

Značaj zaštićenih područja za turističku ponudu Gorskog kotara

Špoljarić, Tin

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:344054>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Tin Špoljarić

Značaj zaštićenih područja za turističku ponudu Gorskog kotara

Diplomski rad

**Zagreb
2024.**

Tin Špoljarić

Značaj zaštićenih područja za turističku ponudu Gorskog kotara

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

**Zagreb
2024.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: istraživački (Baština i turizam)* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Ivana Zupanc

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Značaj zaštićenih područja za turističku ponudu Gorskog kotara

Tin Špoljarić

Izvadak: U razdoblju kada se ljudi sve manje kreću zbog svakodnevice, važnu ulogu za rekreaciju ljudi ima priroda. Zaštićena područja su područja u kojima je priroda i dalje očuvana te zbog toga privlače velik broj posjetitelja. U radu su analizirana zaštićena područja Gorskog kotara i njihov značaj za turizam. Istraživanjem je utvrđena motivacija turista za posjet zaštićenim područjima. Osim motivacije, utvrđene su i aktivnosti koje posjetitelji vrše u zaštićenim područjima te važnost zaštićenih područja za turističku ponudu Gorskog kotara.

69 stranica, 48 grafička priloga, 14 tablica, 59 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Zaštićena područja, Gorski kotar, motivacija turista, ekoturizam.

Voditelj: izv. prof. dr. sc. Ivan Zupanc

Povjerenstvo: izv. prof. dr. sc. Ivan Zupanc
izv. prof. dr. sc. Vedran Prelogović
izv. prof. dr. sc. Petra Radeljak Kaufmann

Tema prihvaćena: 9. 2. 2023.

Rad prihvaćen: 8. 2. 2024.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Importance of protected areas for tourism in Gorski kotar

Tin Špoljarić

Abstract: Nowadays, when people are less and less active due to their busy everyday schedule, nature plays an important role in their recreation and health. Protected areas are areas where nature is still preserved without much human impact, which is why they attract a large number of visitors. This Master's thesis analyzes the protected areas of Gorski kotar and their contribution to tourism. The research identified the motivation of tourists for visiting protected areas. In addition, the activities that visitors perform in protected areas and the importance of protected areas for the tourism of Gorski kotar were determined.

69 pages, 48 figures, 14 tables, 59 references; original in Croatian

Keywords: Protected areas, Gorski kotar, tourist motivation, ecotourism

Supervisor: Ivan Zupanc, PhD, Associate Professor

Reviewers: Ivan Zupanc, PhD, Associate Professor
Vedran Prelogović, PhD, Associate Professor
Petra Radeljak Kaufmann, PhD, Associate Professor

Thesis title accepted: 09/02/2023

Thesis accepted: 08/02/2024

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Ciljevi istraživanja	1
1.2. Istraživačka pitanja	1
1.3. Metodologija istraživanja	2
1.4. Prostorni obuhvat istraživanja	3
1.5. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	5
2. ZAŠTIĆENA PODRUČJA	7
2.1. Povijest zaštićenih područja	10
2.2. Zaštićena područja Gorskog kotara	11
3. MOTIVACIJA	17
4. TURIZAM GORSKOG KOTARA.....	20
4.1. Povijesni razvoj turizma na području Gorskog kotara	20
4.2. Trenutno stanje turizma u Gorskom kotaru	22
5. OBLICI TURIZMA U GORSKOM KOTARU	31
5.1. Ekoturizam.....	31
5.1.1. Povijesni razvoj ekoturizma	35
5.1.2. Koncepti ekoturizma	35
5.2. Sportski turizam.....	37
5.2.1. Povijest sportskog turizma	39
5.2.2. Klasifikacija sportskog turizma.....	39
5.2.3. Velike sportske manifestacije.....	40
5.2.4. Manje sportske manifestacije	41
6. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE MOTIVACIJE TURISTA ZA POSJET ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U GORSKOM KOTARU	43
6.1. Opis istraživanja	43
6.2. Uzorak ispitanika	43
6.3. Rezultati istraživanja	46

6.4. Diskusija rezultata	67
7. ZAKLJUČAK	69
LITERATURA	70
IZVORI	76
POPIS SLIKA I GRAFIČKIH PRIKAZA	VI
POPIS TABLICA.....	IX

1. UVOD

Važnost zaštićenih područja sve je veća u današnje vrijeme pretjerane urbanizacije. Bitno je sačuvati prirodu u što izvornijem stanju za buduće generacije. Sve veća turistička valorizacija zaštićenih područja ima pozitivne, ali i negativne utjecaje te je stoga važno odrediti u kojem će se smjeru upravljati sa zaštićenim područjem (Opačić i Koderman, 2020).

Zaštićeno područje se prema Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja definira kao “geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštititi prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava“ (2021). *The International Union for Conservation of Nature* (IUCN) 2008. godine definira zaštićena područja kao „jasno geografski definiran prostor koji je prepoznat, posvećen i kojim se upravlja, kroz zakonske ili druge učinkovite akte, kako bi se dugoročno ostvarila zaštita prirode s pripadajućim uslugama ekosustava te pripadajućim kulturnim vrijednostima.“ Definicije Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja i IUCN-a imaju brojne sličnosti, obje zaštićena područja definiraju kao geografski prostor kojima se upravlja radi zaštite prirode i ekosustava. Uz to, IUCN-ova definicija dodatno ističe i važnost zaštite kulturnih vrijednosti u zaštićenim područjima.

1.1. Ciljevi istraživanja

Zbog sve većeg odlaska ljudi na aktivan odmor tijekom godišnjih odmora, važno je utvrditi njihovu motivaciju prilikom odabira lokacije te aktivnosti koje vrše (ili će vršiti) tijekom posjeta toj lokaciji. Gorski kotar se ističe kao regija velikih prirodnih ljepota, ali i mnogih zaštićenih područja od kojih neki imaju i državni značaj. Zbog svega navedenog, Gorski kotar je određen kao idealna regija za provođenje istraživanja u svrhu pisanja ovog diplomskog rada. Ciljevi ovog diplomskog rada su odrediti važnost zaštićenih područja za turizam Gorskog kotara te utvrditi motivaciju posjetitelja za odabir zaštićenih područja kao mjesta svoga posjeta.

1.2. Istraživačka pitanja

Prije samog početka pisanja ovog diplomskog rada postavljena su dva istraživačka pitanja koja su ispitana:

Istraživačko pitanje 1: Koja je uloga zaštićenih područja u turističkoj ponudi Gorskog kotara?

Za turističku ponudu Gorskog kotara od iznimnog značaja su zaštićena područja. Pregledom rezultata Gorski kotar na Internet tražilici prvi rezultati su o zaštićenim područjima toga kraja, zatim slijede preporuke za izlete u Gorskom kotaru. Pošto se radi o kraju u kojem je priroda i dalje očuvana vrlo vjerojatno se turistička ponuda temelji na prirodnim ljepotama.

Istraživačko pitanje 2: Koja je motivacija turista za posjet zaštićenih područja u Gorskom kotaru?

Ispitanicima koji su posjetili Gorski kotar najvažnija je priroda i aktivan odmor. Pretpostavka je da su posjetitelji Gorskog kotara u dobroj fizičkoj formi te zbog toga u Gorski kotar dolaze kako bi nadomjestili za današnje vrijeme uobičajenu svakodnevicu sjedenja u uredu.

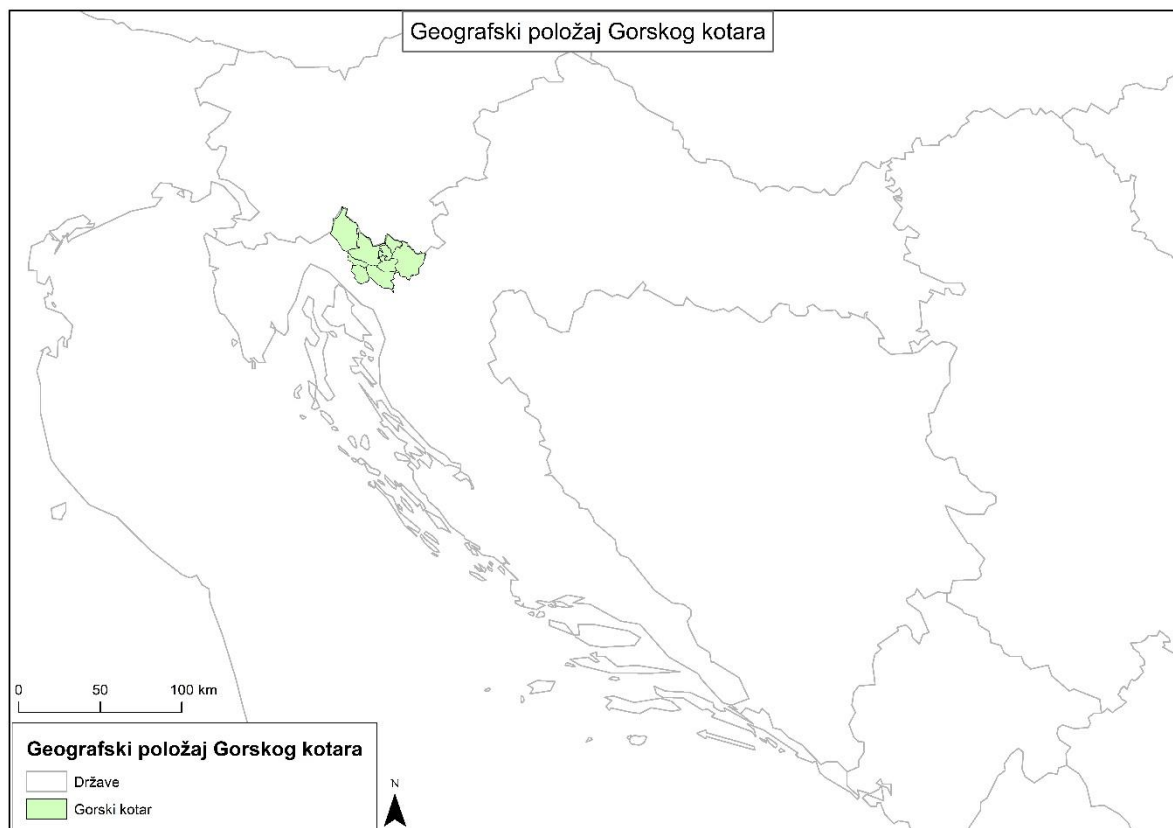
1.3. Metodologija istraživanja

Za pisanje ovog diplomskog rada korišteni su primarni i sekundarni podaci. Sekundarni podaci su prikupljeni putem dostupnih online baza podataka te znanstvenih i stručnih članaka. Analizom sekundarnih podataka uspostavljen je teorijski okvir istraživanih područja, što uključuje zaštićena područja, turizam Gorskog kotara i motivaciju turista.

Primarni podaci su prikupljeni pomoću *online* upitnika u razdoblju od 1.7. do 10.8. 2023. godine. Pomoću upitnika ispitana je upoznatost sa zaštićenim područjima, motivacija za posjećivanje Gorskog kotara te motivacija za posjećivanje zaštićenih područja s ciljem utvrđivanja uloge zaštićenih područja za turističku ponudu Gorskog kotara. Upitnik je sastavljen od prilagođenih i prevedenih skala za mjerenje motivacije turista koje su razvili Ajayi i Tichaawa (2023) i Asantael (2015).

Upitnik je podijeljen putem društvenih mreža autora u obliku zasebnih objava i statusa na vlastitim profilima, ali i u obliku objava u posebnim zatvorenim grupama prikladne tematike (kao, na primjer, grupe namijenjene turistima i putnicima). Uzorak na kojem su prikupljeni podaci je neprobabilistički prigodan. Ukupno je 315 osoba ispunilo anketni upitnik. Pošto je anketni upitnik podijeljen na društvenim mrežama, do ispitanika se dolazilo pomoću metode snježne grude. Prikupljeni podaci su analizirani pomoću Microsoft Excela i IBM SPSS programskog *softwarea*. Pritom su korištene metode deskriptivne statistike. Kartografski prikazi su izrađeni u ArcGIS-u 10,7 i Google Earth pro-u.

1.4. Prostorni obuhvat istraživanja

Sl. 1: Geografski položaj Gorskog kotara

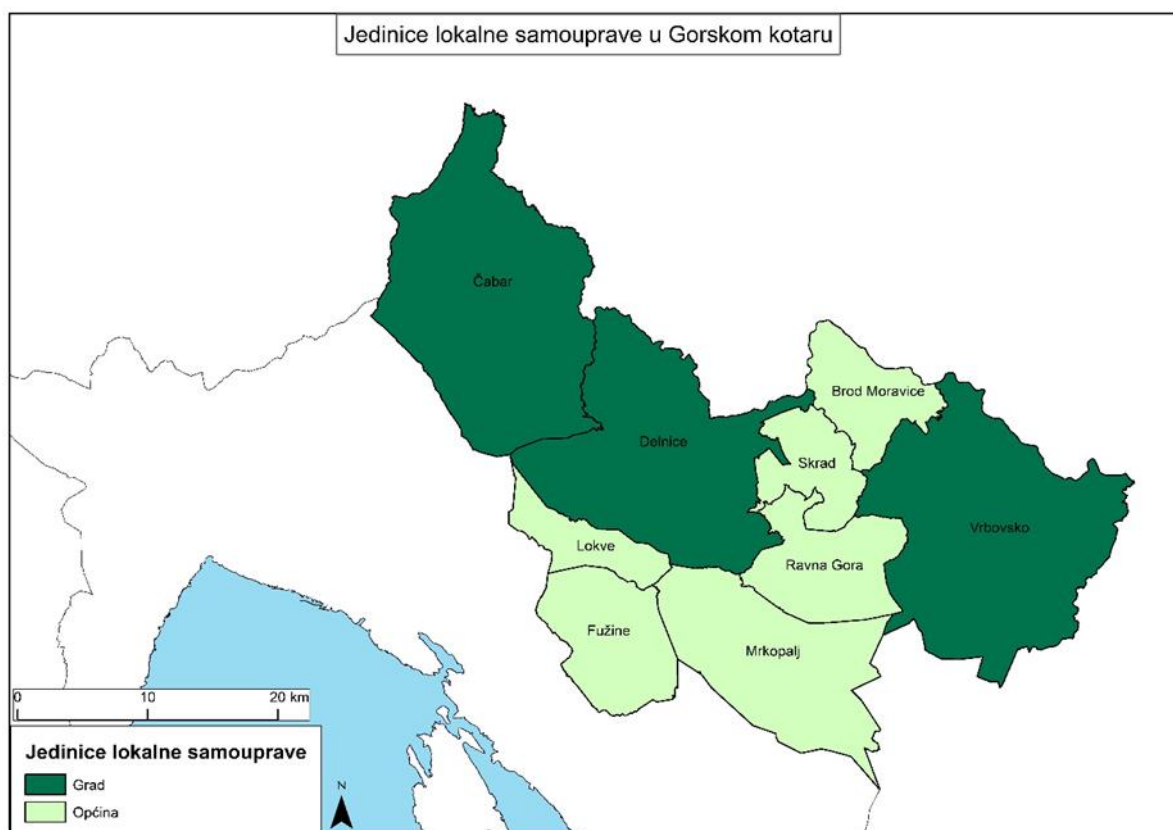
Izvor: DGU, 2021, Registar prostornih jedinica

Gorski kotar dio je Gorske regije (sl. 1), a nalazi se u Primorsko-goranskoj županiji te zauzima njen sjeveroistočni dio (Curić i dr., 2013). Površina Gorskog kotara iznosi 1273,53 km² što čini nešto više od 35% površine Primorsko-goranske županije (Kasunić, 2017).

Turistička ponuda Gorskog kotara temelji se na atraktivnosti prirodnih faktora, a zaštićena priroda ujedno je i od najvećeg značaja u turističkoj ponudi (Curić i dr., 2013). Zbog iznimne ljepote prirode i mogućnosti za planinarenje, radi se o jednom od najljepših gorskih dijelova Hrvatske (Čaplar, 2022).

Gorski kotar je također važno tranzicijsko područje koje se nalazi između Primorske i Panonske Hrvatske na području gdje se Dinaridi sužavaju i postaju nižima. Radi se o regiji širine oko 35 km (Čaplar, 2022). Izgradnjom autoceste Rijeka-Zagreb, Gorski kotar se sve više otvara prema drugim dijelovima Hrvatske (Kasunić, 2017). Sjeverni dio Gorskog kotara graniči sa

Slovenijom, južni i jugozapadni dio područja graniči s ostatkom Primorsko-goranske županije, a na istočnom i jugoistočnom dijelu graniči s Karlovačkom županijom (Kasunić, 2017).

Sl. 2: Jedinice lokalne samouprave u Gorskom kotaru

Izvor: DGU, 2021, Registar prostornih jedinica

Na samom području Gorskog kotara nalazi se devet jedinica lokalne samouprave što uključuje tri grada: Čabar, Delnice i Vrbovsko; i šest općina Brod Moravice, Fužine, Lokve, Ravna Gora, Mrkopalj i Skrad (sl. 2).

Svaka jedinica lokalne samouprave je imala vlastitu turističku zajednicu (Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu i Institut za turizam, 2016). Ipak, kako bi došlo do povećanja konkurentnosti turizma u Gorskom kotaru, došlo je do sjedinjavanja ovih turističkih zajednica u jednu veliku zajednicu (Ministarstvo turizma i sporta, 2020).

1.5. Pregled dosadašnjih istraživanja

Sa znanstvenim radovima na tematiku zaštićenih područja u Hrvatskoj se kreće 1979. godine kada je Radovan Kranjčev napisao rad “Prirodne znamenitosti i zaštićena područja Podravine”. U svome je radu Kranjčev dao pregled zaštićenih dijelova prirode u bilogorsko-koprivničko-podravskom kraju. Prirodne krajobrase u bilogorsko-koprivničko-podravskom kraju podijelio je na zaštićene objekte prirode, prirodne objekte u evidenciji za zaštitu, prirodne predjele koji se predlažu za zaštitu, ostale značajne prirodne predjele Podravine.

Šulc i Valjak (2012) u svom radu “Zaštićena područja u funkciji održivog razvoja hrvatskog otočja – primjer otoka Mljeta” su istražili utjecaj Nacionalnog park Mljet na razvoj turizma i ostalih gospodarskih djelatnosti na otoku. Također su istražili utjecaj na lokalnu populaciju. U istraživanju Šulc i Valjak su došli do zaključka kako je NP Mljet potaknuo razvoj turizma, a usto je došlo do zanemarivanja ostalih gospodarskih djelatnosti na otoku. Autori su također opazili pojavu gospodarskih djelatnosti na području nacionalnog parka.

Opačić i dr. (2014) u radu “Zaštićena područja kao rekreacijske zone grada – primjer Parka prirode Medvednica” obradili su temu rekreacije u zaštićenim područjima. Autori ističu sve veću potrebu za rekreacijom kod ljudi što se pojavljuje zbog ubrzane svakodnevice. Također ističu važnost održivog načina upravljanja kako bi se Medvednica sačuvala za buduće generacije.

Vesna Krpina (2015) “Analiza odnosa između posjetitelja i zaštićenih područja prirode u Zadarskoj županiji” proučava odnos između posjetitelja i zaštićenih područja. U radu se proučava promocija i izrada turističke ponude u zaštićenim područjima.

Marković Vukadin (2015) u disertaciji “Problemi i mogućnosti održivoga upravljanja zaštićenim prirodnim područjima: primjer Nacionalnoga parka Plitvička jezera” je proučavala na koje načine se upravlja zaštićenim područjima u svijetu te koji bi način upravljanja bio najpogodniji za upravljanje Plitvičkim jezerima.

Bakarić i dr. (2023) u radu “Struktura prihoda javnih ustanova za upravljanje zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj” izlažu poteškoće s kojima se zaštićena područja u Hrvatskoj susreću. Ističu kako postoji potreba za privlačenje financijskih sredstava iz projekata kako bi došlo do unaprjeđenja i razvoja.

O Gorskom kotaru i njegovim vrijednostima za turističku ponudu piše Klementina Batina (2005) u radu “Baština Gorskog kotara i njezina primjena: Oblici muzeološke i turističke prezentacije”. Iako je glavna stavka rada muzeološka baština, autorica ističe važnost prirodnih faktora odnosno zaštićenih područja za turističku ponudu regije.

Perić i dr. (2016) su u radu “Ponuda sportskog turizma u Gorskom kotaru (Hrvatska) – Analiza i moguće preporuke za pružatelje usluga” utvrdili i ocijenili ponudu sportskog turizma u Gorskom kotaru.

Pavoković i dr. (2018) u radu “Važnost zaštićenih područja za razvoj ruralnog turizma u Gorskom kotaru” ističu važnost razvoja održivog oblika turizma kao što je ruralni zbog slabijeg utjecaja po okoliš.

Perić i dr. (2022) u poglavlju *Sports tourism and event impacts* u knjizi *A Research Agenda for Event Impacts* obrađuju utjecaj sportskog događaja na zaštićeno područje. Autori su na primjeru sportskog događaja “Risnjak *trail*” utvrđivali ekonomske i društvene utjecaje na samo područje gdje se događaj odvija. Također su utvrdili utjecaj sportskog događanja na neko zaštićeno područje u vidu degradacije okoliša.

2. ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Zaštićeno područje se prema Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja (2021) definira kao “geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava“. The International Union for Conservation of Nature (IUCN) 2008. godine definira zaštićeno područje kao „jasno geografski definiran prostor koji je prepoznat, posvećen i kojim se upravlja, kroz zakonske ili druge učinkovite akte, kako bi se dugoročno ostvarila zaštita prirode s pripadajućim uslugama ekosustava te pripadajućim kulturnim vrijednostima“.

U svojim definicijama zaštićenog područja i Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja i IUCN naglašavaju važnost upravljanja geografskim prostorom s ciljem zaštite prirode i ekosustava. Međutim, IUCN dodatno ističe i važnost zaštite kulturnih vrijednosti na zaštićenim područjima. Iako se viđenje zaštićenih područja ovih dviju institucija velikim dijelom preklapa, IUCN upravljanju zaštićenim područjima pridaje još jedan dodatni aspekt. Samim time ne čudi što Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja i IUCN imaju različite kategorije zaštite prirode.

Tab. 1: Kategorije zaštićenih područja prema klasifikaciji Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja

Kategorija zaštite	Najvažnije značajke
Strogi rezervat	Područje s neizmijenjenom ili neznatno izmijenjenom prirodom, strogo su zabranjene gospodarske aktivnosti, očuvanje izvorne prirode
Nacionalni park	Pretežno neizmijenjeno područje, glavna namjena očuvanje izvornih prirodnih i krajobraznih vrijednosti, ima znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu, dopušteni zahvati i djelatnosti kojima se ne narušava izvornost prirode
Posebni rezervat	Područje od osobitog značenja zbog jedinstvenih, rijetkih ili reprezentativnih prirodnih vrijednosti

Park prirode	Prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno-povijesnim vrijednostima, ima znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu
Regionalni park	Prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima i krajobraznim vrijednostima karakterističnim za područje na kojem se nalazi
Spomenik prirode	Pojedinačni neizmijenjeni dio prirode koji ima ekološku, znanstvenu, estetsku ili odgojno-obrazovnu vrijednost
Značajni krajobraz	Prirodni ili kultivirani predjel velike krajobrazne vrijednosti i bioraznolikosti i/ili georaznolikosti ili krajobraz očuvanih jedinstvenih obilježja karakterističnih za pojedino područje
Park-šuma	Prirodna ili sađena šuma, veće bioraznolikosti i/ili krajobrazne vrijednosti, a koja je namijenjena i odmoru i rekreaciji
Spomenik parkovne arhitekture	Umjetno oblikovani prostor koji ima estetsku, stilsku, umjetničku, kulturno-povijesnu i odgojno-obrazovnu vrijednost

Izvor: Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

Prema Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja postoji 9 kategorija zaštite prirode (tab. 1): strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma, spomenik parkovne arhitekture. Prema značaju zaštićena područja dijele se na: područja od državnog značaja i područja od lokalnog značaja. Pod područja od državnog značaja spadaju: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode. Pod područja od lokalnog značaja ubrajaju se: regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma, spomenik parkovne arhitekture (Zupanc, 2022).

IUCN je izdvojio 7 kategorija zaštite prirode (tab. 2): strogi rezervat prirode, područje divljine, nacionalni park, prirodni spomenik ili obilježje, područje upravljanja staništem ili vrstom,

zaštićeni kopneni / morski krajobraz, zaštićeno područje s održivim korištenjem prirodnih resursa.

Tab. 2: Kategorije zaštićenih područja prema klasifikaciji IUCN-a

Kategorija zaštite	Naziv kategorije	Najvažnije značajke
Ia	Strogi rezervat prirode	Strogo zaštićena područja zbog svoje bioraznolikosti, može imati geološku i geomorfološku vrijednost, utjecaj čovjeka je limitiran
Ib	Područje divljine	Područja netaknute ili minimalno promijenjene prirode, bez velikog utjecaja čovjeka
II	Nacionalni park	Područja u kojima se štiti ekosustav, ekološke i kulturne značajke su u ravnoteži
III	Prirodni spomenik ili obilježje	Područja u kojima se štiti poseban spomenik prirode
IV	Područje upravljanja staništem ili vrstom	Područja u kojima se štiti određena vrsta ili stanište
V	Zaštićeni kopneni / morski krajobraz	Područja u kojima se dogodila interakcija između ljudi i prirode, važno je sačuvati dobivene vrijednosti
VI	Zaštićeno područje s održivim korištenjem prirodnih resursa	Područja u kojima se vrši zaštita ekosistema zajedno sa kulturnim vrijednostima, jedan od ciljeva je očuvanje prirode

Izvor: IUCN, 2008.

Usporedbom tab. 1. i tab. 2. uočljivo je kako se broj kategorija zaštićenih područja razlikuje. U tab. 1 nalazi se devet kategorija. Najvišu razinu zaštite ima kategorija strogi rezervat u kojoj je strogo zabranjena gospodarska aktivnost. Najnižu razinu zaštite ima spomenik parkovne arhitekture koji je nastao čovjekovim djelovanjem. Tako se u tab. 2 nalazi sedam kategorija od kojih je najviša kategorija zaštite strogi rezervat prirode (Ia) u kojoj je utjecaj čovjeka limitiran, dok je najniža kategorija zaštićeno područje s održivim korištenjem prirodnih resursa (VI) u kojoj je jedan od uvjeta zaštita prirode, ali i zaštita simbioze ekosistema i kulturnih vrijednosti. Neke kategorije su usporedne prema obje klasifikacije. Strogi rezervat je usporedan s kategorijom strogi rezervat prirode (Ia), nacionalni park je usporedan s istoimenom kategorijom II koja se zove nacionalni park, posebni rezervat je usporedan s kategorijom područje upravljanja staništem ili vrstom (IV), tri kategorije iz tab. 2 su usporedne s kategorijom zaštićeni kopneni / morski krajobraz (V), a to su: park prirode, regionalni park i značajni krajobraz. spomenik prirode usporedan je s kategorijom prirodni spomenik ili obilježje (III). Kategorije park šuma i spomenik parkovne arhitekture iz tab. 2 nisu usporedne s niti jednom kategorijom iz tab. 1. Dok kategorije područje divljine (Ib) i zaštićeno područje s održivim korištenjem prirodnih resursa (VI) iz Tab. 1 nisu usporedne s niti jednom kategorijom iz tab. 2 (Zupan, 2012 prema Marković Vukadin, 2015).

Dodatno, unatoč tome što Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja te IUCN donekle različito definiraju zaštićena područja, detaljnijim uvidom u kategorije zaštićenih područja koje su ove dvije institucije postavile može se ustanoviti da se njihovo viđenje zaštićenih područja gotovo u potpunosti preklapa. Naime, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, za razliku od IUCN-a, nije u svoju definiciju zaštićenih područja uključilo i kulturne vrijednosti koje su prisutne na i specifične za zaštićena područja. Međutim, nekoliko postavljenih kategorija zaštićenih područja zasniva se upravo na njima, baš kao što je riječ i kod kategorija koje je postavio IUCN. Tako nacionalni parkovi imaju znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu; baš kao i parkovi prirode, koji dodatno imaju naglašene kulturno-povijesne vrijednosti; a spomenici prirode i spomenici parkovne arhitekture imaju naglašenu odgojno-obrazovnu, odnosno kulturno-povijesnu i odgojno-obrazovnu ulogu.

2.1. Povijest zaštićenih područja

Zaštita prirodnih područja nije nova ideja (Chape i dr., 2008; Phillips, 2004; Watson i dr., 2014). Zaštita područja je zabilježena u Indiji još prije više od 2000 godina (Chape i dr., 2008; Holdgate i Phillips, 1999 prema Phillips, 2004). Područja su se tako u počecima stavljala pod

protekciju zbog svoje religiozne vrijednosti (Watson i dr., 2014). Moderniji pristup zaštiti prirodnih područja se javlja u 19. stoljeću (Phillips, 2004; Watson i dr., 2014). Ideja se javlja u Sjevernoj Americi, Australiji, Južnoj Africi i Europi (Watson i dr., 2014). Parkovi su se uspostavljali zbog nastojanja zaštite ekosistema koji su počeli nestajati širenjem gradova i plantaža (Chape i dr., 2008). Prvi „moderni“ nacionalni park bio je Yellowstone u Sjedinjenim Američkim Državama koji je zaštićen 1872. godine (Chape i dr., 2008; Phillips, 2004). Ubrzo nakon Yellowstonea došlo je do proglašenja novih parkova. Tako je 1879. godine osnovan Royal National Park u neposrednoj blizini Sydneyja (Chape i dr., 2008; Phillips, 2004). Novi Zeland svoj je prvi Nacionalni park, Tongario, osnovao 1894. godine, dok je Kanada svoj prvi Nacionalni park, Banff, osnovala 1898. godine (Chape i dr., 2008). Veliki porast uspostave zaštićenih područja se bilježi tijekom 20 stoljeća (Phillips, 2004, Chape i dr., 2008). U Hrvatskoj je 1949. godine uspostavljeno prvo zaštićeno područje – Nacionalni park Plitvička jezera.

2.2. Zaštićena područja Gorskog kotara

Na području Gorskog kotara nalazi se 11 zaštićenih područja. Od ukupno 32 zaštićena područja u Primorsko-goranskoj županiji (Kružić i dr., 2022), 34% zaštićenih područja se nalazi upravo u Gorskom kotaru. Zaštićenim područjima na području Gorskog kotara upravljaju dvije javne ustanove. Javna ustanova „Nacionalni park Risnjak“ koja upravlja trima područjima, Bijeće i Samarske stijene, Risnjak, Izvor rijeke Kupe, te javna ustanova „Priroda“ koja upravlja s ostalih osam područja: Debela lipa - Velika rebar, Izvor rijeke Kupe, Špilja Lokvarka, Stara Tisa u Međedima, Kamačnik, Vražji prolaz - Zeleni vir, Japlenški vrh, Park šuma Golubinjak, Perivoj uz dvorac u Severinu na Kupi (Kružić i dr., 2022). Prva zaštićena područja, Nacionalni park Risnjak i park šuma Japlenški vrh, zaštićeni su 1953. godine. Najnovije proglašeno zaštićeno područje je Kamačnik koji je zaštićen kao značajni krajobraz 2002. godine. Ujedno se radi o jedinom području koje je zaštićeno u 21. stoljeću na području Gorskog kotara. Osim očuvane prirode i njezine ljepote, ostatak turističke ponude nije na visokoj razini (Pavoković i dr., 2018).

Sl. 3: Zaštićena područja u Gorskom kotaru

Izvor: Google Earth pro

Na sl. 3. se može uočiti kako je većina zaštićenih područja smješteno u sjeverozapadnom i središnjem dijelu Gorskog kotara. Takav razmještaj zaštićenih područja je prisutan zbog veće energije reljefa u spomenutom sjeverozapadnom i središnjem dijelu Gorskog kotara (vidjeti sl. 4.).

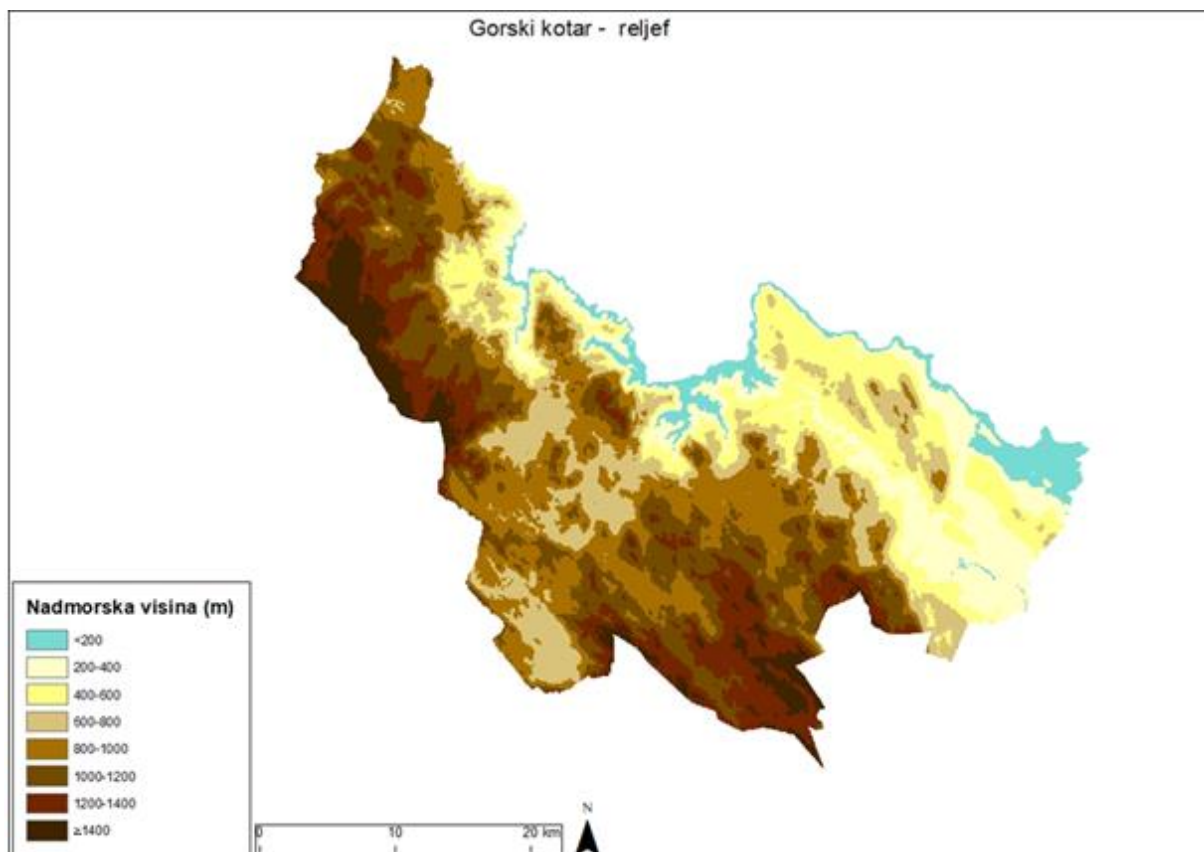
Zaštićena područja koja se nalaze na području Gorskog kotara spadaju u 7 od 9 definiranih kategorija zaštite u Hrvatskoj (tab. 3). Jedine kategorije zaštićenih područja kojih u Gorskom kotaru nema su park prirode i regionalni park. Najzastupljenija kategorija zaštite je spomenik prirode (3), zatim slijede kategorije značajni krajobraz i park-šuma (2). Po jedno zaštićeno područje se nalazi u kategorijama strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat spomenik parkovne arhitekture. Primjetna je i važnost šumskog pokrova koji je zaštićen na 3 područja. Šumski pokrov se prostire na 84,2% površine Gorskog kotara (Kružić i dr., 2022). Gorski kotar se, osim velikim šumskim pokrovom, može pohvaliti i velikom zajednicom leptira. Čak 60% faune leptira Hrvatske nalazi se upravo u Gorskom kotaru (Kružić i dr., 2022). Također, na

području Gorskog kotara mogu se pronaći tri europske zvijeri: medvjed, vuk i ris, što je poprilična rijetkost (Kružić i dr., 2022).

Tab. 3: Zaštićena područja Gorskog kotara

Naziv zaštićenog područja	Kategorija zaštite	IUCN kategorija	Godina proglašenja
Bijele i Samarske stijene	Strogi rezervat	Ia	1985.
Risnjak	Nacionalni park	II	1953.
Debela lipa - Velika rebar	Posebni rezervat (šumske vegetacije)	IV	1964.
Izvor rijeke Kupe	Spomenik prirode (hidrološki)	III	1963.
Špilja Lokvarka	Spomenik prirode (geomorfološki)	III	1961.
Stara Tisa u Međedima	Spomenik prirode (pojedinačni primjerak drveća)	III	1965.
Kamačnik	Značajni krajobraz	V	2002.
Vražji prolaz - Zeleni vir	Značajni krajobraz	V	1962.
Japlenški vrh	Park-šuma	-	1953.
Park šuma Golubinjak	Park-šuma	-	1955.
Perivoj uz dvorac u Severinu na Kupa	Spomenik parkovne arhitekture	-	1966.

Izvor: Javna ustanova priroda (a), NP Risnjak

Sl. 4: Gorski kotar - reljef

Izvor: DGU, 2021, Registar prostornih jedinica

Velika se raznolikost kategorija zaštite može pridodati i dinamičnom reljefu toga kraja. Gorski kotar je područje dinamičnog reljefa (Curić i dr., 2013). To je vidljivo na sl. 4. Zbog toga i ne čude mnogobrojni prirodni fenomeni u Gorskom kotaru poput spilja, kanjona, izvora i jama. Na sjeveru i istoku regije prevladavaju niže nadmorske visine u odnosu na sjeverozapad i jug Gorskog kotara. Područje Gorskog kotara nalazi se na prosječnim nadmorskim visinama od sedamsto do devetsto metara (Curić i dr., 2013). Gorski kotar je područje krškog reljefa. U Gorskom kotaru prevladava umjereno topla vlažna klima s toplim ljetima (Cfb), uz iznimke najviših dijelova Gorskog kotara gdje prevladava snježno šumska klima (Df) (Filipčić, 1998).

Tab. 4: Sadržaj, aktivnost i cijena ulaza u zaštićenim područjima Gorskog kotara

Naziv zaštićenog područja	Sadržaj	Aktivnost	Cijena
Bijele i Samarske stijene	info ploče, planinarska skloništa	planinarenje, penjanje	-
Risnjak	info kućice, info ploče, planinarska skloništa, restoran, hostel	planinarenje, vožnja brdskim biciklom, promatranje divljači	odrasli 5,96 € studenti 3,31€ obiteljska 13,27
Debela lipa - Velika rebar	-	šetnja	-
Izvor rijeke Kupe	posjetiteljski centri, prodajno mjesto, info ploče	sportski ribolov, šetnja, planinarenje	odrasli 5,96 € studenti 3,31€ obiteljska 13,27
Špilja Lokvarka	info ploče	šetnja	pojedinačna ulaznica 12€, grupna ulaznica 10€
Stara Tisa u Međedima	-	šetnja	-
Kamačnik	restoran, planinarski dom, info ploče, posjetiteljski centar (u planu)	ribolov, šetnja, vožnja bicikla, gastro ponuda	4 €
Vražji prolaz - Zeleni vir	izletnički dom, info ploče	šetnja, planinarenje	2,50 €
Japlenški vrh	dječje igralište, izletišta, info ploče, pansion	planinarenje, bicikliranje	-
Park šuma Golubinjak	dječje igralište, izletišta, info ploče, restoran	planinarenje, penjanje na stijenu, bicikliranje, roštiljanje, tenis, badminton	3,50 €
Perivoj uz dvorac u Severinu na Kupu	dvorac	šetnja	-

Izvor: Zadruga Granum Salis, 2022., NP Risnjak, n.d., lokvarka.hr, n.d., zeleni vir, n.d., gorski kotar, n.d., terensko istraživanje

Prema sadržaju koji je ponuđen posjetiteljima ističe se Risnjak koji svojim posjetiteljima, osim korisnih informacija na stazama u vidu info ploča i info kućica, nudi i hostel te restoran. Takva

ponuda sadržaja za posjetitelje ne treba čuditi jer se ipak radi o najvećem, ali i najposjećenijem zaštićenom području Gorskog kotara. Sa 16827 prodanih ulaznica 2018. godine ukazuje na veliki značaj u turističkoj ponudi Gorskog kotara. Treba napomenuti da broj prodanih ulaznica ne ukazuje na ukupan broj posjetitelja jer obiteljska ulaznica vrijedi za 3 do 5 osoba (Javna ustanova Nacionalni park „Risnjak“, 2019). Zbog sve većeg broja posjetitelja NP Risnjak je za posjetitelje ostao otvoren i u studenom 2021. (Krmpotić, 2021). Ravnatelj NP Risnjak ukazuje kako je broj posjetitelja 2021. premašio rekordnu 2019. godinu (Krmpotić, 2021). Najmanje sadržaja za posjetitelje ima zaštićeno područje Stara tisa u Međedima.

Prema aktivnostima koje posjetitelj može obavljati u zaštićenom području ističe se Park šuma Golubinjak. Riječ o odličnom rekreacijskom području u kojem se može planinariti, penjati po stijeni, igrati tenis. Osim rekreacijske komponente posjetitelji mogu predahnuti uz roštiljanje, a tu je i dječje igralište. U nekim zaštićenim područjima moguće je jedino šetati zbog njihove male površine (Stara Tisa u Međedima, Perivoj uz dvorac u Severinu na Kupi), ali i specifičnosti terena (Špilja Lokvarka, Debela lipa - Velika rebar). Debela lipa - Velika rebar je šumski rezervat u kojem posjetitelj može doživjeti iskonsku prirodu (Javna ustanova Priroda, n.d. b).

Najskuplja ulaznica u zaštićeno područje stoji 13,27 € odnosi se na obiteljsku ulaznicu za NP Risnjak. Ulaznica uključuje ulazak 3-5 osoba. Špilja Lokvarka ima najskuplju pojedinačnu ulaznicu koja iznosi 12,0 €, dok je najjeftinija ulaznica od 2,5 € za Vražji prolaz – Zeleni vir. Za neka zaštićena područja ne naplaćuje se ulaz.

3. MOTIVACIJA

Prema Školskom rječniku hrvatskog jezika (n.d.) motivacija označava poticaj, skup poticaja koji uvjetuju ponašanje a u književnosti obrazloženje motiva. Klaić, 1981. prema Jakšić, 2003. (str. 6) iznosi kako je motivacija “iznošenje motiva za djelovanje, obrazloženje motiva koji nas potiču na djelovanje”. Fodness 1994 prema Yousaf i dr. 2018 definira motivaciju kao silu koja stoji iza našeg ponašanja. Motiv prema definiciji označava “ono što pokreće na neku djelatnost, poticajna okolnost; cilj, pobud[u], svrh[u]” (Jezikoslovac, n.d.). Brunsko (2002) navodi kako je motiv ono što nas nagna da ostvarimo određeni cilj.

Iz perspektive turizma i istraživanja motivacije turista, ona objašnjava što je nagnalo neku osobu, odnosno turista, na putovanje (Ajayi i Tichaaawa, 2023). Lian Chan i Baum (2007) navode kako je od velike važnosti znati motivaciju turista prilikom odabira destinacije. Također navode kako se pomoću motivacije može razumjeti ponašanje turista.

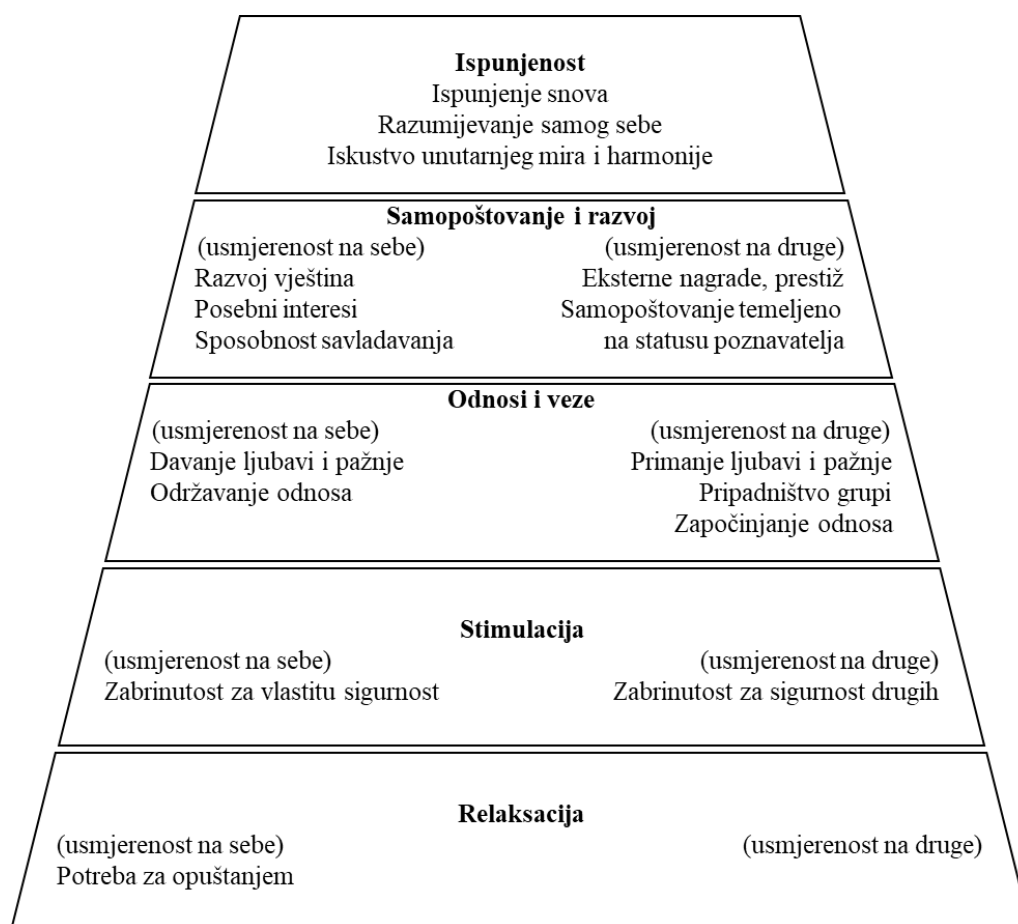
Ponašanje turista je od velike važnosti za destinaciju, pogotovo za zaštićena područja kako ne bi došlo do degradacije okoliša. Cheung i Fok (2014) smatraju kako je samo ponašanje turista najveća ugroza po zaštićena područja. Također ističu važnost poznavanja stavova prema okolišu i motivacije turista kako bi se izradile pravilne strategije oglašavanja turizma u zaštićenim područjima. S time se slažu i Sisneros-Kidd i dr. (2020) koji ističu da je važno znati kojem tipu posjetitelja pripadaju posjetitelji zaštićenih područja radi lakše organizacije rekreacije upravo kako ne bi došlo do degradacije okoliša.

Driver i Brown su 1978. ustanovili da postoje četiri različite razine potražnje za rekreacijom u prirodi (Clark i Stankey, 1979; Sisneros-Kidd i dr., 2020). Prva razina je potražnja za rekreacijom, druga razina je prostor u kojem se odvijaju rekreacijske aktivnosti, treća razina je potreba za određenim iskustvima i zadovoljstvom, motivacija kako bi se čovjek rekreirao, a četvrta razina označava potrebu za vlastitim boljitkom (Clark i Stankey, 1979; Sisneros-Kidd i dr., 2020).

Najistaknutija teorija o motivaciji u turizmu je Maslowljeva teorija Hijerarhije ljudskih potreba. Prema njoj, postoji pet razina ljudskih potreba, a s niže na višu razinu se prelazi tek kada je prethodna razina ispunjena. Prva razina obuhvaća osnovne fiziološke potrebe, poput vode i hrane. Druga razina Maslowljeve teorije odnosi se na potrebu za sigurnošću. Destinacija će privući veći broj posjetitelja jedino ako se u njoj osjećaju ugodno, odnosno ne brinu za svoju

sigurnost. Posjetitelji žele osjetiti sigurnu okolinu bez opasnosti da budu opljačkani ili napadnuti, a od iznimne važnosti je i siguran okoliš. Šanse za posjet destinaciji se znatno povećavaju ako je osjećaj sigurnosti zadovoljen. Treća razinu označava potrebu za pripadnošću. Maslow smatra kako osjećaj pripadnosti uvelike utječe na ljude prilikom donošenja odluke koju destinaciju posjetiti. Ljudi često posjećuju određene destinacije kako bi pojačali povezanost s obitelji ili prijateljima. Četvrta razina odnosi se na potrebu za poštovanjem te počinje kada je motivacija zadovoljena. Ljudi putuju kako bi impresionirali obitelj, prijatelje, ali i kako bi poboljšali svoj društveni status. Peta razina označava potrebu za samoostvarenjem. Putnici smatraju kako im putovanje može pomoći u poboljšavanju samih sebe (Maslow, 1943 prema Yousaf i dr., 2018).

Maslowljeva teorija imala je veliki utjecaj na promatranje motivacije. Upravo je na temelju njegove teorije Hijerarhije ljudskih potreba nastala Pearceova teorija Karijera turističkih putovanja. Pearce (1988) u svojoj teoriji ističe pet razina turističke potrebe. Prema teoriji motivacija putovanja se svrstava u dvije kategorije: prva kategorija se odnosi na potrebe samog putnika te obuhvaća četvrtu i petu razinu, dok druga kategorija predstavlja motivaciju koja je usmjerena na druge, a obuhvaća prve tri razine. Prva razina predstavlja rekreaciju u kojoj se osoba pokušava samostalno odmoriti ili relaksaciju pri kojoj osoba odlazi na odmor s drugima. Prema Pearceu, drugu razinu motivacije predstavlja potreba za sigurnošću. Treća razina se odnosi na vezu te njenu izgradnju i poboljšanje. U četvrtoj razini su od izuzetne važnosti samopoštovanje te rad na osobnom razvitku. Zadnja peta razina se odnosi na ispunjenje. Poglavitno se pridaje pažnja ispunjavanju vlastitih ciljeva (Pearce, 1988 prema Yousaf i dr., 2018). Prema ovoj teoriji turist koji je iskusniji, ima više odrađenih putovanja, ujedno dostiže i više razine potrebe (Pearce, 1991 prema Ryan, 1998).

Sl. 5: Karijera turističkih putovanja

Izvor: Prilagođeno prema Ryan, 1998.

4. TURIZAM GORSKOG KOTARA

4.1. Povijesni razvoj turizma na području Gorskog kotara

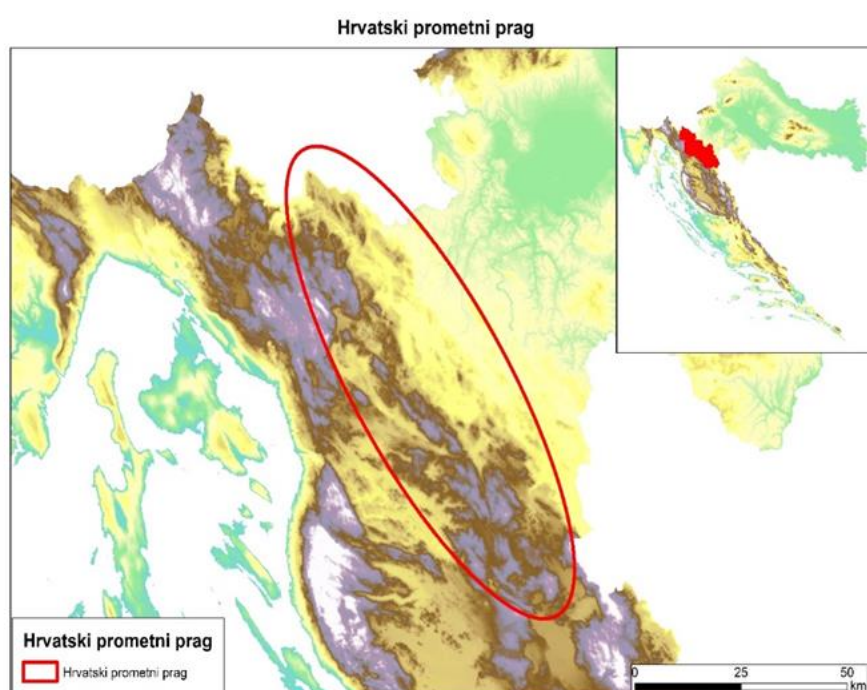
Začeci turizma u Gorskom kotaru mogu se povezati s 1648. godinom kad je u Fužinama bilo moguće dobiti uslugu smještaja i hrane (bitoraj.hr, n.d.). Kao jedan od ključnih čimbenika koji su utjecali na razvitak ovog kraja ističe se izgradnje Karolinske ceste 60 godina kasnije. Ona je omogućila tranzit između Karlovca i Rijeke. Važnost tranzita kroz Gorski kotar bila je istaknuta već tada, ali i danas je kao tranzitno područje Gorski kotar ostao jedan od ključnih dijelova Hrvatske.

Na području Gorskog kotara prava turistička ponuda prisutna je još od 1728. kad je austrijski car Karlo VI. putovao Karolinskom cestom čija je izgradnja trajala od 1726. do 1728. U izvješću o putovanju se spominju smještajni kapaciteti koji su bili smješteni uz samu prometnicu (Moravček, 2001 prema Knežević i Grbac Žiković, 2013). Riječ je bila o tranzitnom turizmu (Knežević i Grbac Žiković, 2013). U izvješću iz 1736. godine vidljivo je kako su prateći objekti uz Karolinsku cestu bili podignuti u Vrbovskom, Ravnoj Gori, Mrkoplju i Fužinama (Knežević i Grbac Žiković, 2013). Kako je Karolinska cesta pokazivala dobre rezultate kada se govori o prijevozu robe i ljudi iz Panonske u Primorsku Hrvatsku, izgrađena je i Jozefinska cesta čija je izgradnja trajala od 1765. do 1779. godine (Feletar, 2015). Ipak, te ceste nisu više zadovoljavale potrebe društva pa je izgrađena Lujzijanska cesta čija je izgradnja trajala od 1803. do 1811. i koja je prolazila lijepim krajolicima Gorskog kotara te kroz Mrzlu Vodicu, Lokve, Delnice i Skrad (Feletar, 2015).

Knežević i Grbac Žiković (2013) navode kako je krajem 19. i početkom 20. stoljeća došlo do razvoja i drugih oblika turizma, osim tranzitnog. Znatne promjene, kad je riječ o turizmu na prostoru Gorskog kotara, su se dogodile nakon izgradnje željezničke pruge Zagreb – Rijeka. Na samoj izgradnji pruge je radio velik broj radnika koji su utjecali na posjećenost popratnih objekata u razdoblju izgradnje i tako pojačali turističke aktivnosti na tom području. Po završetku izgradnje je došlo do znatnog skraćivanja duljine putovanja, pojave da velik broj ljudi može putovati istovremeno, ali i da putnici nemaju više potrebu za noćenjem na tom području (Knežević i Grbac Žiković, 2013). Ove nove značajke su jako promijenile sliku turizma na području Gorskog kotara, pa tako neka druga mjesta počinju imati mnogo veće značenje za tranzitni turizam nego prije. Pritom se ističu Skrad, Delnice i Lokve (Knežević i Grbac Žiković,

2013). Skrad je svoje tranzitno značenje sačuvao i u današnje vrijeme, za turiste koji putuju od Zagreba prema Rijeci (Curić i dr., 2013).

Završetkom pruge Karlovac – Rijeka 1873. godine dolazi do organiziranih posjeta u mjesta Gorskog kotara, s naglaskom na uživanju u prirodnim obilježjima toga kraja (Knežević, 2003). Prvi smještajni objekt otvoren je 1933. godine (bitoraj.hr, n.d.). Može se zaključiti kako je turizam u Gorskom kotaru jako ovisio o prometnoj infrastrukturi, što ne treba čuditi s obzirom da se dugi niz godina radilo o poprilično nepristupačnom području koje je izgradnjom prometne infrastrukture postalo pristupačnije posjetiteljima.

Sl. 6: Hrvatski prometni prag

Izvor: DGU, 2021, Registar prostornih jedinica, Feletar i Malić, 2011, Perić i dr., 2016

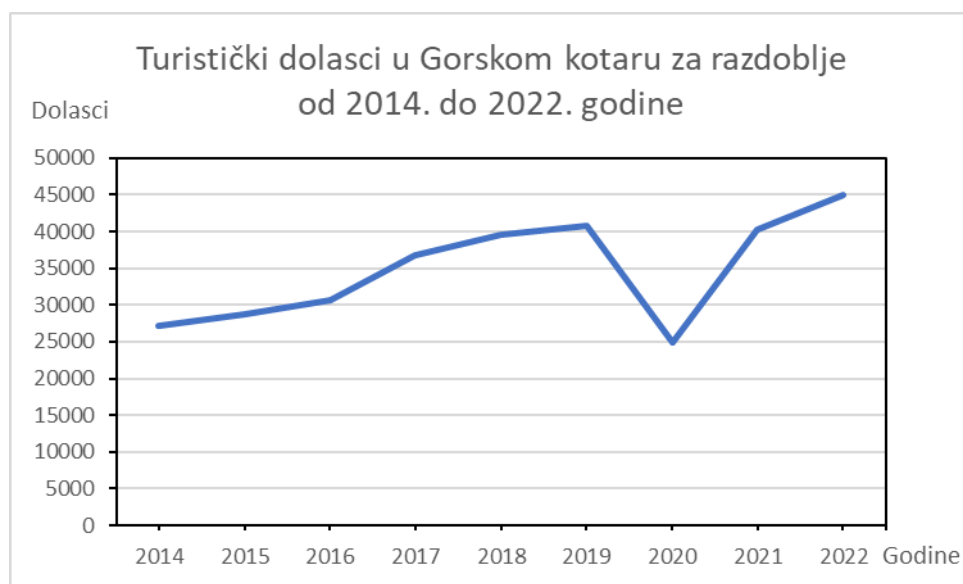
U prvoj polovici dvadesetog stoljeća je došlo do razvoja zdravstvenog turizma. U krajevima Gorskog kotara su se između dva svjetska rata liječili plućni bolesnici, a posebno su se isticala lječilišta u Vrbovskom, Skradu, Lokvama, Delnicama i Fužinama (Knežević, 2003).

Šezdesetih godina prošlog stoljeća došlo je do povećanja broja posjetitelja koji su dolazili automobilima, ali danas tranzitni turizam oko Lujzijanske ceste jako pati, prvenstveno radi izgrađene Autoceste A6 (Knežević i Grbac Žiković, 2013).

Gorski kotar se nalazi na tranzitno važnom položaju kojeg je uspio valorizirati. „Hrvatski gorski (goransko-lički) prometni prag kao najuži i najniži dio Dinarida izrazito je važan za šire prometno povezivanje unutrašnjosti Europe sa Sredozemnim morem“ (Feletar i Malić, 2011, Sažetak). Izuzetan položaj Gorskog kotara bio je dobra osnovica za razvoj tranzitnog turizma na području Gorskog kotara. Radi se o području gdje dolazi do povezivanja Jadranskog mora i središnje Europe (Perić i dr., 2016), što je vidljivo na sl. 6.

4.2. Trenutno stanje turizma u Gorskom kotaru

Zbog sve veće važnosti prirodnih ljepota, prilikom odabira destinacije, Gorski kotar postaje sve popularnija destinacija za posjet. Ljudi u današnjem ubrzanom načinu života pokušavaju pronaći relaksaciju te ju često pronalaze u prirodi. Boravak u prirodi ima razne pozitivne utjecaje na čovjeka. Neki od njih su: pospješuje mentalno zdravlje, pospješuju se kognitivne mogućnosti, smanjuje se mogućnost srčanih bolesti (Cortinovis i dr., 2018). Gorski kotar kao destinacija je sve valoriziranija. Zbog očuvane prirode dobiva zamah u vremenu kada je sve više ljudi prikovano uz računala zbog posla. Samim time, Gorski je kotar kao destinacija koja nudi aktivan odmor u prirodi sve važniji.

Sl. 7: Turistički dolasci u Gorskom kotaru za razdoblje od 2014. do 2022. godine

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

Promatrajući sl. 7. uočljivo je kako Gorski kotar svaku godinu bilježi porast turističkih dolazaka izuzev pandemijske 2020. godine kada su mjere kretanja bile najstrože. Pad dolazaka 2020.

godine nije bitnije utjecao na daljnji razvoj jer su se pretpandemijske vrijednosti vratile već 2021. godine s popuštanjem mjera. Zadnja promatrana godina ujedno je i rekordna što se tiče broja dolazaka. Gorski kotar je u 2022. godini zabilježio gotovo 45 tisuća dolazaka, što je 11,8% više dolazaka nego u 2021. godini.

Tab. 5: Turistički dolasci prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotare za razdoblje od 2014. do 2022. godine

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Brod Moravice	z	z	z	Z	z	200	z	339	911
Čabar	405	594	926	870	1062	992	876	1361	1492
Delnice	9147	9615	9663	11214	11964	11825	6710	10526	10608
Fužine	7935	7681	9067	10602	10552	11907	6286	9990	9988
Lokve	656	864	721	1172	1293	1556	1056	2231	2680
Mrkopalj	1575	1353	1652	2336	2730	2388	2319	4370	4658
Ravna Gora	5725	6041	6227	7427	7865	7734	4075	6289	9446
Skrad	z	616	722	1332	1317	1442	1592	2182	2196
Vrbovsko	1679	1950	1693	1824	2781	2702	1937	2902	2969

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

*z podaci nedostupni zbog povjerljivosti

Prema dolascima u odabranom razdoblju od 2014. do 2022. godine ističu se Delnice i Fužine kao žarišta. Kako i na cjelokupni Gorski kotar tako je i pandemijska 2020. negativno utjecala na broj dolazaka. Tako su Delnice doživjele pad od 43,3% dolazaka dok su Fužine zabilježile pad od 47,2%. Po zabilježenim dolascima Ravna Gora zauzima treće mjesto, može se primijetiti značajan porast broja dolazaka u 2022. godini od 50,2%. Veliki skok u broju dolazaka može se pripisati otvaranju Centra za posjetitelje „Velike zvijeri“ u Staroj Sušici 2021. godine (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2021). Zabilježenim rezultatima Ravna Gora ozbiljno kotira da preuzme drugo mjesto po dolascima u Gorskom kotaru, iako to ne znači i da će postati druga po turističkoj važnosti. Čabar je najslabija destinacija prema dolascima ako se gledaju destinacije za koje su dostupni podaci za sve godine odabranog razdoblja. Trebalo bi istaknuti Skrad kao jedinu destinaciju koja nije doživjela pad dolazaka u pandemijskoj 2020. godini.

Tab. 6: Struktura turističkih dolazaka prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara za razdoblje od 2014. do 2022. godine

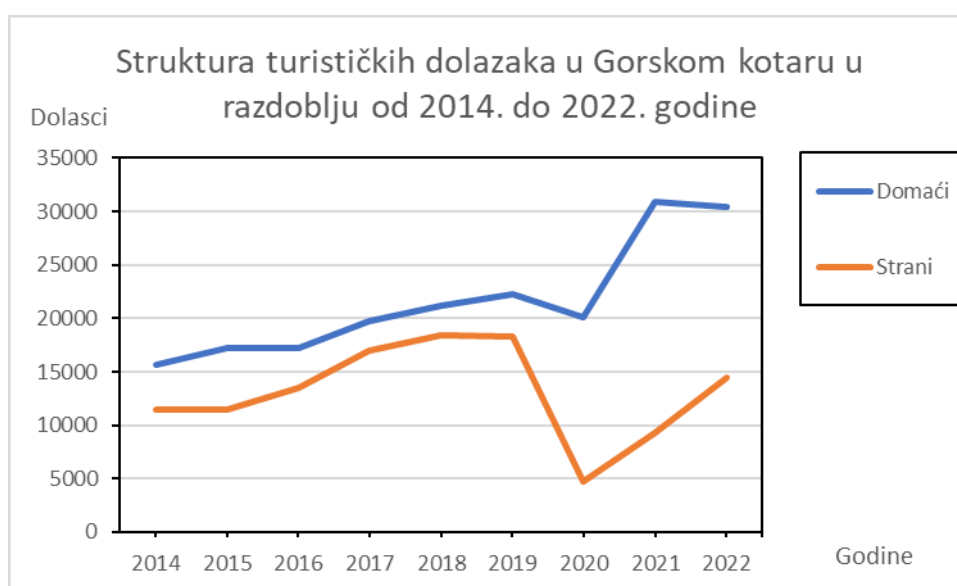
	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra
Br Mor	z	z	z	z	z	z	z	z	Z	z	z	z	z	z	243	96	606	305
Čabar	352	53	488	106	668	258	552	318	570	492	555	437	663	213	1007	354	1045	447
Delnice	5135	4012	5383	4232	4391	5272	5064	6150	5076	6888	5816	6009	5035	1675	7532	2994	6640	3968
Fužine	4680	3255	4773	2908	5291	3776	5538	5064	5600	4952	6185	5722	5375	911	7956	2034	6484	3504
Lokve	366	290	535	329	438	283	538	634	627	666	731	825	817	239	1606	625	1467	1213
Mrko	1158	417	1064	289	1152	473	1697	639	1921	809	1646	742	2086	233	3852	518	3660	998
Ravna Gora	2887	2838	3046	2995	3339	2888	4103	3324	4578	3287	4545	3189	3238	837	4426	1863	6673	2773
Skrad	z	z	508	108	638	84	1164	168	1092	225	1087	355	1410	182	1835	347	1773	423
Vrbov	1114	565	1431	519	1252	441	1118	706	1691	1090	1664	1038	1520	417	2441	461	2110	859

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

*z podaci nedostupni zbog povjerljivosti

Bilješke: Dom = domaći; Stra = strani; Br Mor = Brod Moravice; Mrko = Mrkopalj; Vrbov = Vrbovsko

Iz podataka u tab. 6. može se primijetiti kako većina jedinica lokalne samouprave ovise o domaćim turistima uz izuzetak Delnica i Lokva. Delnice su od 2016. do pandemijske 2020. godine bilježile veći broj stranih turista. Dolaskom 2020. uočljiv je velik skok domaćih turista, a kao jedan od razloga nameće se otežan prelazak granice zbog mjera smanjenja širenja pandemije. Ne treba čuditi veći broj stranih turista jer su Delnice glavni grad ove regije. Lokve su veći broj stranih turista bilježile godinu kraće od Delnica. Također, kao u slučaju Delnica, dolazi do ponovne prevlasti domaćih turista od 2020. godine. Zanimljivo će biti pratiti hoće li se u Lokvama i dalje bilježiti veći broj domaćih turista nakon 2020. jer su brojke vrlo blizu u 2022. godini.

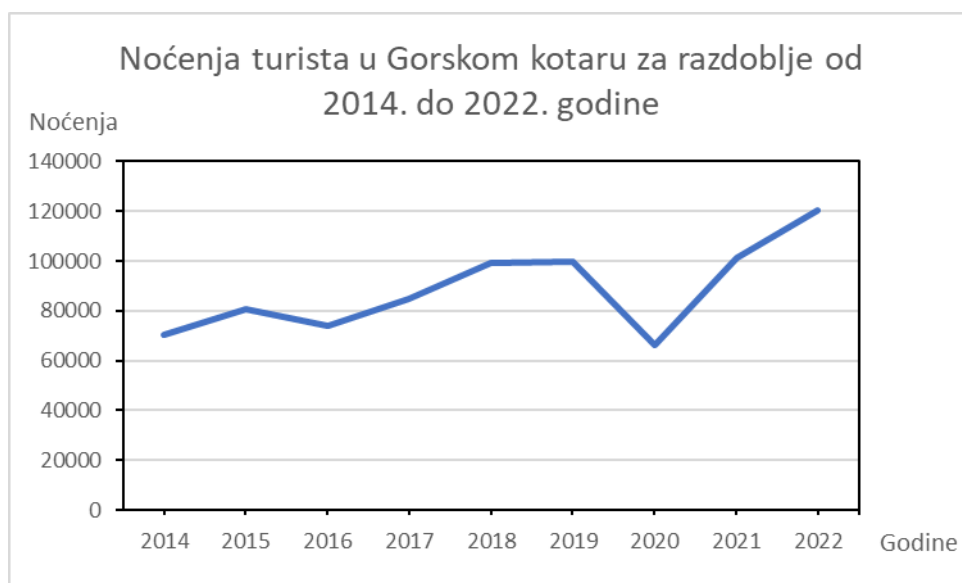

Sl. 8: Struktura turističkih dolazaka u Gorskom kotaru u razdoblju od 2014. do 2022. godine

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

Prema sl. 8. je uočljivo da u cjelokupnom Gorskom kotaru dominiraju domaći turisti. Nije bilo niti jedne godine kada su strani turisti prevladavali. Najbliže je bilo 2018. godine kada je u ukupnom udjelu turista koji su posjetili Gorski kotar bilo 46,5% stranih turista. Uočljivo je da je pandemija puno negativnije utjecala na dolaske stranih turista. U 2020. je zabilježeno 74,3% manje stranih turista u Gorskom kotaru u odnosu na prethodnu 2019. Sasvim obratno od 2020. bilježi se veliki rast domaćih turista koji je dosegao maksimum u 2021. godini. U 2021. je zabilježen porast domaćih turista od 53,5% što ukazuje na činjenicu da sve više ljudi bijeg od užurbanog načina života traži u netaknutoj prirodi. Prema prikupljenim podacima za daljnji turistički razvitak Gorskog kotara treba odrediti hoće li se regija u potpunosti okrenuti domaćim

turistima koji u posljednjih 3 godine dominiraju prema broju dolazaka ili će se probati povratiti strane turiste na razinu prije pandemijske 2020.

Sl. 9: Noćenja turista u Gorskom kotaru za razdoblje od 2014. do 2022. godine

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

U odnosu na turističke dolaske za koje je primjetan jedan pad, za noćenja turista primjetna su dva pada, jedan manji 2016. godine i veći 2020. godine. Godine 2020. zabilježeno je 33,6% manje noćenja u odnosu na 2019. Pad noćenja 2020. godine nije bitnije utjecao na Gorski kotar jer su se pretpandemijske vrijednosti vratile već 2021. godine s popuštanjem mjera. Zadnja promatrana godina 2022. ujedno je i rekordna što se tiče broja noćenja. Gorski kotar je u 2022. godini zabilježio 120155 noćenja.

Tab. 7: Noćenja turista prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara za razdoblje od 2014. do 2022. godine

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Brod Moravice	z	z	z	Z	z	1170	z	1044	2685
Čabar	1207	1558	2290	2306	3133	2874	2312	3432	4005
Delnice	21517	23386	20923	22666	25412	26910	17624	25973	28119
Fužine	23600	28525	26183	28120	29220	29893	16719	25168	29971
Lokve	1747	2445	2107	3313	4192	4834	3025	5490	6997
Mrkopalj	3796	3246	4177	6487	8058	6795	6402	11848	13808

Ravna Gora	11347	12615	11887	13829	15482	14497	9936	14316	19695
Skrad	z	1317	1513	2510	2888	3362	3829	5605	5711
Vrbovsko	7361	7662	5012	5699	10749	9267	6421	8549	9164

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

*z podaci nedostupni zbog povjerljivosti

Prema broju noćenja u odabranom razdoblju od 2014. do 2022. godine ističu se Delnice i Fužine. Kako je pandemija COVID-a 19 utjecala negativno na broj dolazaka tako je negativno utjecala i na broj noćenja. Izuzev Skrada sve druge jedinice lokalne samouprave Gorskog kotara doživjele su pad broja noćenja 2020. godine. Prema broju noćenja se i u ovoj kategoriji ističu Fužine i Delnice. Po zabilježenim noćenjima Ravna Gora zauzima treće mjesto, može se primijetiti značajan porast broja noćenja u 2022. godini od 37,6%. Ravna gora je ujedno pokazatelj kako se s pomno isplaniranim projektom može „zaprijetiti“ razvijenijim turističkim destinacijama u slučaju Gorskog kotara radi se o Delnicama i Fužinama (otvorenje Centara za posjetitelje „Velike zvijeri“). Čabar je najslabija destinacija prema zabilježenim noćenjima ako se gledaju destinacije za koje su dostupni podaci za sve godine odabranog razdoblja.

Tab. 8: Struktura noćenja turista prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara za razdoblje od 2014. do 2022. godine

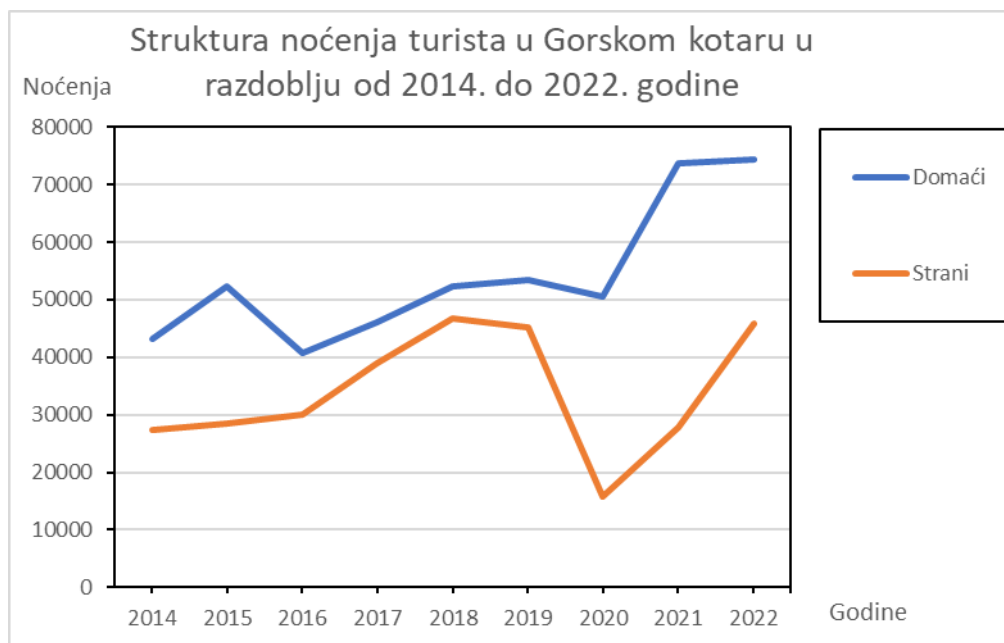
	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2020		2020	
	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra	Dom	Stra
Br Mor	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	z	636	408	1360	1325
Čabar	1037	170	1307	251	1470	820	1325	981	1580	1553	1414	1460	1708	604	2499	933	2648	1357
Delnice	12585	8932	14644	8742	11029	9894	10980	11686	12003	13409	13703	13207	12905	4719	17458	8515	16899	11220
Fužine	14579	9021	18655	9870	15230	10953	13991	14129	14399	14821	15536	14357	13026	3693	18928	6240	16506	13465
Lokve	861	886	1371	1074	1246	861	1370	1943	1853	2339	2016	2818	1967	1058	3649	1841	3792	3205
Mrko	2606	1190	2229	1017	2726	1451	4133	2354	4692	3366	4284	2511	5508	894	9613	2235	9490	4318
Ravna Gora	7323	4024	7819	4796	7928	3959	9536	4293	10801	4681	10108	4389	8480	1456	10551	3765	15007	4688
Skrad	z	z	952	365	1203	310	2125	358	2028	860	1945	1417	3070	759	4246	1359	3782	1929
Vrbov	4220	3141	5329	2333	3153	1859	2556	3143	5027	5722	4337	4930	3815	2606	6149	2400	4913	4251

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

*z podaci nedostupni zbog povjerljivosti

Bilješke: Dom = domaći; Stra = strani; Br Mor = Brod Moravice; Mrko = Mrkopalj; Vrbov = Vrbovsko

Kako je vidljivo iz tab. 8, od svih jedinica lokalne samouprave Gorskog kotara, Lokve najviše ovise o stranim turistima. U četiri promatrane godine bilježe veći broj noćenja od strane stranih turista. Još je Vrbovsko zabilježilo veći broj noćenja stranih turista u tri promatrane godine, Delnice i Fužine u dvije promatrane godine te Čabar u jednoj promatranoj godini.

Sl. 10: Struktura noćenja turista u Gorskom kotaru u razdoblju od 2014. do 2022. godine

Izvor: DZS, 2015., 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., n. d.

Gorski kotar ovisan je o domaćim turistima i u kategoriji zabilježenih noćenja. Kako je vidljivo na sl. 10, niti u jednoj godini broj stranih turista nije se značajnije približio broju noćenja domaćih turista. 2018. godine je udio noćenja stranih turista u broju ukupnih noćenja bio najveći. Spomenute godine udio noćenja stranih turista iznosio je 47,2%. Primjetan je jedan veći pad u broju noćenja domaćih turista 2016. godine, dok je veći pad u broju noćenja stranih turista zabilježen 2020. godine. Zabilježeni pad za domaće turiste iznosio je 21,9%, dok je zabilježen pad za strane turiste iznosio 65,0%. Treba naglasiti kako se broj noćenja nakon pandemijske 2020. godine ustalio te je jedino rekordne 2018. zabilježen veći broj noćenja stranih turista. 2020. godina nije negativnije utjecala na broj noćenja domaćih turista zabilježen je pad od 5,4%. Od 2020. godine bilježi se samo porast noćenja te je 2022. zabilježen maksimum od 74397 noćenja.

Tab. 9: Broj stalnih postelja prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara u razdoblju od 2020. do 2022. godine

	2020	2021	2022
Brod Moravice	24	39	59
Čabar	229	149	189
Delnice	505	572	628
Fužine	598	595	617
Lokve	115	122	157
Mrkopalj	233	281	317
Ravna Gora	375	377	422
Skrad	101	116	114
Vrbovsko	250	231	248

Izvor: DZS, n.d.

Prema zabilježenim rezultatima uočljivo je povećanje broja stalnih postelja uz minimalna odstupanja. 2022. godine zabilježen je 10,8% više stalnih postelja u odnosu na 2021. Taj porast može biti uvjetovan odličnim oporavkom od pandemijske 2020. godine na što ukazuju sl. 7. i sl.9. Moguće je i da je domaće stanovništvo uvidjelo potencijal turizma u revitalizaciji svoga kraja.

5. OBLICI TURIZMA U GORSKOM KOTARU

5.1. Ekoturizam

U prošlosti se velika važnost pridavala tradicionalnom „3S“ pristupu turizmu u kojem se turistička ponuda temeljila na „3S“; suncu (eng. sun), moru (eng. sea) i pijesku (eng. sand). Pojava selektivnih oblika turizma rezultirala je diversifikacijom turističke ponude i velikim promjenama u tradicionalnom „3S“ pristupu turizmu. Ekoturizam jedan je od selektivnih oblika turizma koji ukazuje na promjene prisutne u današnjem takozvanom „modernom“ turizmu. Riječ je o obliku turizma koji promovira provođenje vremena u prirodi te ujedno i važnost očuvanja prirode u kojoj se odvija turistička djelatnost. U stranoj literaturi se ekoturizam naziva *ecotourism*, *eco-tourism*, *nature based tourism*, *ecological tourism*.

Važnost ekoturizma očituje se u tome da je 2002. godina bila proglašena godinom ekoturizma (Klarić i Gatti, 2006). Kao pionir ekoturizma se ističe Kostarika, što ne čudi zbog velike bioraznolikosti te države (Špoljarić, 2021). Kostarika je ujedno i središte ekoturizma u Srednjoj Americi (Vaughn i dr., 1998; Marx i dr., 2017 prema Špoljarić, 2021).

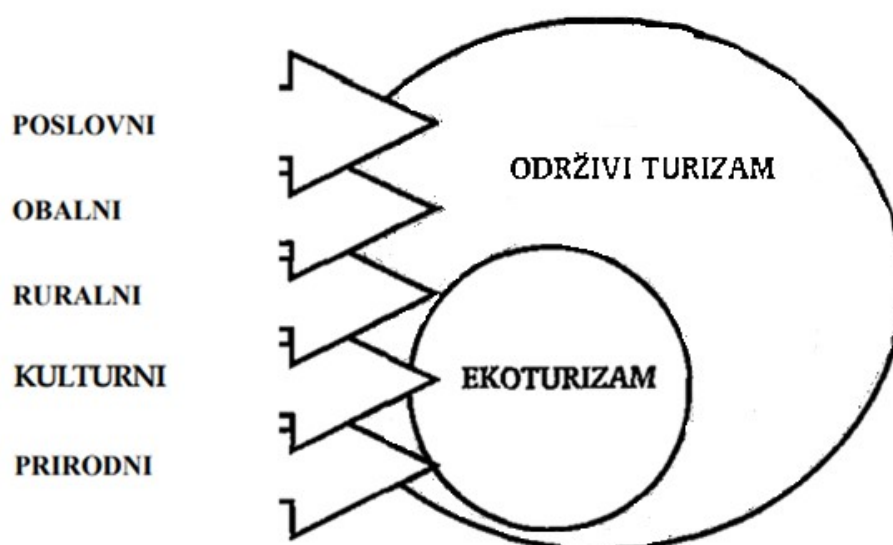
Rabotić (2013) navodi kako uz definiciju koju je ponudio Caballos-Lascaurinf postoji još 84 definicija ekoturizma. Svim definicijama je zajedničko to što koriste pojmove: zaštita, očuvanje, održivost i edukacija. Ovako velik broj definicija ekoturizma posljedica je toga što u različitim dijelovima svijeta postoji drugačiji pristup samoj ponudi u ekoturizmu, ali i shvaćanju ekoturizma (Klarić i Gatti, 2006).

Ekoturizam obuhvaća sve vrste turizma koje se temelje na prirodnoj baštini, te se kao glavna motivacija turista u tim oblicima turizma ističe promatranje i uživanje u prirodi i tradicijskom načinu života. Također, treba istaknuti kako ekoturizam umanjuje negativan utjecaj na okoliš te podržava očuvanje prirodne baštine, tako što financira lokalnu zajednicu ili instituciju koja provodi aktivnosti važne za očuvanje prirodne baštine te stvara alternativni način zarade za lokalno stanovništvo. Dodatno, treba istaknuti kako ekoturizam o važnosti očuvanja prirode osvještava i lokalno stanovništvo i turiste (World Tourism Organization, 2002).

World Tourism Organization (UNWTO) je 2002. godine ekoturizam definirao kao sve vrste turizma temeljene na prirodnoj baštini, u kojima je glavna motivacija turista promatranje i

uživanje u doživljaju prirode i tradicijskom načinu života. Ekoturizam umanjuje negativan utjecaj na prirodni i sociokulturni okoliš te podržava očuvanje prirodne baštine na kojoj se temelji, na način da financira lokalnu zajednicu ili instituciju koja provodi aktivnosti važne za očuvanje te stvara priliku za alternativni način zarade u lokalnoj zajednici. Ujedno potiče osvješćivanje važnosti očuvanja i među turistima i u lokalnoj zajednici. TIES (The International Ecotourism Society) je 2015. godine ekoturizam definirao kao odgovorno putovanje u prirodna područja koje uključuje zaštitu i brigu o okolišu, održivi razvoj lokalne zajednice te interpretaciju okoliša i edukaciju.

Iz definicija UNWTO-a i TIES-a iščitavaju se dva cilja ekoturizma. Prvi je svođenje na minimum negativnog utjecaja po mjesto koje se posjećuje te pridonosenje održivom razvoju područja i lokalnog stanovništva. Drugi cilj je stvaranje i jačanje svijesti o boljitku očuvanja okoliša među lokalnom zajednicom i turistima (Klarić i Gatti, 2006).

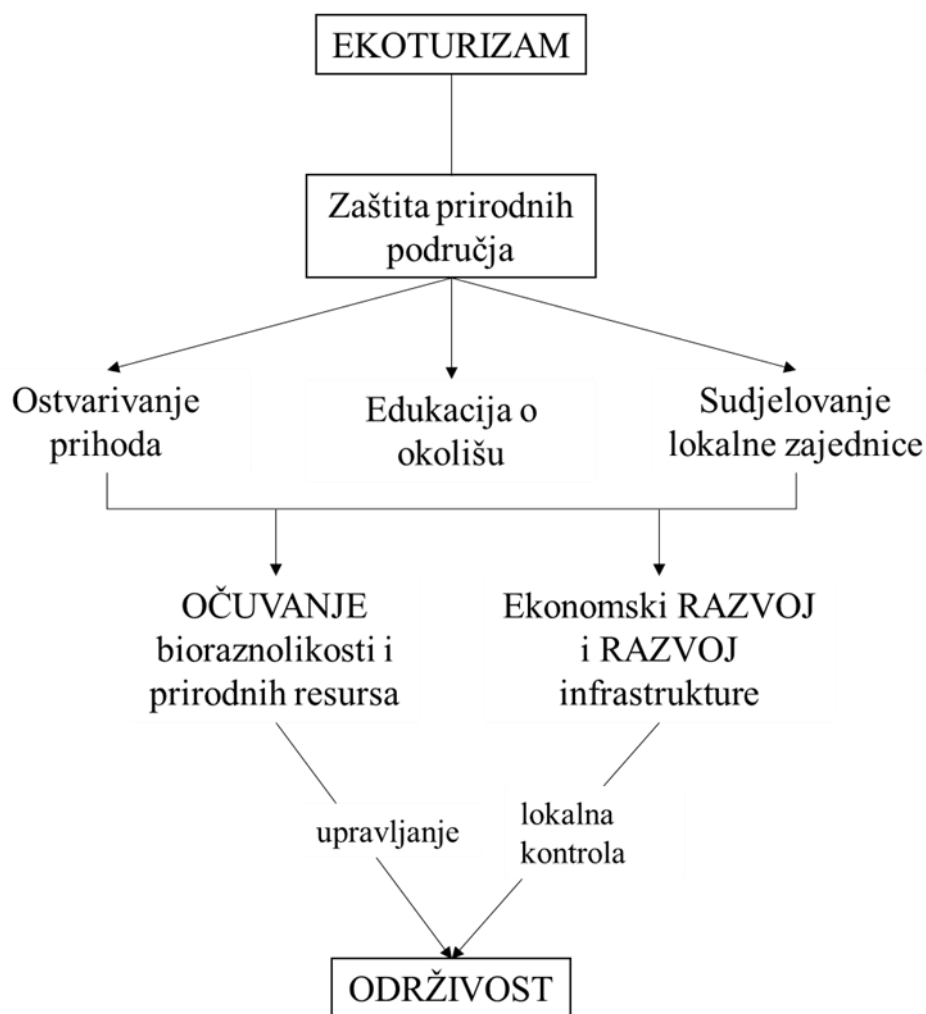
Sl. 11: Ekoturizam kao koncept održivog razvoja

Izvor: Gaili i Notarianni 2002 prema Klarić i Gatti, 2006

Definicije UNWTO-a i TIES-a uključuju i lokalnu zajednicu bez koje se područje ne bi moglo razvijati prema održivom načelu ekoturizma. Veoma je važno da se održivi razvoj u vidu

ekoturizma predstavi kao profitabilniji izvor prihoda. Također je od velike važnosti educiranje lokalne zajednice o održivom razvoju jer često lokalna zajednica ne zna mnogo o takvom načinu razvoja. Pravilnim predstavljanjem ekoturizma kao profitabilnog alternativnog izvora prihoda na dobitku je i lokalna zajednica, ali i područje na kojem će se razvijati ekoturizam. Odličan primjer objašnjavanja lokalnoj zajednici koji je boljitak očuvanja područja na kojem žive je Kostarika, gdje su upravo edukacijom lokalne zajednice stvorili osnovicu za održivi razvoj (Špoljarić, 2021).

Bakan i Jaković (2015) ističu da se ekoturizam pojavljuje zbog tri utjecaja iz turističkog makrookruženja. Prvi utjecaj je reakcija na negativno djelovanje masovnog turizma, drugi utjecaj se veže uz porast važnosti atrakcija koje se temelje na prirodi i očuvanom okolišu, a treći utjecaj je ujedno rezultat jačanja važnosti načela održivosti te pokreta za očuvanje okoliša. Ekoturizam se ne smije poistovjećivati s održivim turizmom zbog toga što se održivost turizma povezuje sa svakim poznatim oblikom turizma (Klarić i Gatti, 2006).

Sl. 12: Komponente, funkcije i efekti ekoturizma

Izvor: Prilagođeno prema Rabotić (2013)

Kao glavni element ekoturizma ističe se zaštita prirodnih područja zbog toga što se ekoturizam pretežno nudi u očuvanoj i nepromijenjenoj prirodnoj cjelini, pogotovo ako lokalitet ima određen stupanj zaštite. Iz zaštite prirodnih područja proizlazi ostvarivanje prihoda, edukacija o okolišu te sudjelovanje lokalne zajednice. Edukacija o okolišu je ujedno najvažniji faktor. Kao što je već navedeno, ekoturizam se odvija u očuvanoj i nepromijenjenoj cjelini te je zbog toga važno educirati lokalno stanovništvo, ali i turiste o važnosti očuvanja prirode kakvom jest. Iz edukacije o okolišu dalje proizlaze očuvanje bioraznolikosti i prirodnih resursa te ekonomski razvoj i razvoj infrastrukture. Očuvanje bioraznolikosti i prirodnih resursa je od velike važnosti jer što je bioraznolikost veća to je i samo područje atraktivnije za posjetiti. Upravljanje i lokalna kontrola odgovorne su za očuvanje održivosti. Kad je riječ o održivosti ekoturizma, potrebno je stvoriti simbiozu između adekvatnog upravljanja zaštićenim područjem i boljitka za lokalnu zajednicu.

5.1.1. Povijesni razvoj ekoturizma

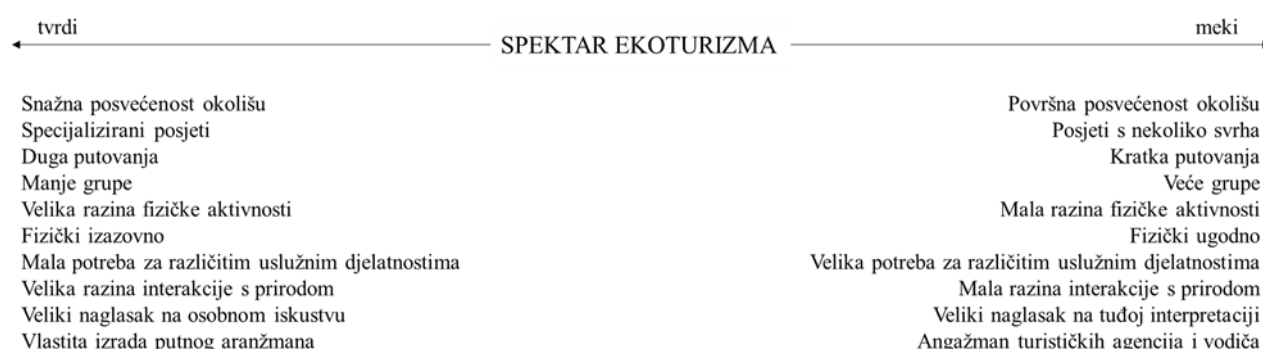
Ekoturizam se počeo razvijati s pojavom prvih nacionalnih parkova, točnije prije 150 godina. Veliku ulogu u oblikovanju ekoturizma imala su zaštićena područja. Pomoću zaštite područja postignuti su glavni ciljevi ekoturizma: edukacija lokalne zajednice i turista te zaštita prirodnih područja uz stvaranje profita. Prvi nacionalni park bio je Yellowstone u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) 1872. godine. Ubrzo nakon Yellowstonea proglašeni su i drugi nacionalni parkovi u Kanadi, SAD-u, Australiji i Novom Zelandu. Valja naglasiti kako je do 1960-ih godina prošloga stoljeća veći broj nacionalnih parkova bio vezan za visoko razvijene države izvan Europe te Skandinaviju i Veliku Britaniju. Pošto postoji razlika u zakonodavnom okviru među pojedinim državama postajala je potreba za stvaranjem jedinstvenih pravila na globalnoj razini. Upravo to je bio razlog stvaranja Svjetske udruge za zaštitu prirode (eng. International Union for Conservation of Nature). Glavni ciljevi Svjetske udruge za zaštitu prirode su stvaranje jedinstvenih propisa o zaštiti prirode te funkcioniranje turizma kao promotora očuvanja okoliša u zaštićenim prirodnim područjima (Klarić i Gatti, 2006).

U Hrvatskoj se prvi nacionalni parkovi osnivaju kasnih 1940-ih godina. Prvi Zakon o zaštiti prirode donesen je 1960. godine (Klarić i Gatti, 2006). U Hrvatskoj je priroda zaštićena u devet kategorija: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture. Ovih devet kategorija se mogu podijeliti na kategorije od nacionalnog i lokalnog značaja. Od nacionalnog značaja su: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode dok kategorije regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture imaju značaj na lokalnoj razini.

5.1.2. Koncepti ekoturizma

Ekoturizam se dijeli na tvrdi (engl. *hard*) i meki (engl. *soft*). Najčešće se ovakva podjela veže sa samim turistima, odnosno koliko je ekoturist spreman na fizički napor, ali i koliko ga sama priroda interesira (Orams, 2001 prema Rabotić, 2013). Ekoturist prilikom odabira lokacije bira lokacije koje čovjek nije promijenio ili je lokaciju samo djelomično promijenio (Klarić i Gatti, 2006). Tvrdi turist je često dobro upućen u ekološke teme te je zainteresiraniji za samo putovanje (Rabotić, 2013). Ovi turisti odlaze na dulja putovanja te im funkcionalnost i usluga nisu na visokom mjestu na listi prioriteta (Klarić i Gatti, 2006). Ovakvim pristupom

putovanjima uvelike se naglašava razina autentičnosti prirode (Rabotić, 2013). Nasuprot tome dolaze meki turisti kojima je tek usputno promatranje prirode, često kombiniraju aktivnosti u prirodi s drugim oblicima turizma te im je važna usluga i udobnost (Klarić i Gatti, 2006; Rabotić 2013). Weaver (2005) također dijeli ekoturizam na tvrdi i meki. Navodi kako u mekom ekoturizmu sudjeluje veliki broj ljudi, sudionici kratko borave u prirodnim područjima, bez većih napora. Također navodi kako je meki ekoturizam dominantan u nacionalnim parkovima SAD-a. Prema njemu, tvrdi oblik ekoturizma ima malo sudionika, sudionici posjećuju divljinu ili područja koja su minimalno prilagođena. Putovanja su duga te se od sudionika očekuje fizička i mentalna spremnost.

Sl. 13: Tvrdi i meki ekoturizam

Izvor: Prilagođeno prema Weaver (2005)

Weaver (2005) je iznio dva idealna tipa ekoturizma: minimalistički i sveobuhvatni. Minimalistički pristup prema Weaveru potiče osnovno razumijevanje flore i faune. Također, minimalistički pristup je specifičan za pojedino mjesto te je usmjeren na prirodni okoliš. Sveobuhvatni pristup, za razliku od minimalističkog pristupa, pokušava promijeniti stavove sudionika, a usto naglašava holističku percepciju proizvoda koji spaja ekosustav i ljudske utjecaje.

Prema Hunitie i dr. (2022), glavnu ulogu pri odabiru destinacije za ekoturista ima sam imidž destinacije. Imidž destinacije doprinosi pozitivnoj percepciji okoliša od strane turista te u konačnici dovodi do odabira ekoturizma i same destinacije. Radi osiguravanja održivosti potrebno je usmjeriti se prema poboljšanju stavova posjetitelja vezanih uz ekološka pitanja, jer bi se takvim inicijativama poboljšala ukupna kvaliteta života.

Veliku ulogu za ekoturista prilikom odabira destinacije ima očuvana priroda, koja je ujedno najbolje očuvana u zaštićenim područjima (Pavoković i dr., 2018). Pavoković i dr. (2018) ističu mnogo potencijala koje Gorski kotar ima za razvoj ekoturizma. Neki od atributa su: raznolike šume, špilje kao staništa sve ugroženijih vrsta šišmiša, krški izvori vode te općenito flora i fauna toga kraja. Autori u svom radu dodatno ističu pozitivnu vezu između ekoturista i zaštićenih područja. Naglašavaju kako se zaštićena područja uz minimalna ulaganja mogu postati privlačnija za posjet turistima. Predlažu da se postojeće šumske staze pretvore u šetnice na kojima bi bile označene najvažnije komponente.

5.2. Sportski turizam

Zbog sve većeg broja uredskih poslova, sport i rekreacija postaju sve popularniji. Kada je riječ o sportskom turizmu radi se o selektivnom obliku turizma koji se sve više razvija diljem svijeta (Parker, 2019). Upravo se sportski turizam smatra najbrže rastućim oblikom selektivnog oblika turizma (Perić i dr., 2022). Rabotić (2013.) navodi kako je došlo do promjene potražnje, više turistu nije dovoljno ponuditi 3S, zbog čega sportski turizam dobiva na popularnosti. Van Rheenen i dr. (2021) navode kako je teško promatrati rezultate koje sportski turizam bilježi jer svaka država mjeri i objavljuje svoje varijable, pa nedostaje ujednačenosti. Sportski turizam uvelike ovisi o vremenskim uvjetima u prostoru u kojem se odvija.

Sportski turizam je teško definirati, čemu svjedoči 31 različita definicija dostupna u radovima objavljenima između 1993. i 2014. godine (Sobry i dr., 2016). Tako Weed (2009) primjećuje da su u početku definicije sportskog turizma više definirale „sportske praznike“ nego sportski turizam. U stranoj literaturi sportski turizam se naziva *sport tourism*, odnosno *sports tourism*.

Prema važnosti ističe se definicija autorice Gibson (1998, str. 49) koja definira sportski turizam kao „putovanje pojedinca u slobodno vrijeme izvan mjesta stanovanja kako bi se bavio fizičkom aktivnošću, promatrao fizičku aktivnost ili respektirao atrakcije vezane uz fizičku aktivnost.“ Ova definicija ujedno u sebi sadrži i tipove sportskih turista: prvi tip je kada osoba putuje radi sudjelovanja u sportskoj aktivnosti, drugi tip je kada osoba putuje s ciljem gledanja sportskog događaja te na kraju treći tip predstavlja osobu koja posjećuje važna sportska zdanja, sportske muzeje (nostalgичni turist) (Gibson, 1998., Sobry i dr., 2016).

Sl. 14: Stadion Panathinaiko, mjesto održavanja prvih modernih Olimpijskih igara

Izvor: Autorova zbirka

Istraživanja su pokazala kako su aktivni sportski turisti educiraniji i aktivniji od ostalih turista (Schreiber, 1976 prema Gibson, 1998). Najvažnije fizičke aktivnosti za Europljane na odmoru su šetnja, vožnja bicikla i skijanje (De Knop, 1990 prema Gibson, 1998). Istraživanje u Japanu pokazalo je kako sudionici u sportskim aktivnostima sudjeluju zbog boljitka po zdravlje, ali i ljubavi prema sportu (Nogawa i dr., 1996 prema Gibson, 1998). Drugi tip sportskog turista odnosno osoba koja putuje s ciljem gledanja sportskog događaja u današnjem vremenu predstavlja zamjenu za nekadašnje posjećivanje gladijatorskih borbi ili antičkih olimpijskih igara. U današnje doba najviše gledatelja privlače moderne olimpijske igre i nogometno svjetsko prvenstvo. Istraživanja ukazuju da je glavna motivacija prilikom posjeta velikih sportskih manifestacija doživjeti taj događaj (Gibson, 1998). Pod treći tip sportskog turista spada i upoznavanje važnih sportskih ličnosti (Gibson, 1998).

Važno je istaknuti i definiciju koja najbliže opisuje trenutno stanje sportskog turizma od autora Weeda i Bulla. Oni smatraju kako je sportski turizam interakcija ljudi, mjesta i aktivnosti (Huggins, 2013).

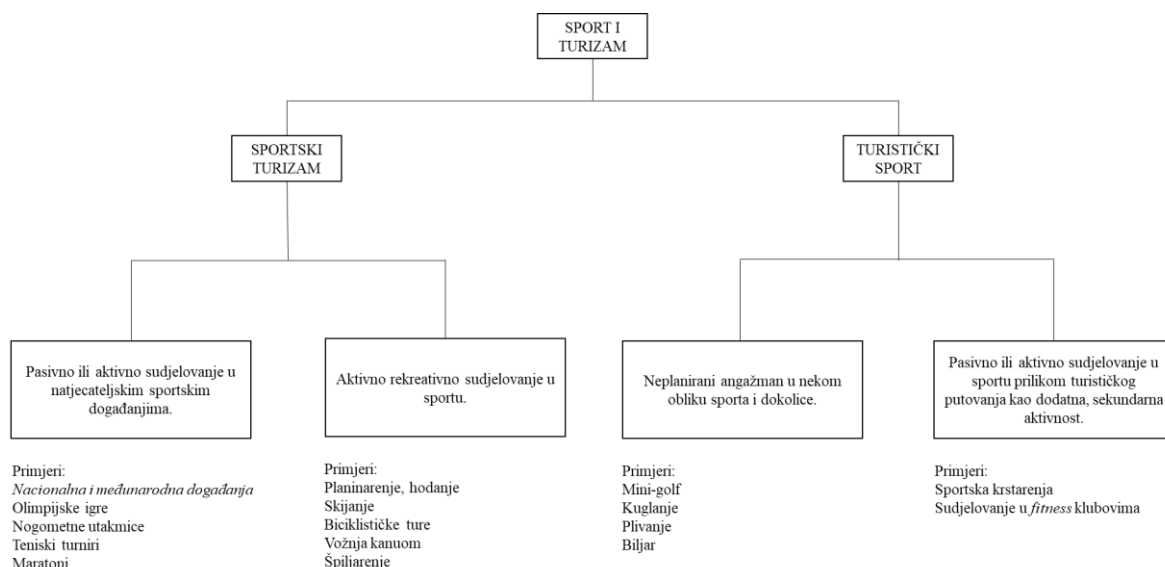
Postoji aktivni i pasivni oblik sportskog turizma. Prilikom aktivnog sportskog turizma putuje se kako bi se neposredno bavilo sportom dok pasivni oblik predstavlja promatranje sporta (Rabotić, 2013, Rheenen i dr., 2021).

5.2.1. Povijest sportskog turizma

Sportski turizam razvija se još u vrijeme Antičke Grčke i Antičkog Rima (Rabotić, 2013, Huggins, 2013). U Grčkoj se razvija zbog velike važnosti Olimpijskih igara, dok u Rimu zbog gladijatorskih borbi. U srednjem vijeku glavnu sportsku atrakciju čine viteško nadmetanje (Huggins, 2013). Zanimljivo je da su se upravo u srednjem vijeku počele stvarati sportske ličnosti. One su bile razlog zbog kojeg su gledatelji prolazili velike udaljenosti samo kako bi prisustvovali borbi svojih najdražih sportaša (Saul, 2011 prema Huggins, 2013). Popularizacijom sporta u 19. stoljeću dolazi i do gradnje prvih sportskih terena. U drugoj polovici 19. stoljeća dolazi do razvoja sportskog turizma na planinama. Tako se javlja skijališni turizam u Davosu, St Moritzu i Grindelwaldu. Poslije Drugog svjetskog rata zbog nikad dostupnijeg zračnog prijevoza dolazi do daljnjeg razvoja sportskog turizma. Sve se više bilježe međunarodna takmičenja (Huggins, 2013).

5.2.2. Klasifikacija sportskog turizma

Gammon i Robinson (2003) su napravili klasifikaciju sportskog turizma: sportski turizam i turistički sport. Autori smatraju kako je u sportskom turizmu putovanje izvan mjesta boravka primarno motivirano bavljenjem sportom. Dijelev sportske turiste na tvrde i meke sportske turiste. Tako tvrdi sportski turist predstavlja osobu koja putuje kako bi aktivno ili pasivno sudjelovala u natjecateljskom sportu. Za tvrde sportske turiste je sport primarni razlog putovanja. Meki sportski turist predstavlja osobu koja aktivno sudjeluje u rekreacijskoj aktivnosti iz sportskih ili dokoličarskih razloga. Prema autorima turistički sport jest putovanje izvan mjesta stanovanja pri čemu je bavljenje sportom sekundarna aktivnost putovanja. Tvrdi turist u ovom slučaju je osoba koja pasivno ili aktivno sudjeluje u sportskoj aktivnosti kao sekundarni motiv njihova putovanja. Meki turist u turističkom sportu predstavlja osobu koja se slučajno uključuje u sportsku aktivnost unutar destinacije koju posjećuje.

Sl. 15: Klasifikacija sportskog turizma

Izvor: Prilagođeno prema Gammon i Robinson, 2003.

5.2.3. Velike sportske manifestacije

Kada je riječ o velikim sportski manifestacijama prvenstveno se misli na Olimpijske igre i Svjetsko nogometno prvenstvo. Ova dva sportska događaja donose pregršt pozitivnih, ali i negativnih elemenata.

Pobliže će se objasniti utjecaj velikih sportskih manifestacija na primjeru Zimskih olimpijskih igara u Torinu i Sočiju. Proces promjena u prostoru u kojem se organiziraju Olimpijske igre naziva se *Olympic territorialisation*. Pojam označava proizvodnju i promjene područja na kojem se održavaju Olimpijske igre kroz ljudsko djelovanje (Dansero, Mela 2007). Dakako *Olympic territorialisation* ima pozitivne i negativne utjecaje na prostor održavanja Igaru (Stimilli i dr., 2016). Prva pozitivna stavka je poboljšanje povezanosti s okolicom. Pri tome se misli na povezivanje grada domaćina s okolicom, pogotovo s mjestima na kojima će se održavati natjecanja. Druga pozitivna stavka je oživljavanje lokalnog gospodarstva te treća pozitivna stavka označava povećanje turističke i međunarodne važnosti. Čest je slučaj da se lokacije održavanja velikih sportskih natjecanja nastavljaju posjećivati i nakon završetka samih natjecanja (Gibson, 1998). Negativne stavke su promjena krajolika i loš utjecaj na krajolik. Borilišta Zimskih olimpijskih igara najčešće su smještena u planinske predjele zbog čega dolazi do prekomjerne promjene područja. U slučaju Zimskih olimpijskih igara u Sočiju to je značilo izgradnju 100% sportske infrastrukture (Stimilli i dr., 2016, Golubchikov, 2017).

Zimske olimpijske igre u Torinu održane su 2006 godine. Zimske olimpijske igre bile su pretežno potpomognute od strane lokalne samouprave. Gradska vlast je smatrala da će s reorganizacijom Olimpijade pomoći razvoju grada. Najveći problem prilikom organizacije je predstavljala slaba povezanost grada domaćina sa sportskim borilištima. Neka borilišta su bila udaljena i do sto kilometara od samoga Torina. Poslije završetka Zimskih olimpijskih igara došlo je do problema s kojim se susreću mnogi gradovi domaćini velikih sportskih događaja, a to je “što sa infrastrukturom nakon završetka natjecanja?”. Tako su recimo skakaonica za skijaške skokove i bob staza napuštene. Samo je jedno od tri olimpijska sela prenamijenjeno u smještajni kapacitet. Bolja situacija je sa sportskim arenama koje su prenamijenjene u borilišta za ostale sportove ili za kulturne i glazbene događaje (Stimilli i dr., 2016).

Prilikom organizacije Zimskih olimpijskih igara u Sočiju lokalna vlast nije imala veliku ulogu. Glavne odluke i financije bile su donošene od strane izvršne vlasti u Moskvi. Do 2014 godine Soči je bilo ljetovalište za domaće turiste. Valja naglasiti kako se radi o najtoplijem gradu u kojem su organizirane Zimske olimpijske igre (Stimilli i dr., 2016). Organizacijom Olimpijade htjelo se u potpunosti promijeniti imidž Sočija. Nakon Olimpijade Soči je krenuo privlačiti i strane turiste (Golubchikov, 2017). Kako se radi o nekadašnjem ljetovalištu bilo je potrebno izgraditi 100% sportske infrastrukture, čime je Soči postao ujedno prvi grad domaćin Olimpijade u kojem je takvo što bilo potrebno (Stimilli i dr., 2016, Golubchikov, 2017). Samim time niti zaštićena područja nisu bila pošteđena. Unutar granica Nacionalnog parka Soči za potrebe skijaške staze Roza Khutor porušeno je 250 ha šumskog pokrova (Stimilli i dr., 2016).

5.2.4. Manje sportske manifestacije

Male sportske manifestacije nisu medijski popraćene poput velikih sportskih manifestacija. Ponekad je slučaj da ima više sudionika nego gledatelja (Rheenen i dr., 2021). Pozitivna strana malih sportskih manifestacija je što mogu dovesti do ekonomskog boljitka po grad domaćin također povećavaju prepoznatljivost samog grada (Gibson i dr., 2012; Agha i Taks, 2015). Uz to male sportske manifestacije imaju minimalni utjecaj na okoliš te ne dolazi do raseljavanja stanovništva (Gibson i dr., 2012). Gibson i dr. (2012) također navode kako je prednost malih sportskih manifestacija ta što se koristi postojeća infrastruktura. Samim time smanjuje se utjecaj na okoliš, ali i sama cijena organizacija sportskog događaja.

Kao relevantan primjer male sportske manifestacije odabran je Risnjak *trail*. Risnjak *trail* se održava na području Nacionalnog parka Risnjak. Održava se od 2013. godine, broj sudionika ograničen je na 500 kako se ne bi narušio okoliš u kojem se manifestacija odvija. Kao i u većini slučajeva malih sportskih manifestacija Risnjak *trail* je bio neprofitan u počecima dok se nije prepoznala kvaliteta događaja. Risnjak *trail* nema negativnijih utjecaja po lokalno stanovništvo, pošto se ipak radi o jednodnevnoj manifestaciji ne dolazi do zagušenja područja na kojem se održava. Pošto se održava u zaštićenom području strogo je označena staza po kojoj se smije trčati, strogo se kažnjavanje otpada izvan za to predviđenih područja (Perić i dr., 2022).

Treba naglasiti kako je sportska infrastruktura na području Gorskog kotara najbolje opremljena za zimske sportove poput skijanja, biatlona i nordijskog hodanja, a Gorski kotar ima i sportske dvorane za dvoranske sportove te nogometne i teniske terene. Sportska infrastruktura je dostatna za potrebe lokalnog stanovništva, za veći broj korisnika bi trebalo doći do modernizacije (Perić i dr., 2022). Od sportova u prirodi najvažniji su sportski ribolov, *trail*, paragliding i brdski biciklizam (najpopularnija aktivnost prema istraživanju Perić i dr., 2016) (Perić i dr., 2016). Zbog konfiguracije reljefa trebalo bi biti moguće održavati sportske manifestacije tijekom cijele godine (Perić i dr., 2022).

6. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE MOTIVACIJE TURISTA ZA POSJET ZAŠTIĆENIH PODRUČJA U GORSKOM KOTARU

6.1. Opis istraživanja

Istraživanje u sklopu ovog diplomskog rada provedeno je u razdoblju od 1.7. do 10.8. 2023. putem *online* anketnog upitnika. U istraživanju su ispitani upoznatost sa zaštićenim područjima, motivacija za posjećivanje Gorskog kotara te motivacija za posjećivanje zaštićenih područja. Osim toga, u istraživanju se nastojalo utvrditi kakvu ulogu imaju zaštićena područja za turističku ponudu Gorskog kotara.

U svrhu provođenja istraživanja je prilagođena i prevedena skala za mjerenje motivacije turista koju su razvili Ajayi i Tichaawa (2023) i Asantael (2015). Upitnik je podijeljen putem društvenih mreža autora u obliku zasebnih objava i statusa na vlastitim profilima, ali i u obliku objava u posebnim zatvorenim grupama prikladne tematike (kao, na primjer, grupe namijenjene turistima i putnicima). Uzorak na kojem su prikupljeni podaci je neprobabilistički prigodan. Ukupno je 315 osoba ispunilo anketni upitnik. Pošto je anketni upitnik podijeljen na društvenim mrežama, do ispitanika se dolazilo pomoću metode snježne grude.

Prikupljeni podaci su analizirani pomoću Microsoft Excela i IBM SPSS programskog *softwarea*. Pritom su korištene metode deskriptivne statistike. Kartografski prikazi su izrađeni u ArcGIS-u 10,7 i Google Earth pro-u.

6.2. Uzorak ispitanika

Podaci prikupljeni u sklopu ovog diplomskog rada prikupljeni su na neprobabilističkom prigodnom uzorku. U istraživanju je sudjelovalo 209 osoba ženskog spola (66,3% ukupnog uzorka) te 106 osoba muškog spola (33,7% ukupnog uzorka). U uzorku je primjetna dominacija ženskog spola. Prema starosti najveći udio ispitanika spada u razred 26-35 godina, i to njih 137 (43,5%), zatim slijede ispitanici iz razreda 18 -25 njih 83 (26,3%) ukupnog udjela, razred 36-45 godina čini 45 (14,3%) ukupnog udjela, 33 (10,5%) ispitanika spada u razred 46-55 godina, zatim slijedi razred 56-65 godina, njih 16 (5,1%), a najmanje je ispitanika u rezredu više od 65, 1 (0,3%) (Tab. 10.).

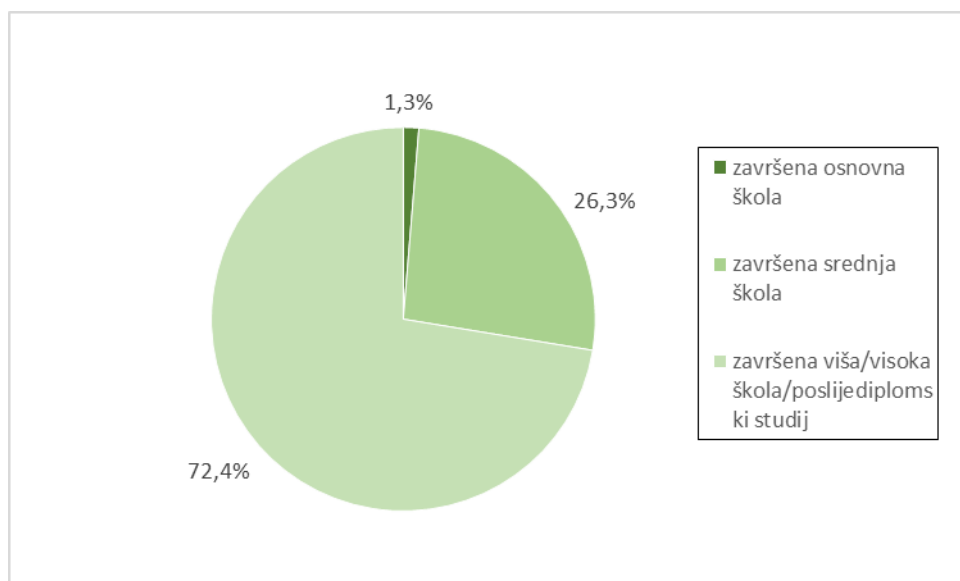
Velika većina ispitanika živi u Kontinentalnoj Hrvatskoj njih 297 (94,3%). Najveći udio ispitanika živi u velikom gradu u Kontinentalnoj Hrvatskoj, odnosno njih 172 (54,6%), zatim u malom gradu u Kontinentalnoj Hrvatskoj, njih 85 (27%), 40 (12,7%) ispitanika živi na selu u Kontinentalnoj Hrvatskoj, u kategoriji veliki grad u Primorskoj Hrvatskoj živi 7 (2,2%), 6 (1,9%) ispitanika živi u malom gradu u Primorskoj Hrvatskoj, a najmanji udio ispitanika živi na selu u Primorskoj Hrvatskoj, njih 5 (1,6%) (Tab. 10.).

Tab. 10: Socio-demografski podaci ispitanika

		N	%
spol	M	106	33,7
	Ž	209	66,3
dob	18-25	83	26,3
	26-35	137	43,5
	36-45	45	14,3
	46-55	33	10,5
	56-65	16	5,1
	> 65	1	0,3
prebivalište	veliki grad u Kontinentalnoj Hrvatskoj	172	54,6
	mali grad u Kontinentalnoj Hrvatskoj	85	27,0
	selo u Kontinentalnoj Hrvatskoj	4	12,7
	veliki grad u Primorskoj Hrvatskoj	7	2,2
	mali grad u Primorskoj Hrvatskoj	6	1,9
	selo u Primorskoj Hrvatskoj	5	1,6
stručna sprema	niža stručna sprema	4	1,3
	srednja škola	83	26,6
	viša / visoka škola / poslijediplomski studij	228	72,4
radni status	student/ica	79	25,1

	zaposlen/a	223	70,8
	nezaposlen/a	11	3,5
	umirovljenik/ca	2	0,6
Mjesečna neto primanja	nemaju osobna primanja	40	12,7
	do 500 €	32	10,2
	501 € - 1000 €	63	20,0
	1001 € - 1500 €	91	28,9
	1501 €	58	18,4
	ne žele reći	31	9,8

Što se tiče stupnja obrazovanja (sl. 16.) najveći udio ispitanika spada u kategoriju završena viša/visoka škola/poslijediplomski studij, njih 228 (72,4%), 83 (26,3%) ispitanika ima završenu srednju školu, dok 4 (1,3%) završenu osnovnu školu.

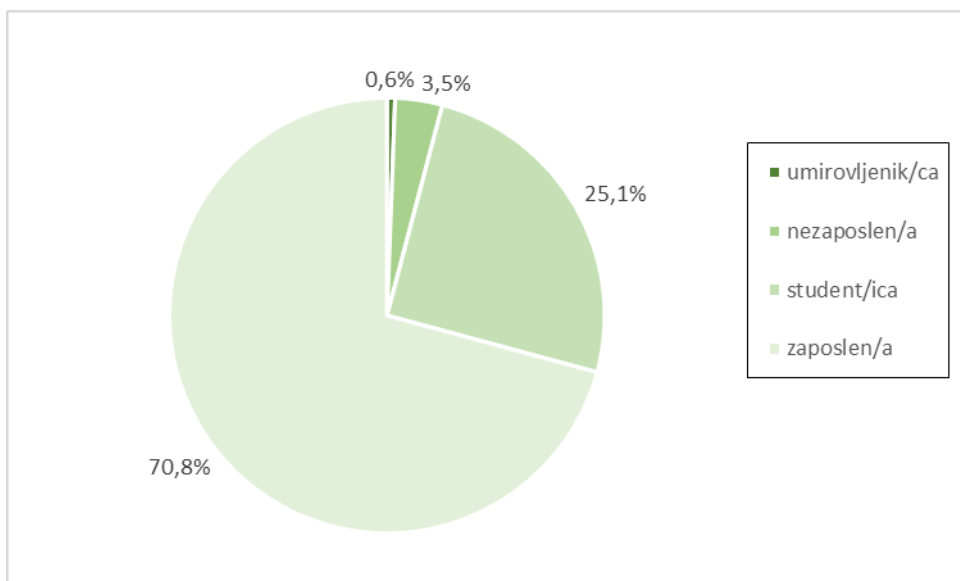

Sl. 16: Stupanj obrazovanja ispitanika

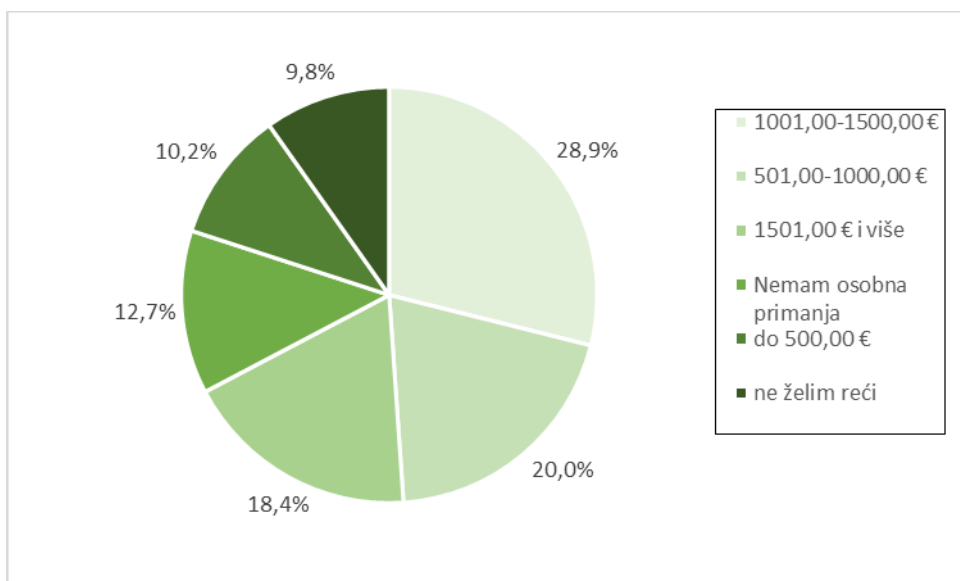
Uvidom u sl. 17. uočljivo je da u uzorku dominiraju zaposleni koji čine 223 (70,8%) ukupnog udjela, 79 (25,1%) ispitanika čini studentska populacija, nezaposlenih je 11 (3,5%), umirovljenika je najmanje – 2 (0,6%).

Najveći udio ispitanika zarađuje 1001,00-1500,00€, njih skoro 29%, točnije njih 91 (28,9%), 63 (20%) ispitanika anketnog upitnika zarađuje 501,00-1000,00€, 58 (18,4%) ispitanika prima

1501,00€ i više, njih 40 (12,7%) nema osobnih primanja, dok 32 (10,2%) zarađuje do 500,00€. 31 (9,8%) ispitanik se nije izjasnilo o svojim mjesečnim primanjima.

Sl. 17: Radni status ispitanika

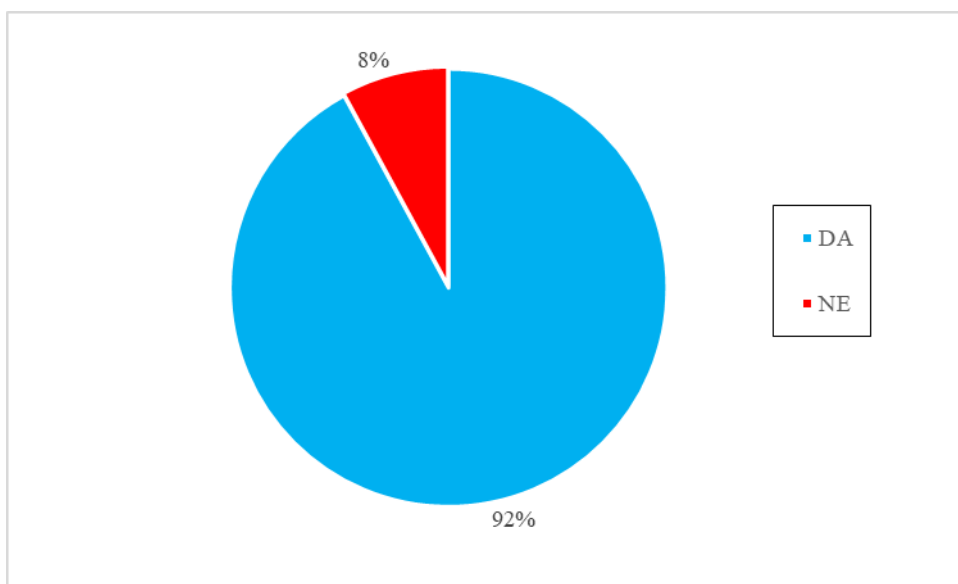

Sl. 18: Mjesečna neto primanja ispitanika

6.3. Rezultati istraživanja

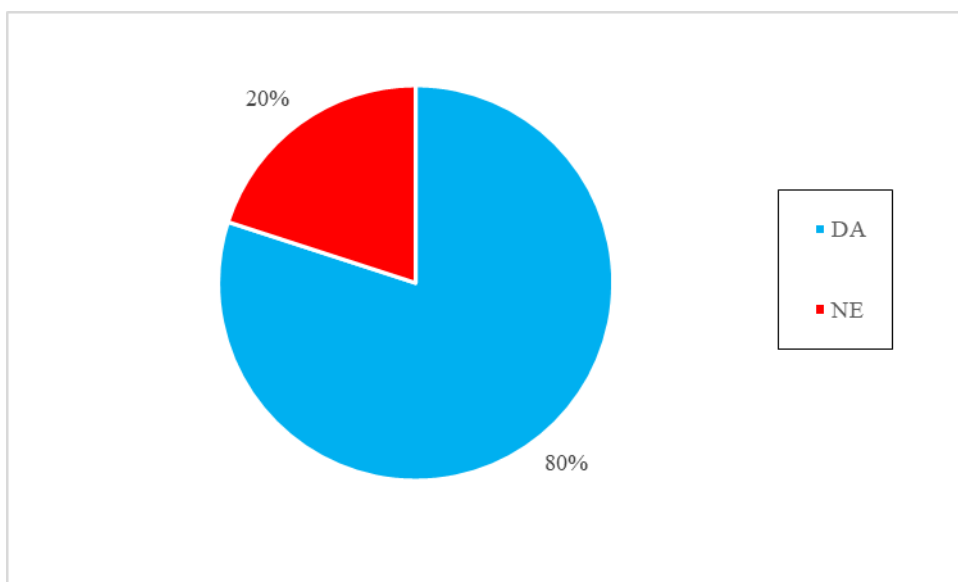
Pitanja su u anketnom upitniku podijeljena u nekoliko dijelova. Prvi dio upitnika odnosio se na upoznatost ispitanika sa zaštićenim područjima, razloge za posjetu Gorskom kotaru te razloge za posjetu zaštićenih područja općenito.

Na pitanje „Znaju li što su zaštićena područja?“ 290 (92%) ispitanika je dalo potvrdan odgovor, a njih 25 (8%) negativan.

Sl. 19: Udio ispitanika koji znaju, odnosno koji ne znaju što su zaštićena područja

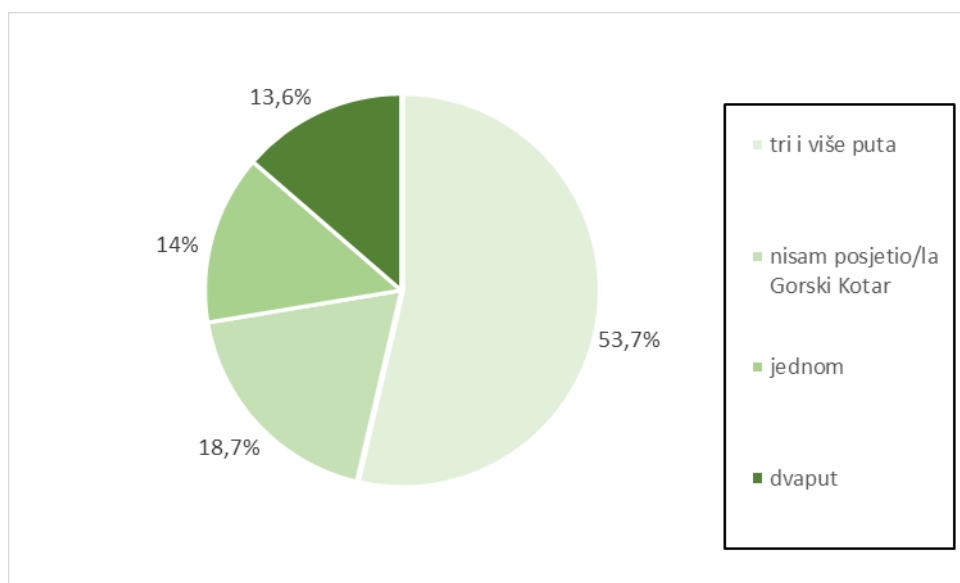
Idućim pitanjem se htjelo utvrditi jesu li ispitanici do sada posjetili Gorski kotar. 252 (80%) ispitanika posjetilo je Gorski kotar, dok 63 (20%) ispitanika još nije posjetilo Gorski kotar.

Sl. 20: Udio ispitanika koji jesu, odnosno nisu posjetili Gorski kotar

Na pitanje “Koliko puta ste posjetili Gorski kotar?” najveći broj odgovora 169 (53,7%) pripada razredu tri i više puta, zatim slijedi odgovor gdje osoba nije posjetili Gorski kotar sa 59 (18,7%) odgovora, neznatna razlika je između onih koji su posjetili Gorski kotar jednom 44 (14,0%) li

dva puta 43 (13,6%). Prema dobivenim rezultatima može se utvrditi da je Gorski kotar destinacija koja privlači posjetitelje na njihov povratak.

Sl. 21: Broj posjeta Gorskom kotaru među ispitanicima

Idućim pitanjem htjelo se utvrditi razlog posjeta Gorskom kotaru. Najveći broj ispitanika je posjetilo Gorski kotar zbog tranzita prema Jadranskom moru njih 174 (55,2%). Rezultat ukazuje da je Gorski kotar i dalje pretežno tranzitna destinacija zahvaljujući svom izuzetnom položaju između Panonske i Jadranske Hrvatske. Nakon tranzita najvažniji razlozi za posjet Gorskom kotaru kod ispitanika su divljina i netaknuta priroda 126 (40%) te posjet zaštićenom području koje se nalazi u Gorskom kotaru 119 (37,8%). Prethodne dvije kategorije ukazuju na veliki potencijal Gorskog kotara koji ima u prirodnim atrakcijama te ako bi se popravilo promocija poglavito na društvenim mrežama (samo 25 (7,9%) ispitanika je došlo zbog društvenih mreža) mogla bi se maknuti etiketa tranzitne regije. 40 (12,7%) ispitanika došlo je zbog tradicionalne goranske kuhinje dok je njih 27 (8,6%) došlo zbog preporuke prijatelja.

Tab. 11: Razlozi posjeta Gorskog kotara od strane ispitanika

		N	%
Posjet zaštićenom području koje se nalazi u Gorskom kotaru	DA	119	37,8
	NE	196	62,2
Divljina i netaknuta priroda	DA	126	40,0
	NE	189	60,0

Tranzit prema Jadranskom moru	DA	174	55,2
	NE	141	44,8
Tradicionalna goranska kuhinja	DA	40	12,7
	NE	275	87,3
Preporučio/la mi je prijatelj/ica	DA	27	8,6
	NE	288	91,4
Privukle su me objave na društvenim mrežama i portalima	DA	25	7,9
	NE	290	92,1
Nisam ga posjetio/la	DA	56	17,8
	NE	259	82,2

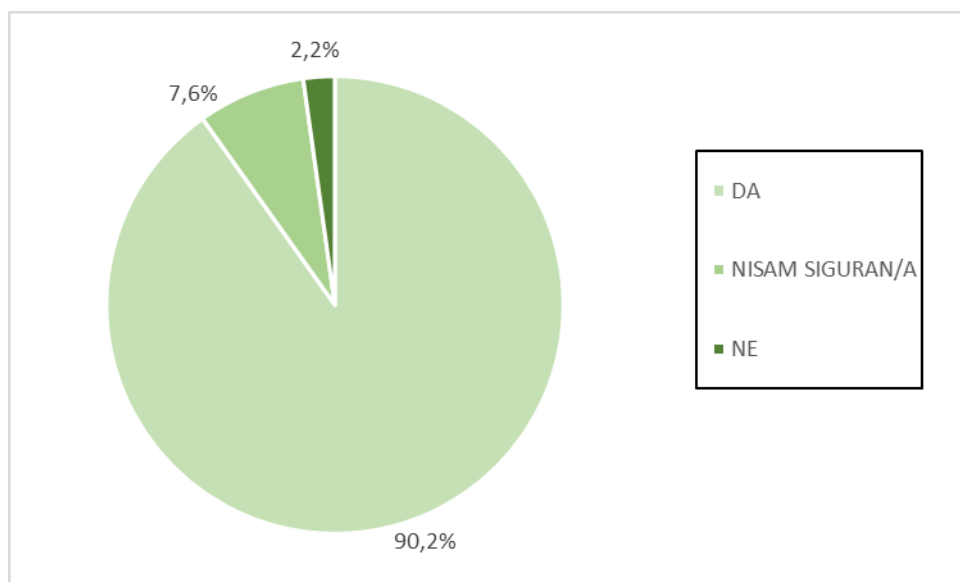
Iako su neki ispitanici označili da su već posjetili Gorski kotar, nekolicina njih ponudila je odgovor i na pitanje o tome što bi ih potaknulo na posjet Gorskom kotaru. Međutim, radi što kvalitetnije analize i točnosti podataka, njihovi odgovori u ovom pitanju nisu analizirani.

Tab. 12: Mogući privlačni faktori za posjet Gorskom kotaru

		N	%
Posjet zaštićenom području koje se nalazi u Gorskom kotaru	DA	27	8,6
	NE	288	91,4
Divljina i netaknuta priroda	DA	42	13,3
	NE	273	86,7
Tranzit prema Jadranskom moru	DA	7	2,2
	NE	308	97,8
Tradicionalna goranska kuhinja (gastronomija)	DA	15	4,8
	NE	300	95,2
Preporuka prijatelja	DA	18	5,7
	NE	297	94,3
Objave na društvenim mrežama	DA	5	1,6
	NE	310	98,4
Posjetio/la sam ga	DA	259	82,2
	NE	56	17,8

Kako je vidljivo u tab. 12., glavni privlačni faktori za potencijalne posjetitelje su divljina i netaknuta priroda sa 42 (13,3%) odgovora te posjet zaštićenom području koje se nalazi u Gorskom kotaru sa 27 (8,6%) odgovora. Odgovorima se ukazuje na važnost prirodne baštine Gorskog kotare. Prirodna baština mora se nastaviti valorizirati, ali ne smije doći do njenog narušavanja prekomjernom valorizacijom. Kategorije preporuka prijatelja 18 (5,7%) i tradicionalna goranska kuhinja 15 (4,8%) su zabilježile dobre rezultate. Gastronomija bi mogla biti odlična sekundarna atrakcija koja bi nadopunjavala zaštićena područja i netaknutu prirodu, a da ne dođe ugrožavanja istih. Uz već razvijeni sportski turizam u Gorskom kotaru te valorizacijom gastronomije moglo bi doći do ponude koja bi privlačila turiste kroz cijelu godinu. Kategorije tranzit prema Jadranskom moru 7 (2,2%) i objave na društvenim mrežama 5 (1,6%) nisu zabilježile dobre rezultate. Iznenadjujuće s obzirom da je tranzit prema Jadranskom moru bio glavni faktor za posjet Gorskom kotaru za ispitanike koji su ga posjetili te sve važnijom ulogom društvenih mreža u marketingu i promidžbi.

Idućim pitanjem htjelo se utvrditi jesu li ispitanici posjetili neko zaštićeno područje izvan i/ili unutar Hrvatske. 284 (90,2%) ispitanika anketnog upitnika posjetilo je neko zaštićeno područje unutar i/ili izvan Hrvatske, 24 (7,6%) ispitanika nije sigurno jesu li posjetili zaštićeno područje izvan i/ili unutar Hrvatske dok 7 (2,2%) ispitanika nije posjetilo zaštićeno područje unutar i/ili izvan Hrvatske.

Sl. 22: Broj ispitanika koji su posjetili neka zaštićena područja, bilo u Hrvatskoj ili izvan nje

U idućem pitanju ispitanici su pred sobom imali ponuđene karakteristike zaštićenih područja koje su trebali ocijeniti prema njihovoj važnosti pomoću Likertove skale pri čemu 1 označava "nije mi nimalo važno", a 5 označava "izuzetno mi je važno". Za ispitanike najvažnije prilikom posjeta zaštićenom području je "opustiti se" sa prosječnom ocjenom od 4,57, zatim slijedi "doživjeti prirodu (biljke, životinje, izvornost krajolika)" sa prosječnom ocjenom od 4,50, zatim slijedi "napraviti pauzu od svakodnevnice i ubrzanog načina života" sa prosječnom ocjenom od 4,43, ispitanicima je važno posjetiti mjesto koje još nisu vidjeli (4,33) te zabaviti se (4,32). Valja istaknuti kako je ispitanicima važno i "družiti se s obitelji/prijateljima (4,22) te "uživati u vremenskim prilikama".

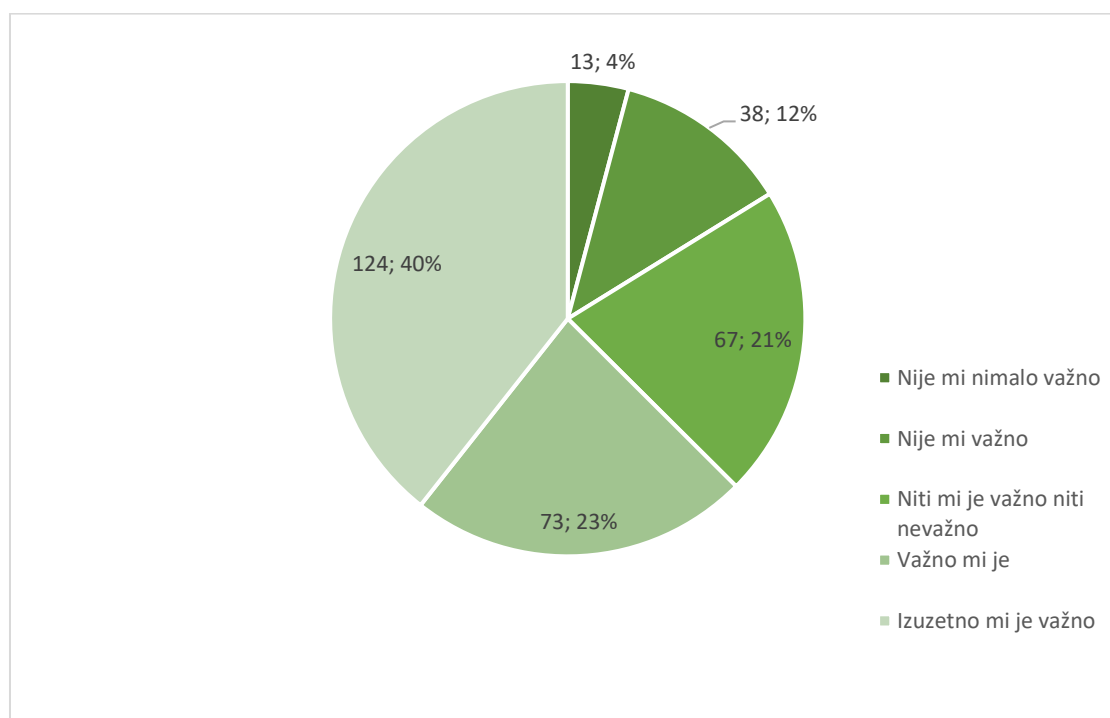
Ispitanicima je prilikom posjeta zaštićenom području najmanje važno "unaprijediti društveni status" (2,47), osim toga ispitanicima nije važno "upoznati nove ljude istih interesa" (2,84), "posjetiti mjesto koje će impresionirati obitelj i prijatelje" (2,86), "osjetiti se prihvaćenim" (2,99) te "nadići svoje fizičke mogućnosti" (3,12).

Na sl. 23-40 prikazane su frekvencije pojedinih odgovora za svaku od karakteristika zaštićenog područja. Prema dobivenim rezultatima uočljivo je kako ispitanici odlaze u zaštićena područja kako bi se opustili, zabavili te odmakli od svakodnevice, prilikom posjeta bi htjeli doživjeti prirodu te vidjeti mjesto koje još nisu posjetili. Ispitanici ne posjećuju zaštićena područja kako bi unaprijedili svoj društveni status. U zaštićena područja odlaze s bliskim ljudima, a ne kako bi upoznali nove ljude. Također ne žele se umarati odnosno nadilaziti svoje fizičke mogućnosti nego opustiti se.

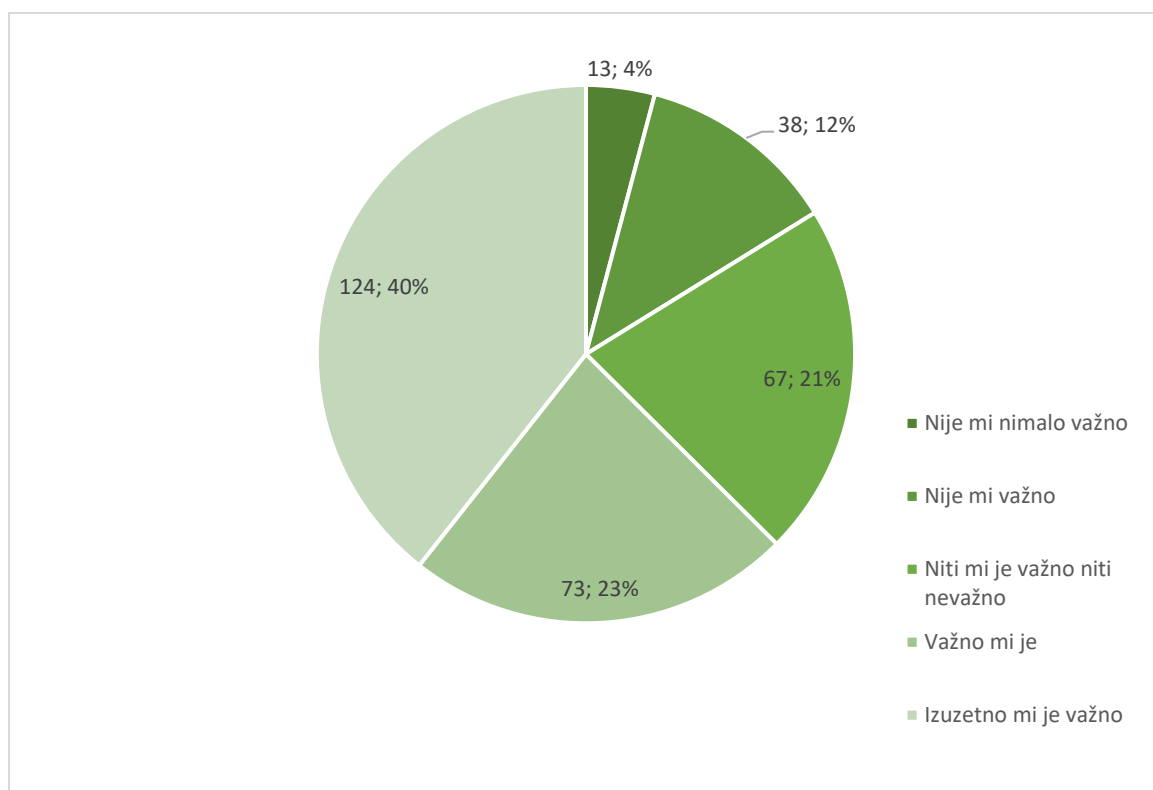
Tab. 13: Važnost karakteristika zaštićenog područja

	M
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je doživjeti prirodu (biljke, životinje, izvornost krajolika).	4,50
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je družiti se s obitelji/prijateljima.	4,22
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je rekreirati se/bititi fizički aktivan.	3,79
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je napraviti pauzu od svakodnevnice i ubrzanog načina života.	4,43
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je upoznati nove ljude istih interesa.	2,84
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je opustiti se.	4,57

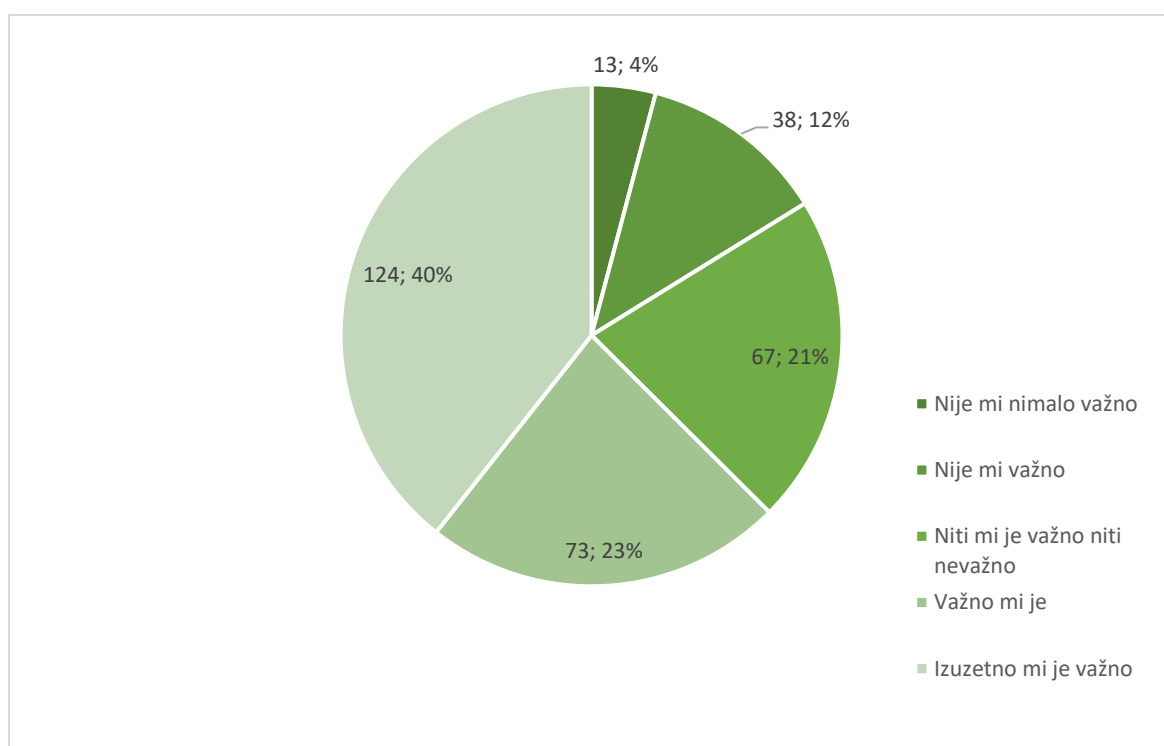
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je uživati u vremenskim prilikama.	4,22
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je osjetiti se prihvaćenim.	2,99
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je povećati znanje o lokalitetu kojeg posjećujem.	3,89
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je otkriti i iskusiti drugačiji način življenja.	3,78
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je zabaviti se.	4,32
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je otkriti nešto novo o samom/samoj sebi.	3,39
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je probati novu hranu.	3,88
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je unaprijediti svoj društveni status.	2,47
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je posjetiti mjesto koje nisam još vidio.	4,33
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je posjetiti mjesto koje moja obitelj i prijatelji nisu vidjeli.	3,51
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je posjetiti mjesto koje će impresionirati obitelj i prijatelje.	2,86
Prilikom posjeta zaštićenom području važno mi je nadići svoje fizičke mogućnosti.	3,12

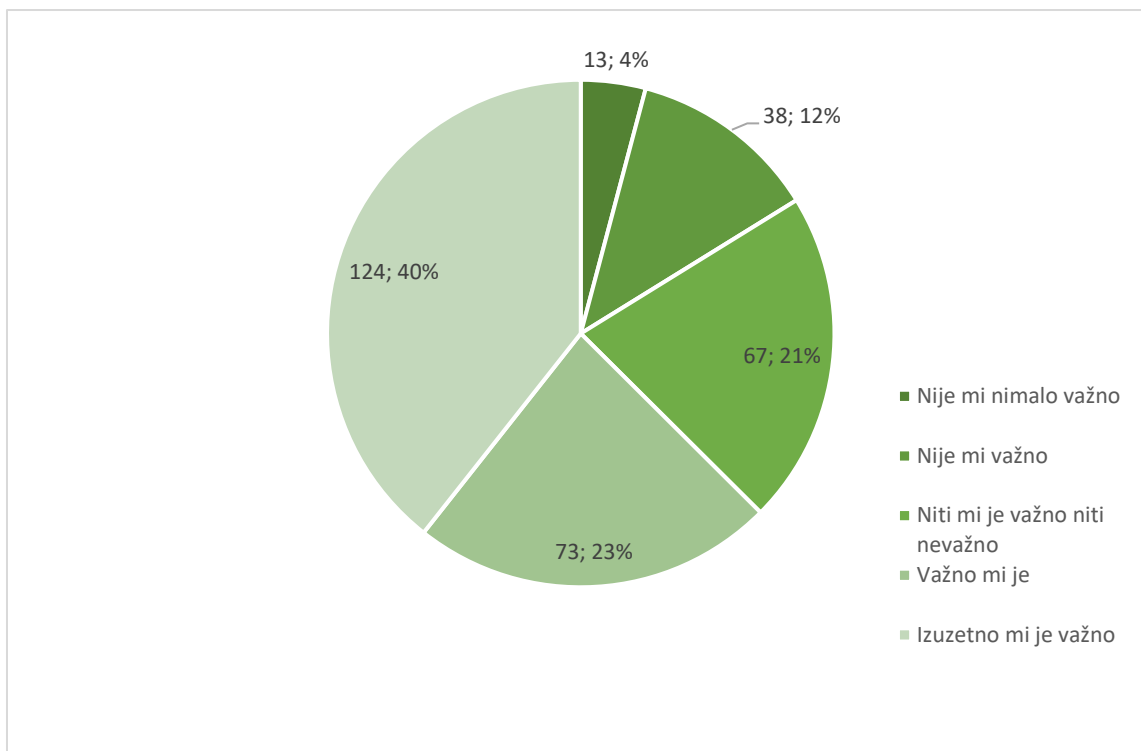
Sl. 23: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno doživjeti prirodu (biljke, životinje, izvornost krajolika) prilikom posjeta zaštićenom području

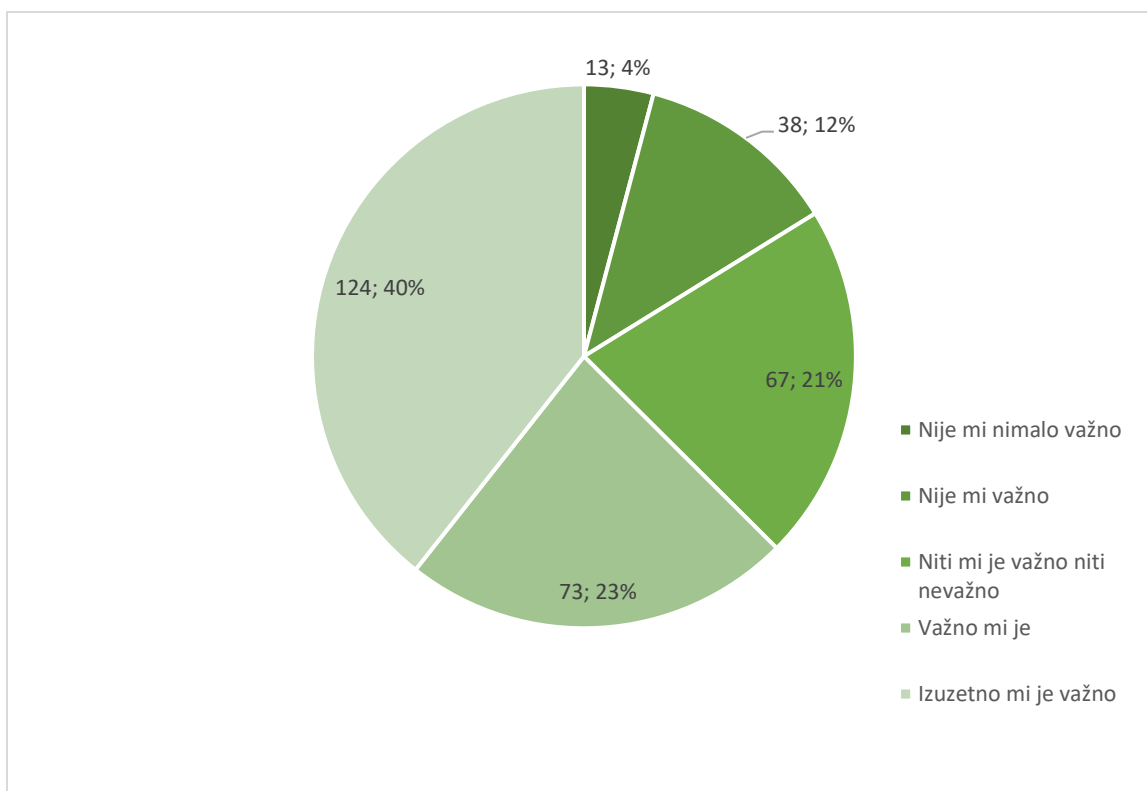
Sl. 24: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno družiti se s obitelji/prijateljima prilikom posjeta zaštićenom području

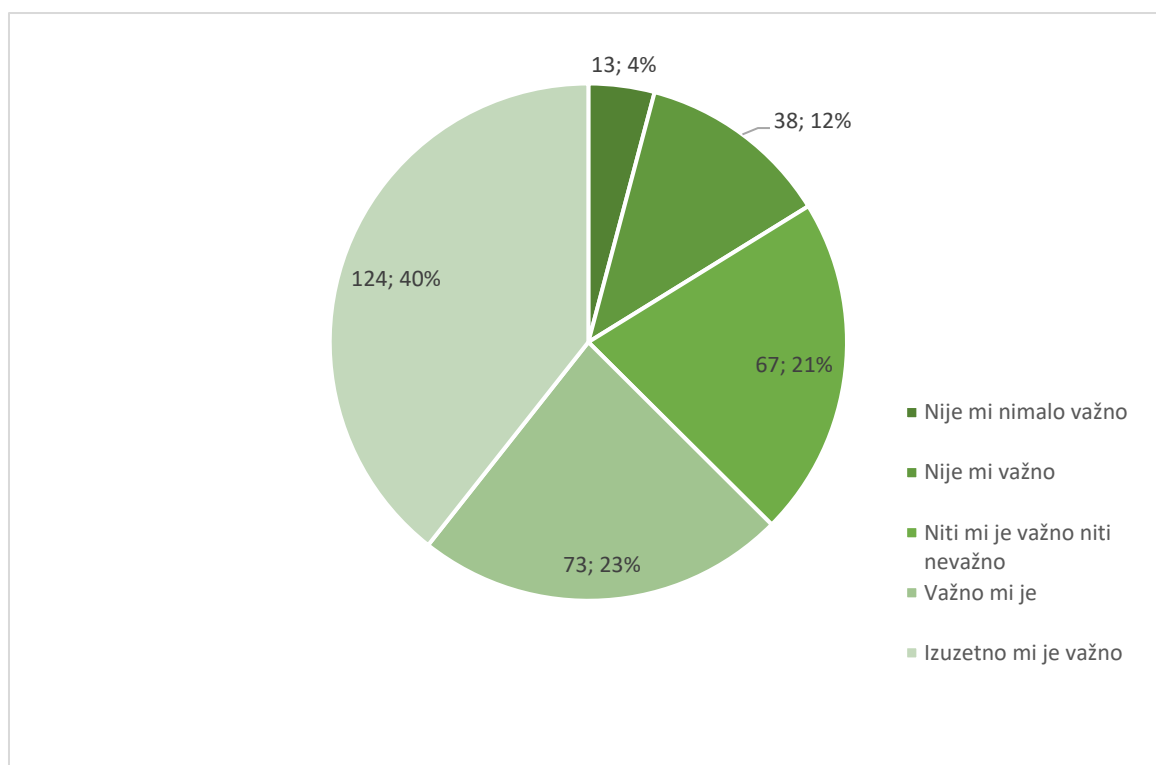
Sl. 25: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno rekreirati se/bititi fizički aktivan prilikom posjeta zaštićenom području

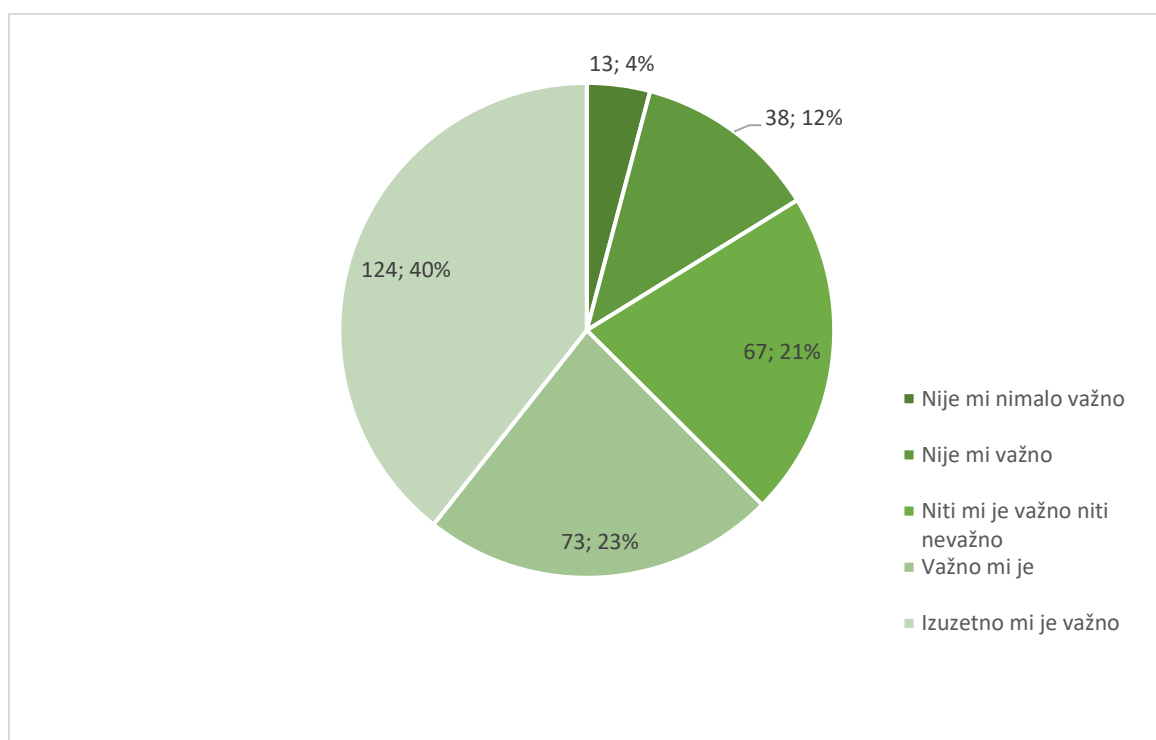
Sl. 26: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno napraviti pauzu od svakodnevice i ubrzanog načina života prilikom posjeta zaštićenom području

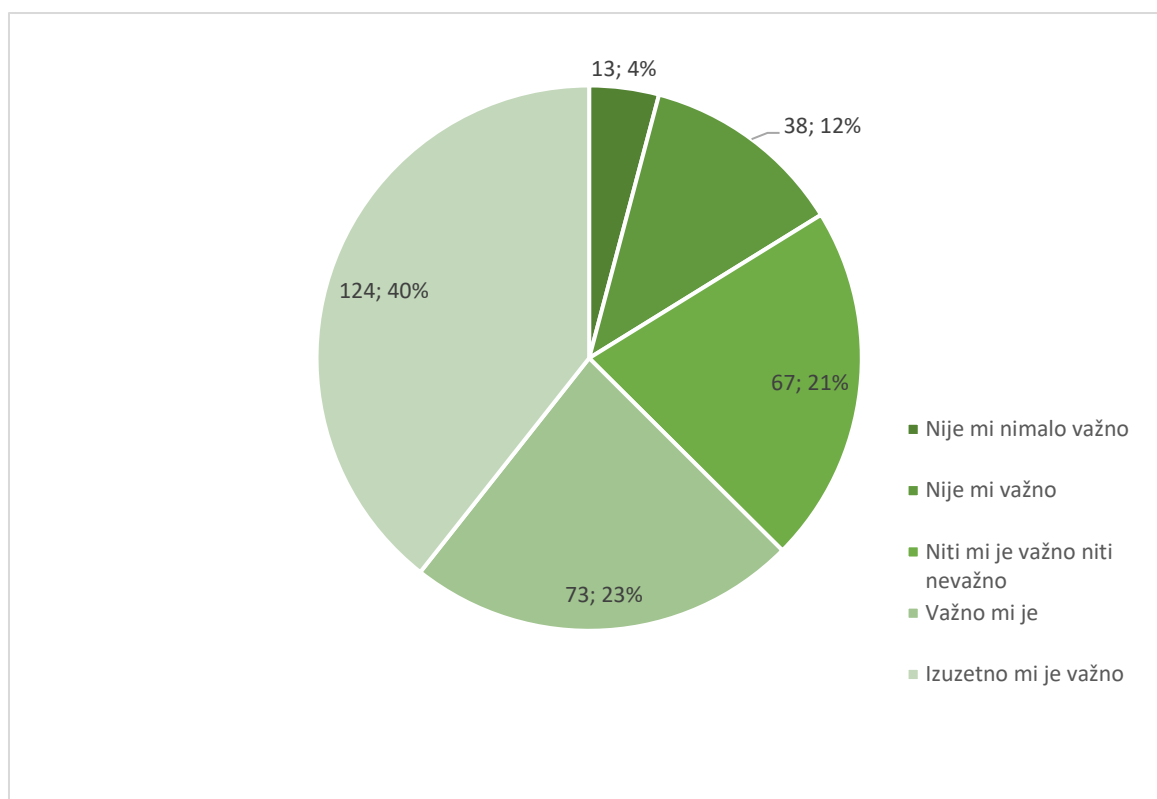
Sl. 27: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno upoznati nove ljude istih interesa prilikom posjeta zaštićenom području

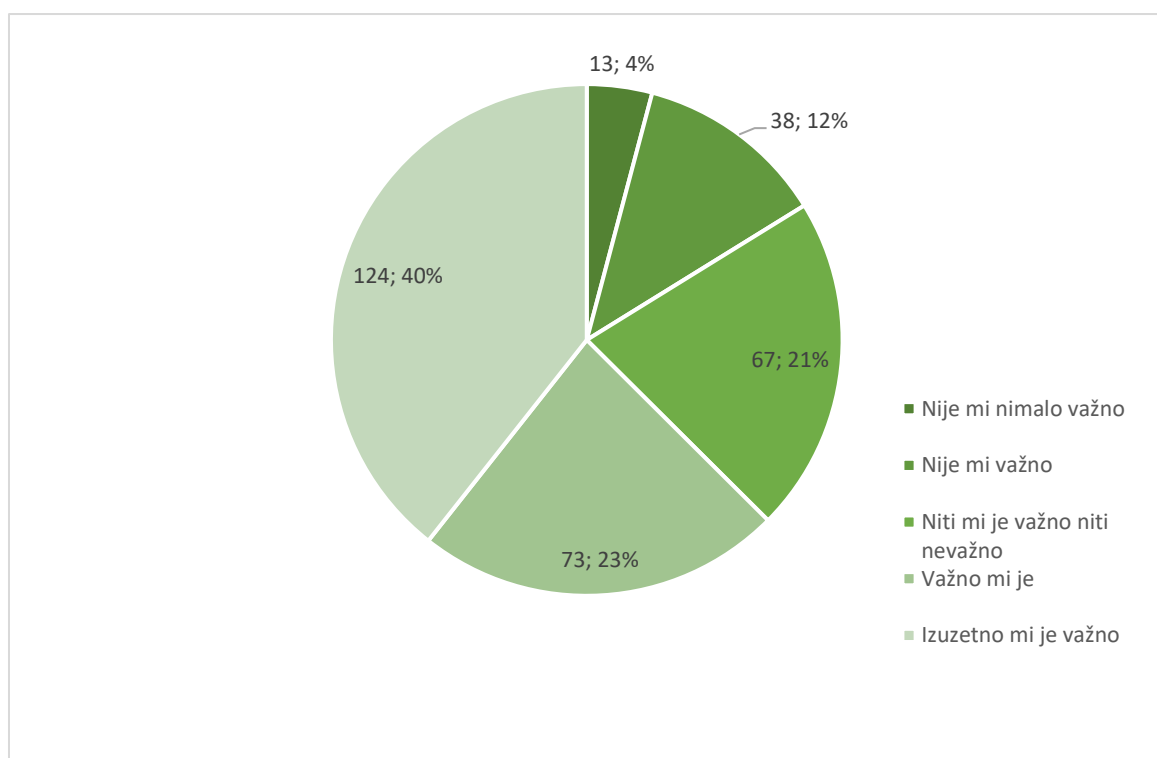
Sl. 28: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno opustiti se prilikom posjeta zaštićenom području

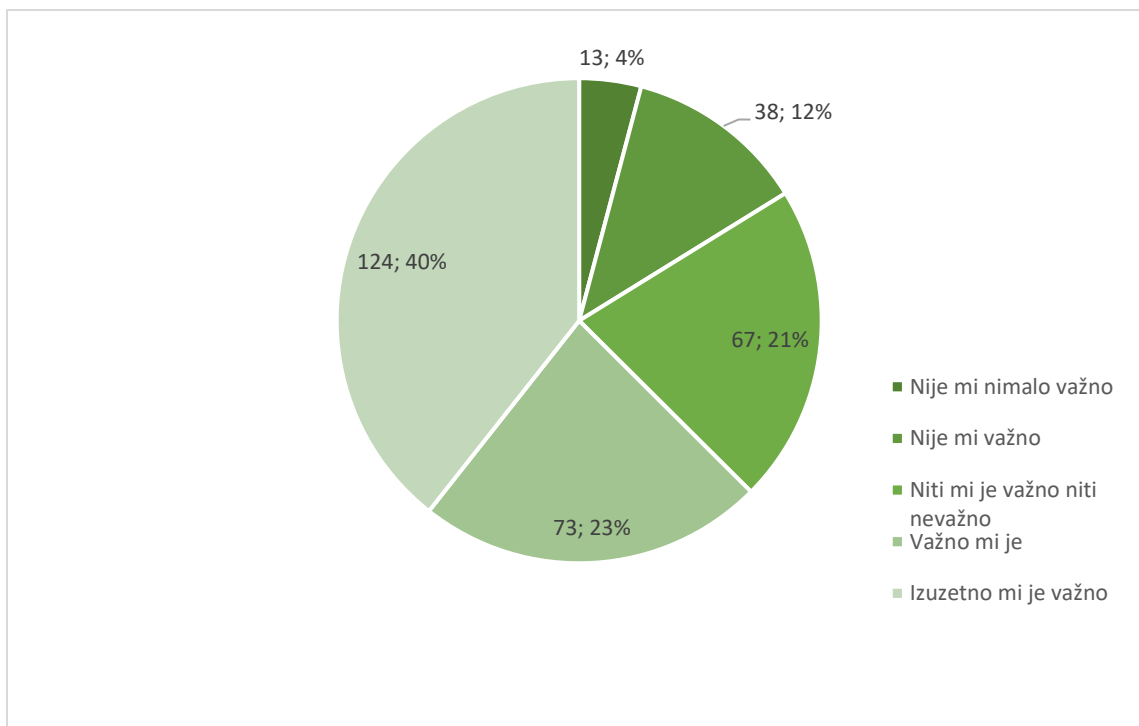
Sl. 29: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno uživati u vremenskim prilikama prilikom posjeta zaštićenom području

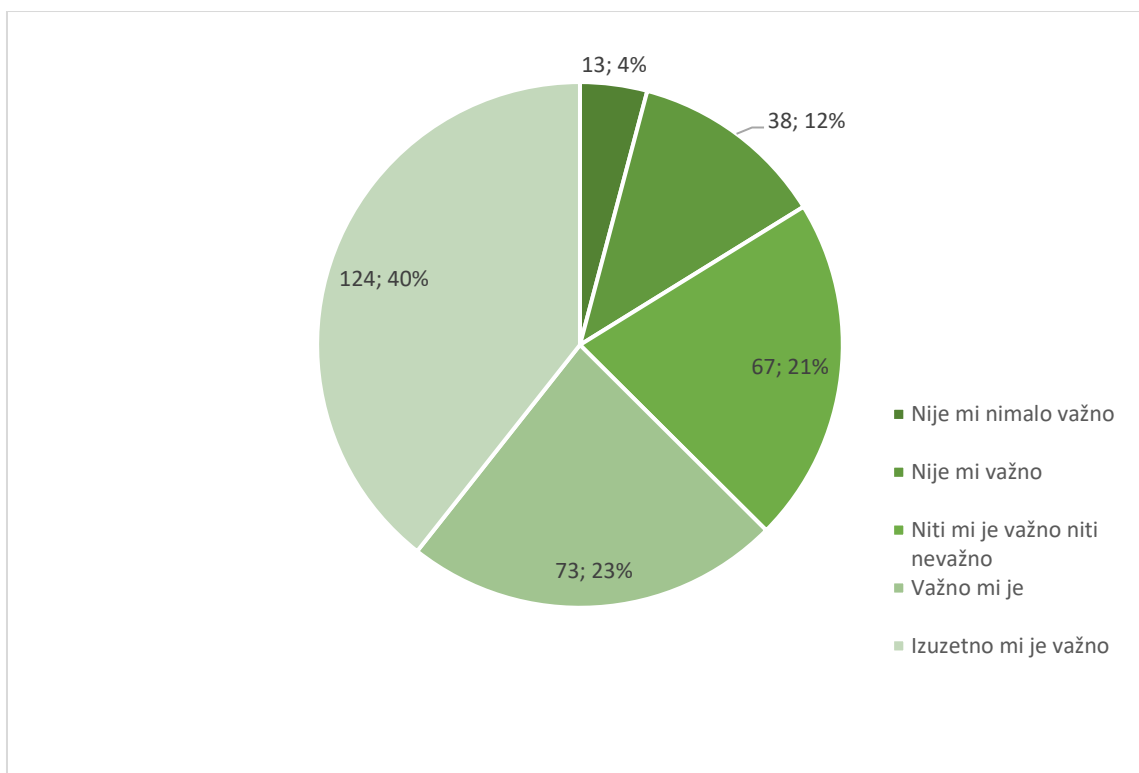
Sl. 30: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno osjetiti se prihvaćenima prilikom posjeta zaštićenom području

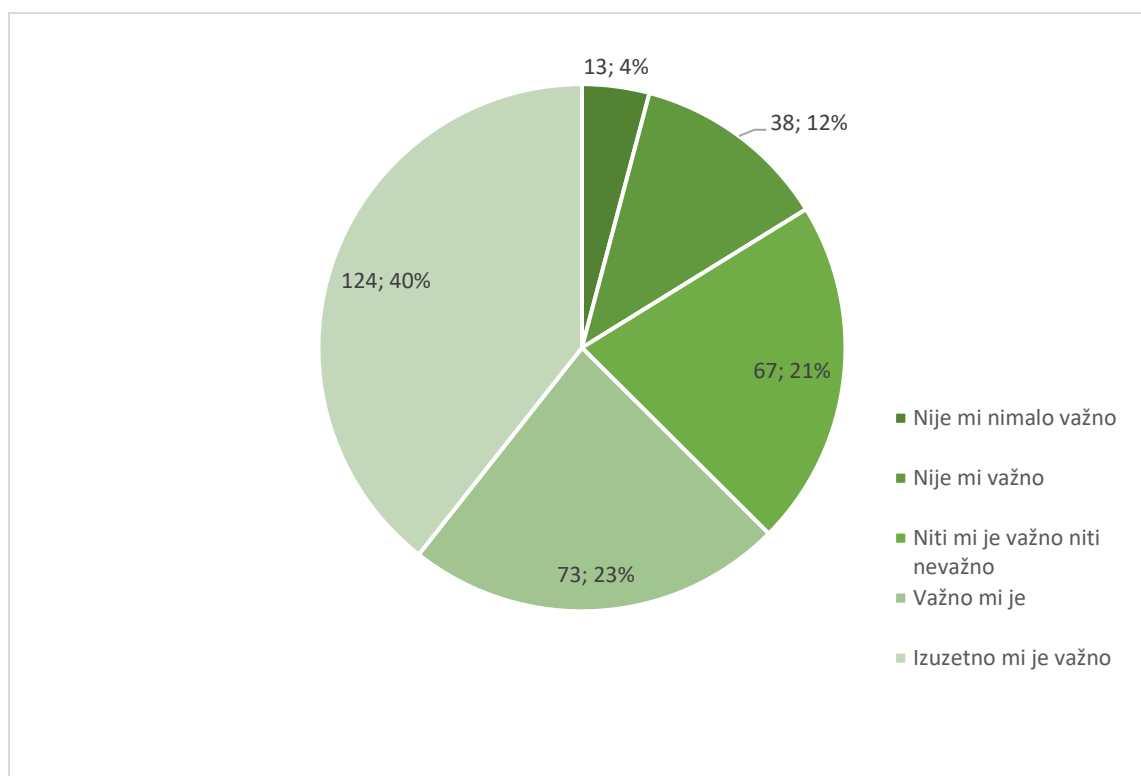
Sl. 31: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno povećati znanje o lokalitetu koji posjećuju prilikom posjeta zaštićenom području

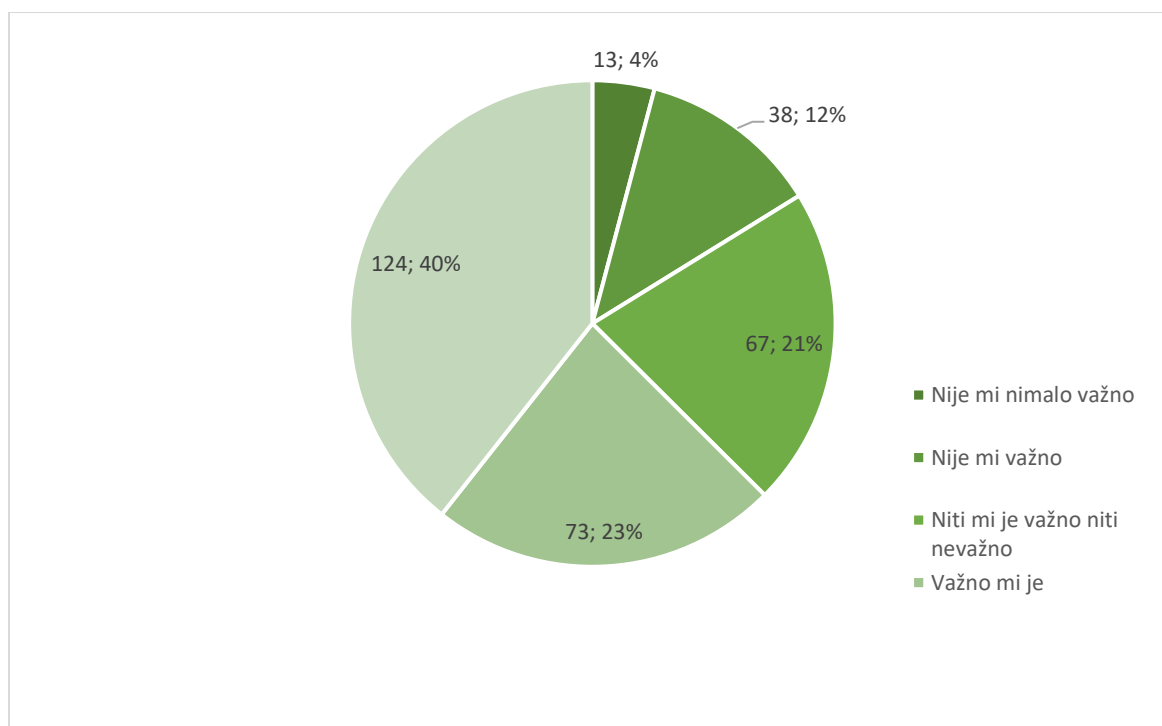
Sl. 32: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno otkriti i iskusiti drugačiji način življenja prilikom posjeta zaštićenom područja

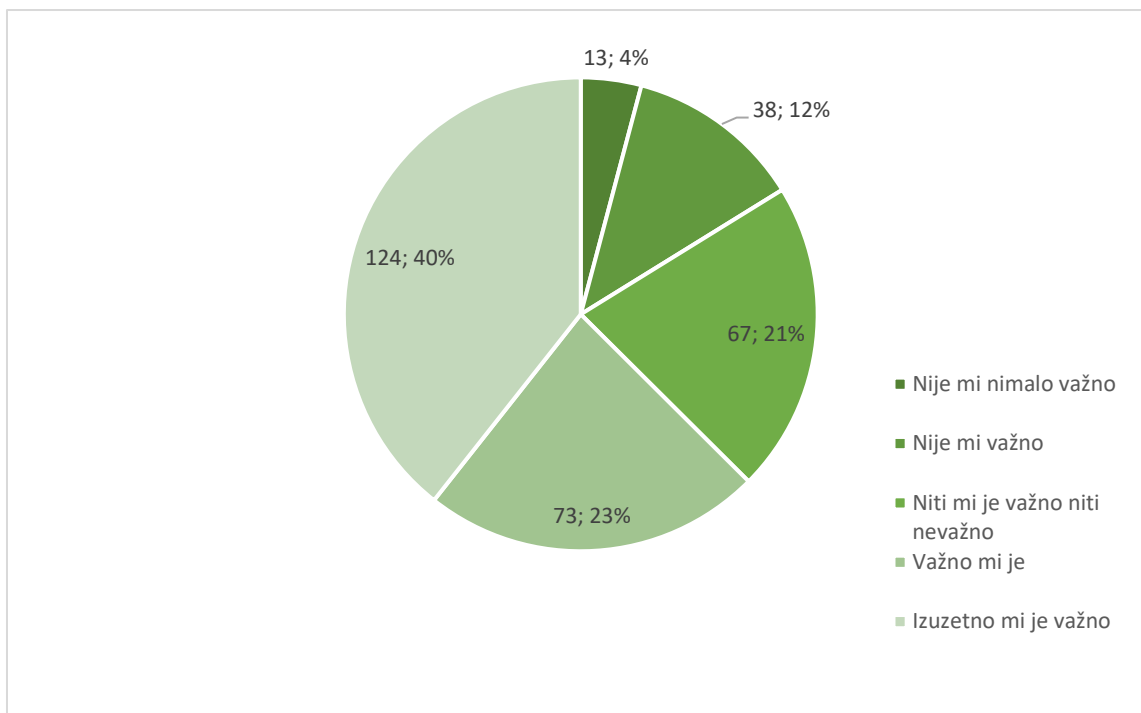
Sl. 33: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno zabaviti se prilikom posjeta zaštićenom području

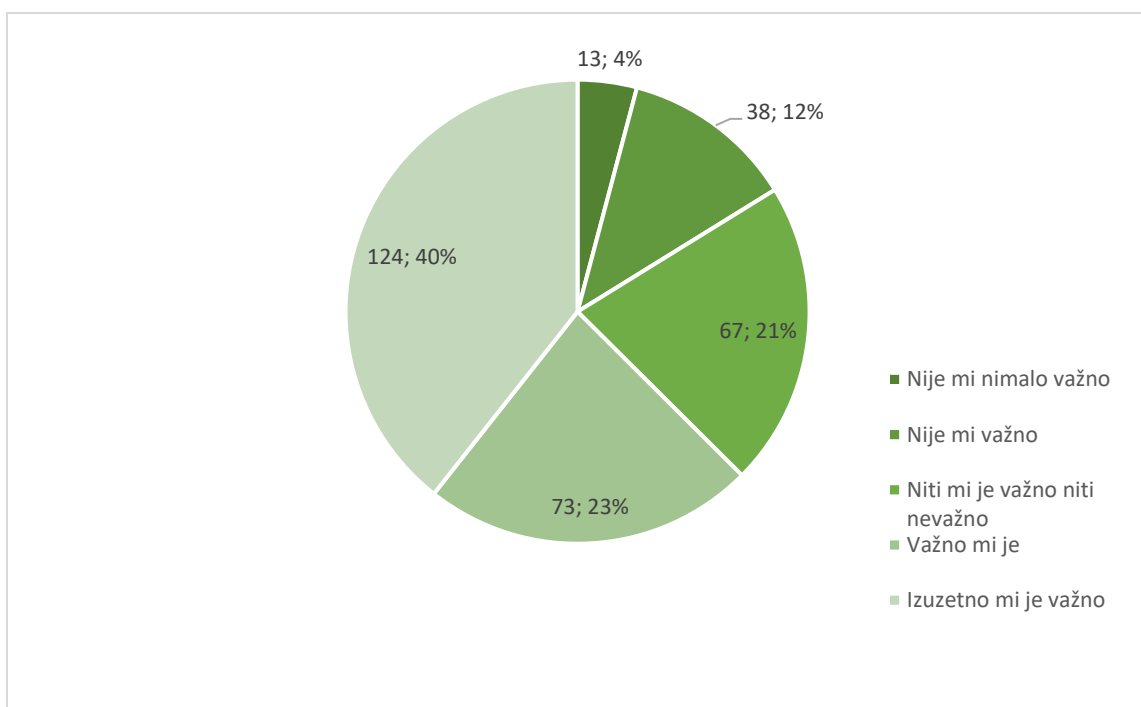
Sl. 34: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno otkriti nešto novo o samom/samoj sebi prilikom posjeta zaštićenom području

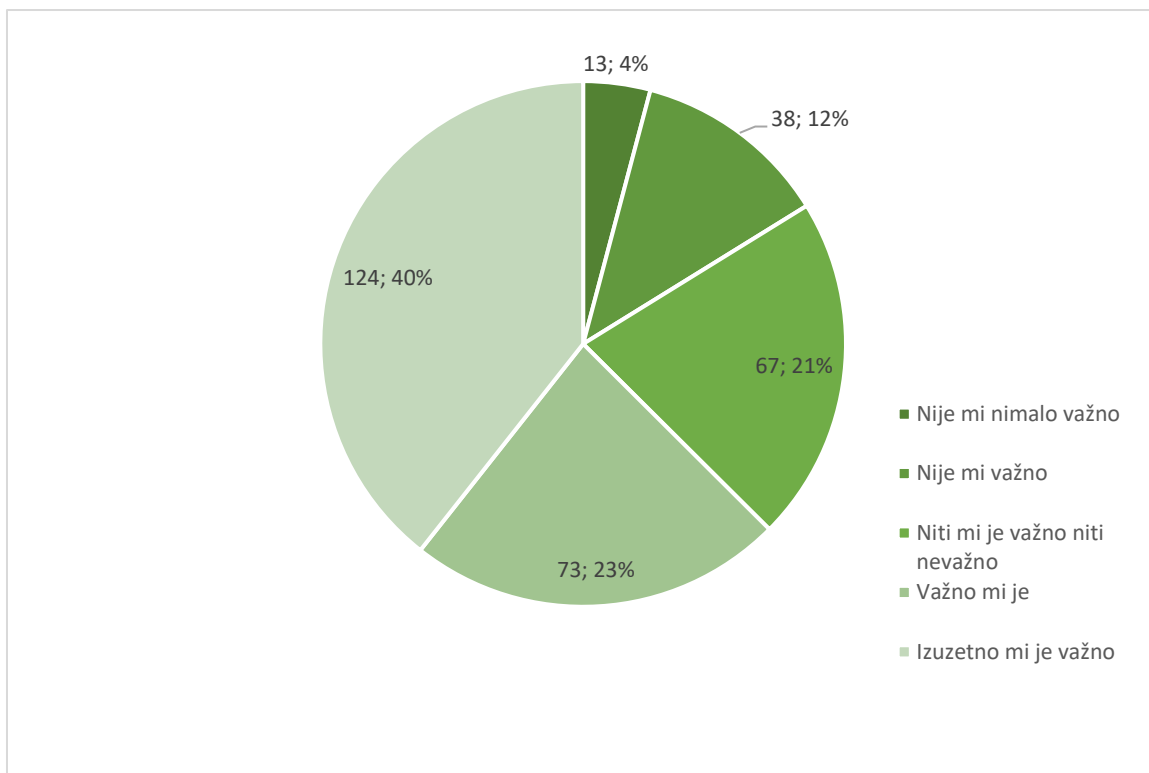
Sl. 35: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno isprobati novu hranu prilikom posjeta zaštićenom području

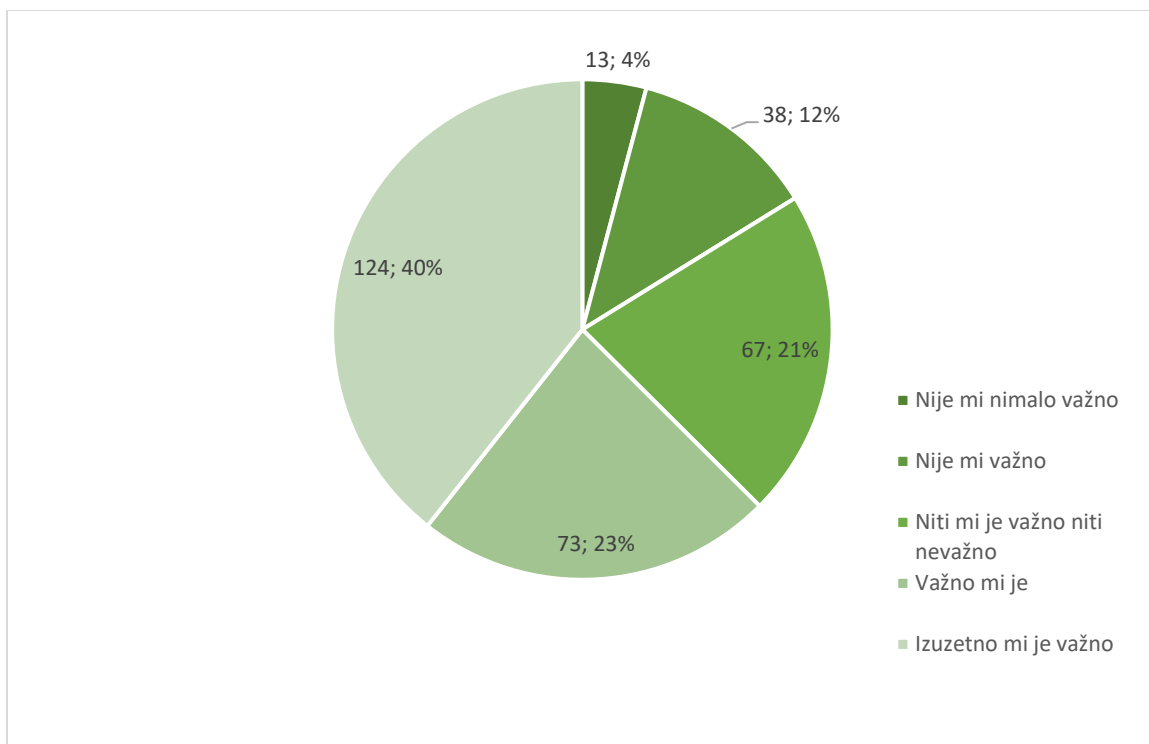
Sl. 36: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno unaprijediti svoj društveni status prilikom posjeta zaštićenom području

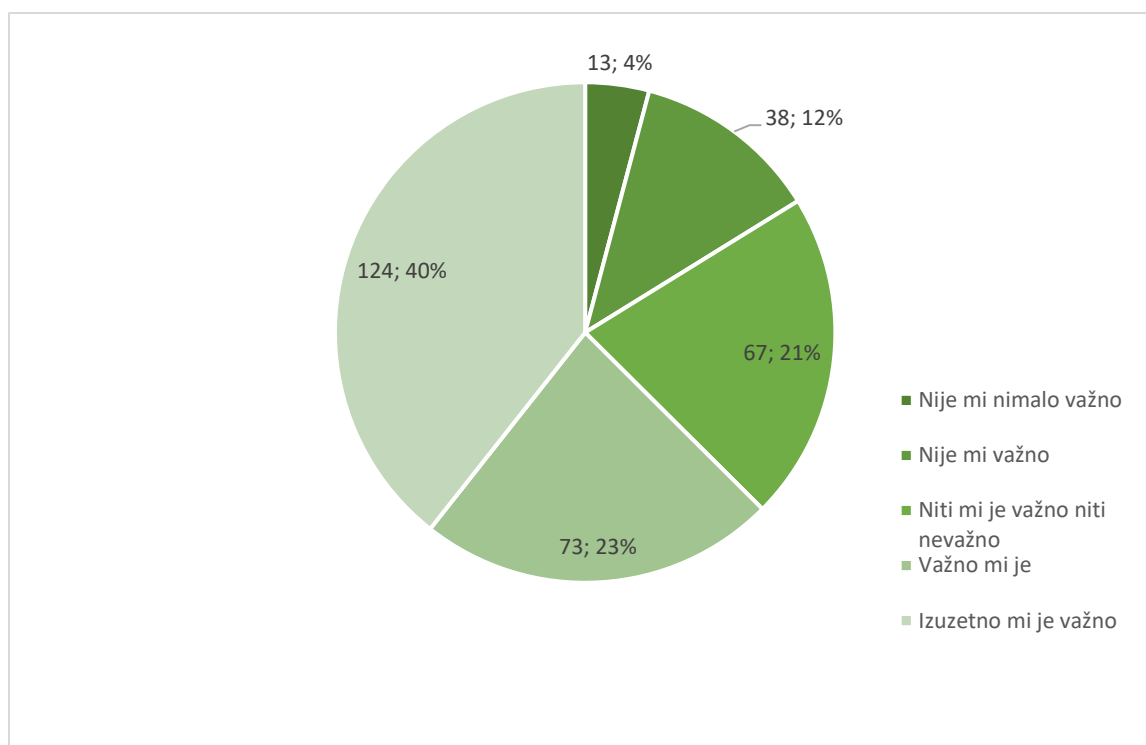
Sl. 37: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima posjetiti mjesto koje još nisu vidjeli važno prilikom posjeta zaštićenom području

Sl. 38: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno posjetiti mjesto koje njihova obitelj i prijatelji nisu vidjeli prilikom posjeta zaštićenom području

Sl. 39: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno posjetiti mjesto koje će impresionirati njihovu obitelj i prijatelje prilikom posjeta zaštićenom području

Sl. 40: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno nadići svoje fizičke mogućnosti prilikom posjeta zaštićenom području

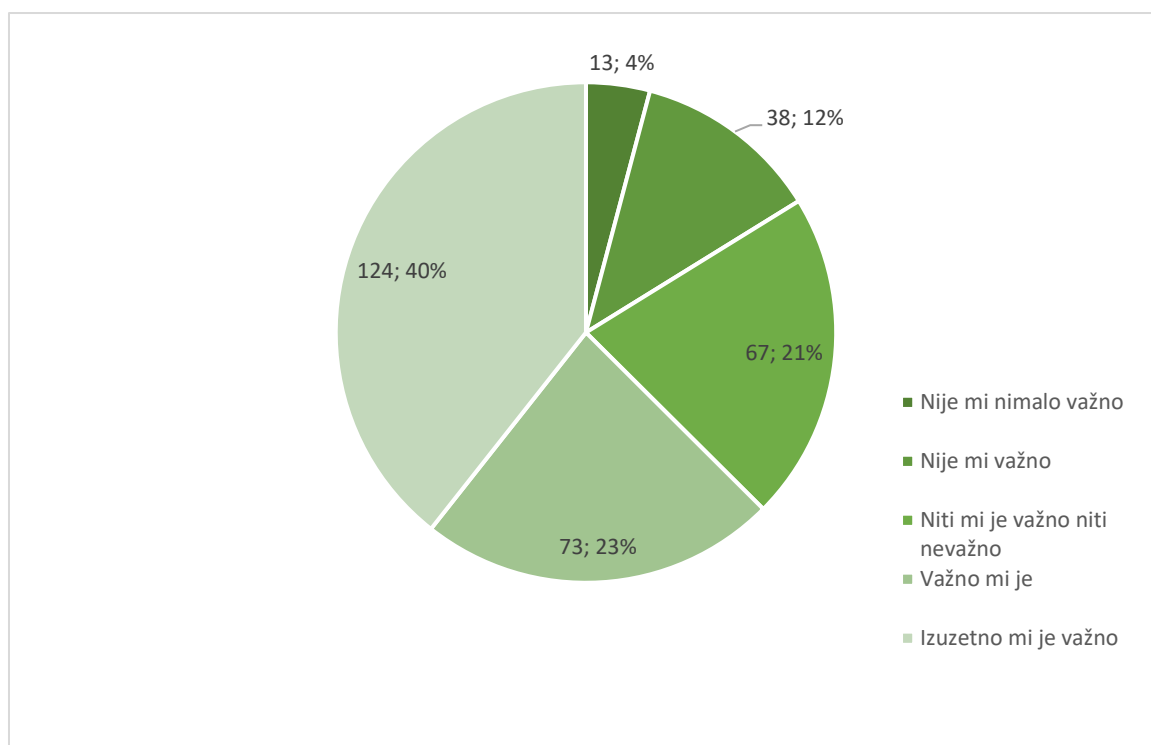
Sljedećim pitanjem htjelo se utvrditi jesu li ispitanici posjetili neko od zaštićenih područja u Gorskom kotaru: Bijele i Samarske stijene, Debela lipa - Velika rebar, Park šuma Golubinjak, Kamačnik, Stara Tisa u Međedima, Japlenški vrh, Perivoj uz dvorac u Severinu na Kupi, Risnjak, Izvor rijeke Kupe, Vražji prolaz - Zeleni vir, Špilja Lokvarka. 174 (55,2%) ispitanika je odgovorilo kako jesu posjetili neko od zaštićenih područja u Gorskom kotaru dok njih 141 (44,8%) nije. S obzirom da samo 7 (2,2%) ispitanika nije posjetilo neko zaštićeno područje izvan i/ili unutar Hrvatske dobiveni rezultati na potonje pitanje su zabrinjavajući. Rezultati ukazuju kako bi se trebalo poraditi na dodatnoj promidžbiorskog kotara kao destinacije aktivnog odmora, ali i opuštanja. Vrlo moguće je kako mnogi ljudi ne znaju za većinu zaštićenih područja u Gorskom kotaru izuzev NP Risnjaka, iako i neka druga zaštićena područja nude dobru infrastrukturu za posjetitelje (tab. 4.)

U idućem pitanju ispitanici su trebali ocijeniti što im je važno prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru pomoću Likertove skale pri čemu 1 označava "nije mi nimalo važno", a 5 označava "izuzetno mi je važno". Frekvencije pojedinih odgovora prikazane su na sl. 41-48. Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru ispitanicima je najvažnija "očuvana priroda" (4,51) te da se "opuste" (4,51), još im je važan "odmak od

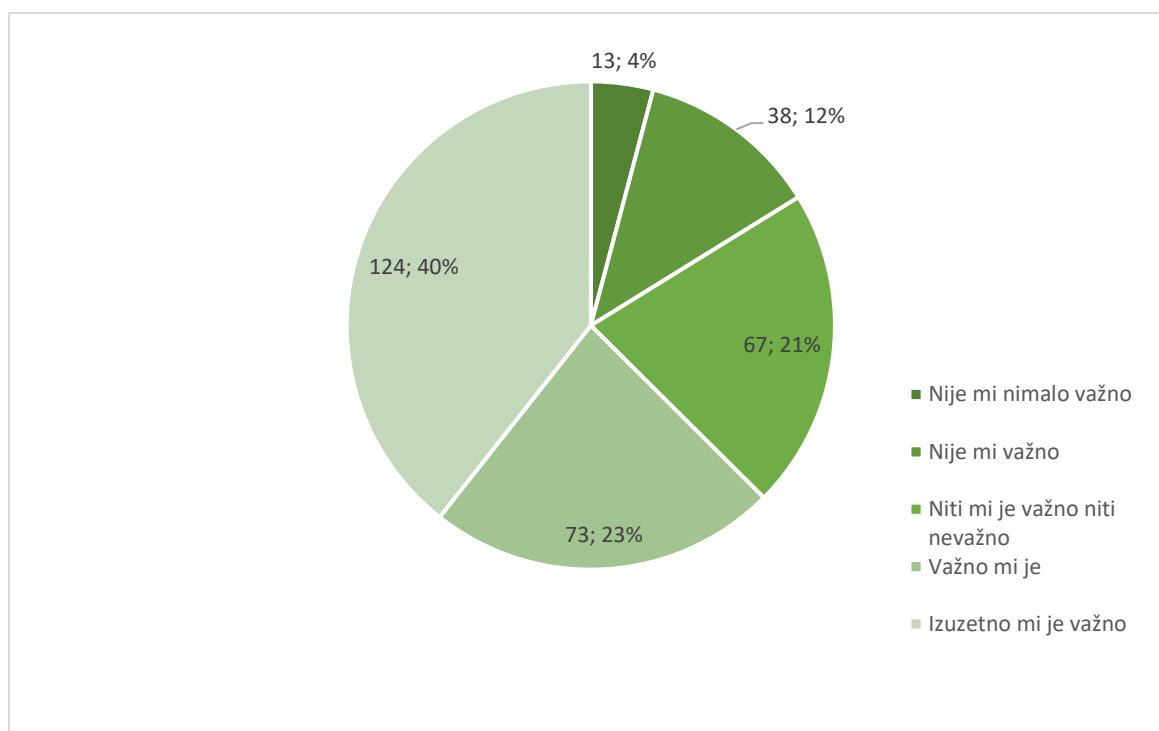
svakodnevice/ubrzanog načina života” (4,43). Ispitanicima je najmanje važno “nadići svoje fizičke mogućnosti” (3,23), zatim “probati novu hranu” (3,82) te naposljetku “mogućnost rekreacije” (3,89).

Tab. 14: Što je važno prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru

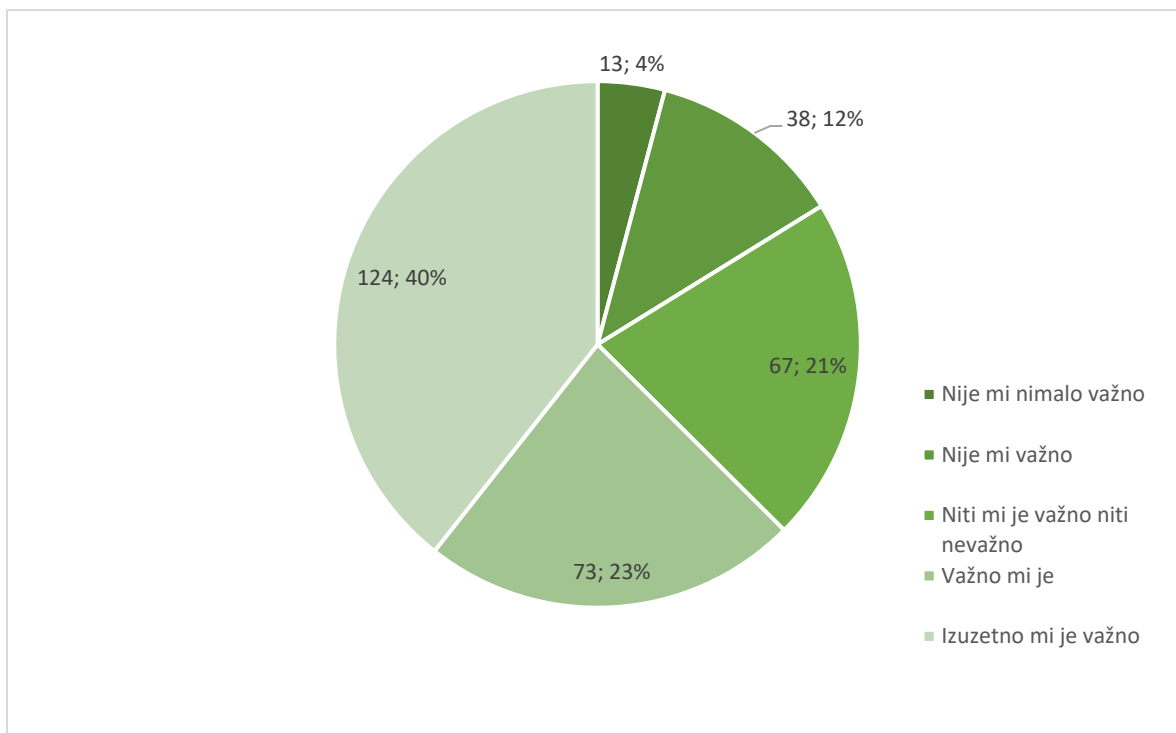
	M
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važna mi je očuvana priroda.	4,51
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važno mi je druženje s obitelji/prijateljima.	4,21
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važna mi je mogućnost rekreacije.	3,89
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važan mi je odmak od svakodnevice/ubrzanog načina života.	4,43
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važno mi je opustiti se.	4,51
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važno mi je uživati u vremenskim prilikama.	4,15
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važno mi je nadići svoje fizičke mogućnosti.	3,23
Prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru važno mi je probati novu hranu.	3,82

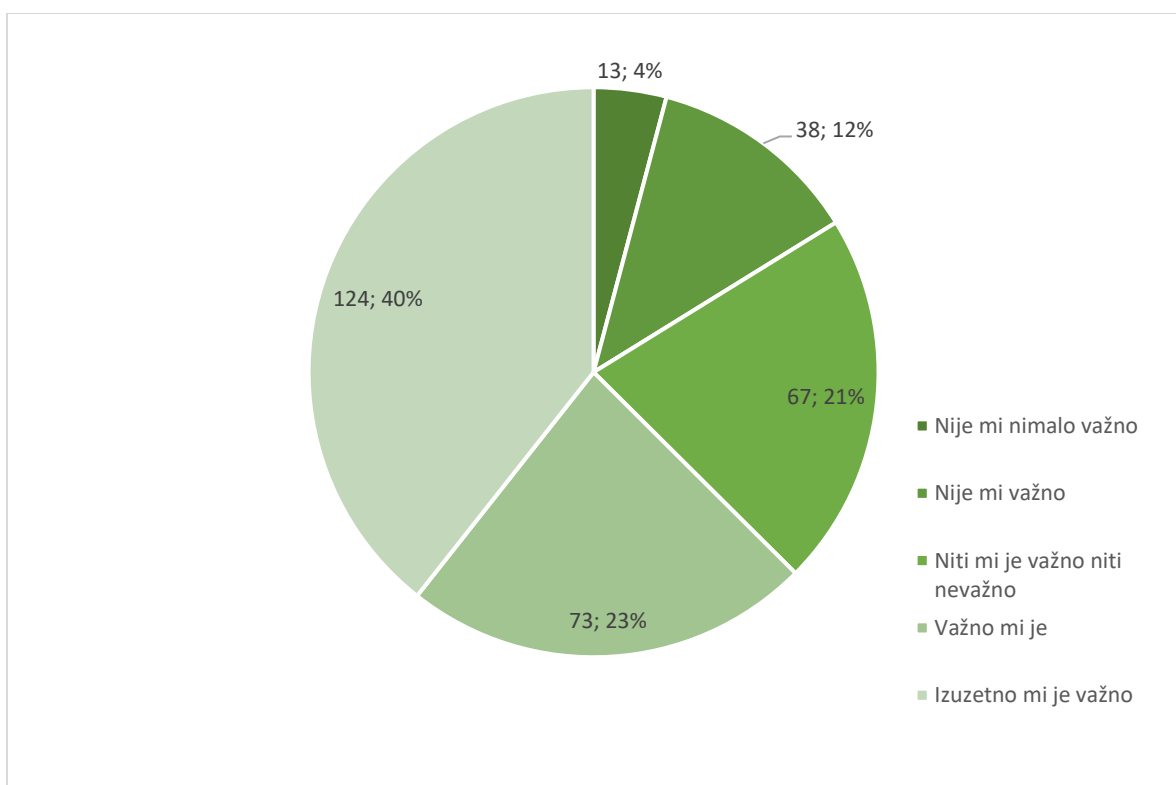
Sl. 41: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važna očuvana priroda prilikom posjeta Gorskom kotaru

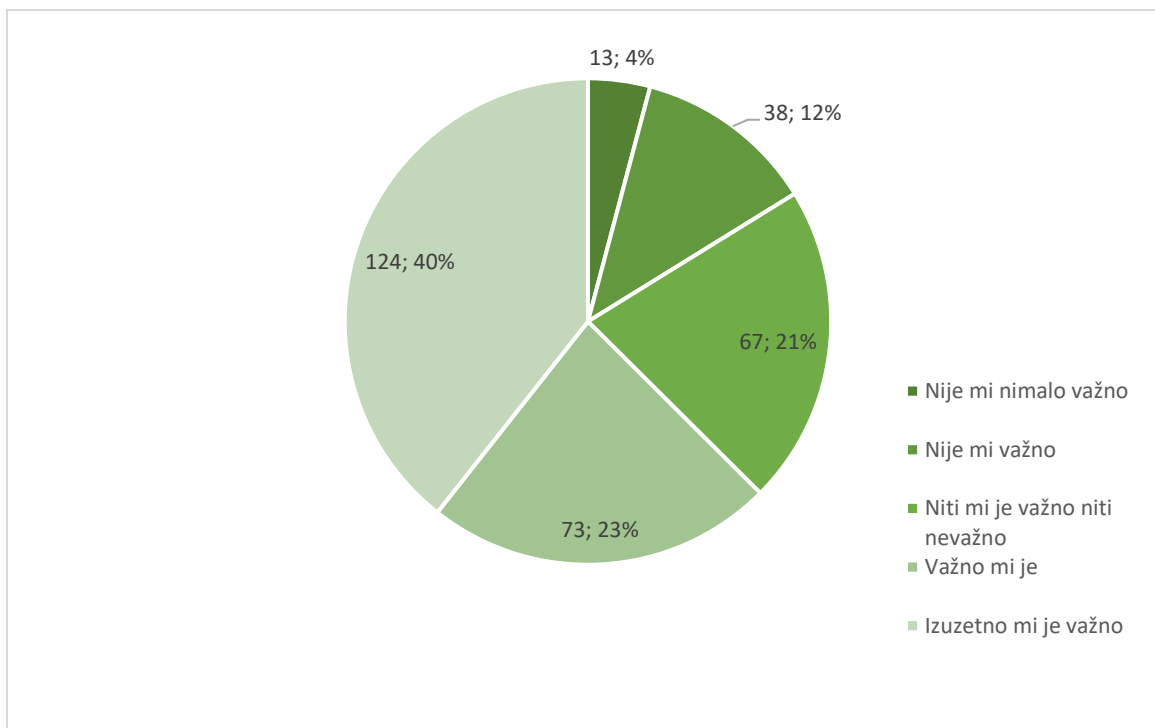
Sl. 42: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno druženje s obitelji/prijateljima prilikom posjeta Gorskom kotaru

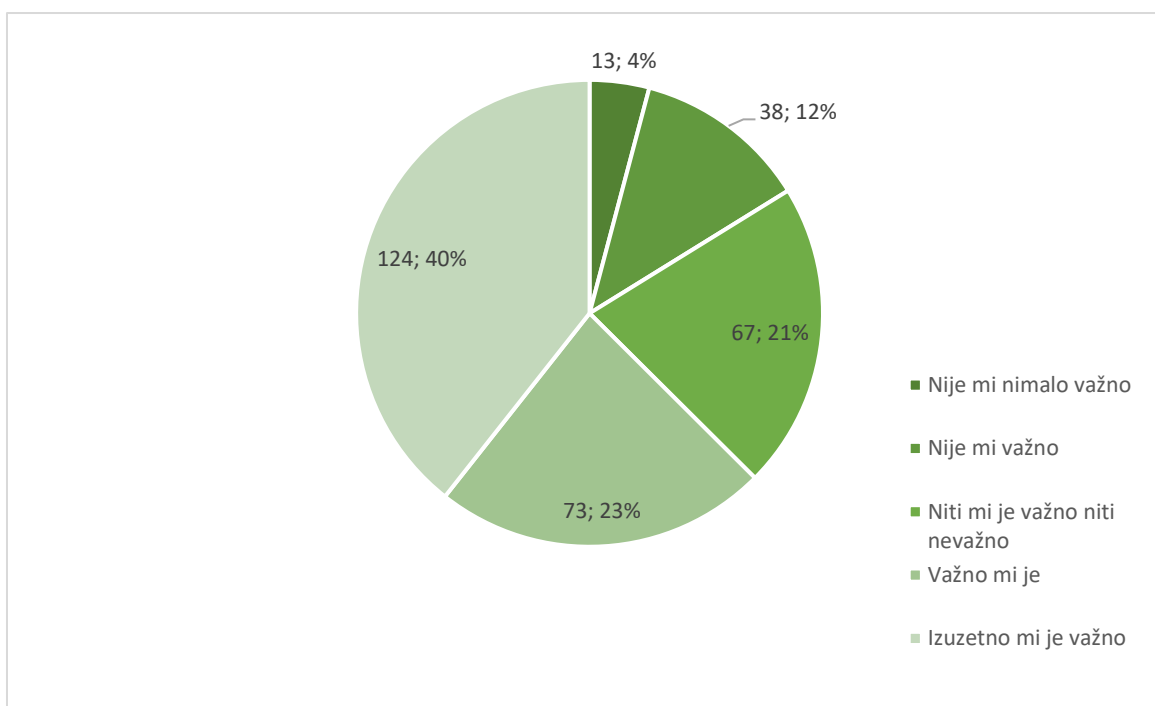
Sl. 43: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važna mogućnost rekreacije prilikom posjeta Gorskom kotaru

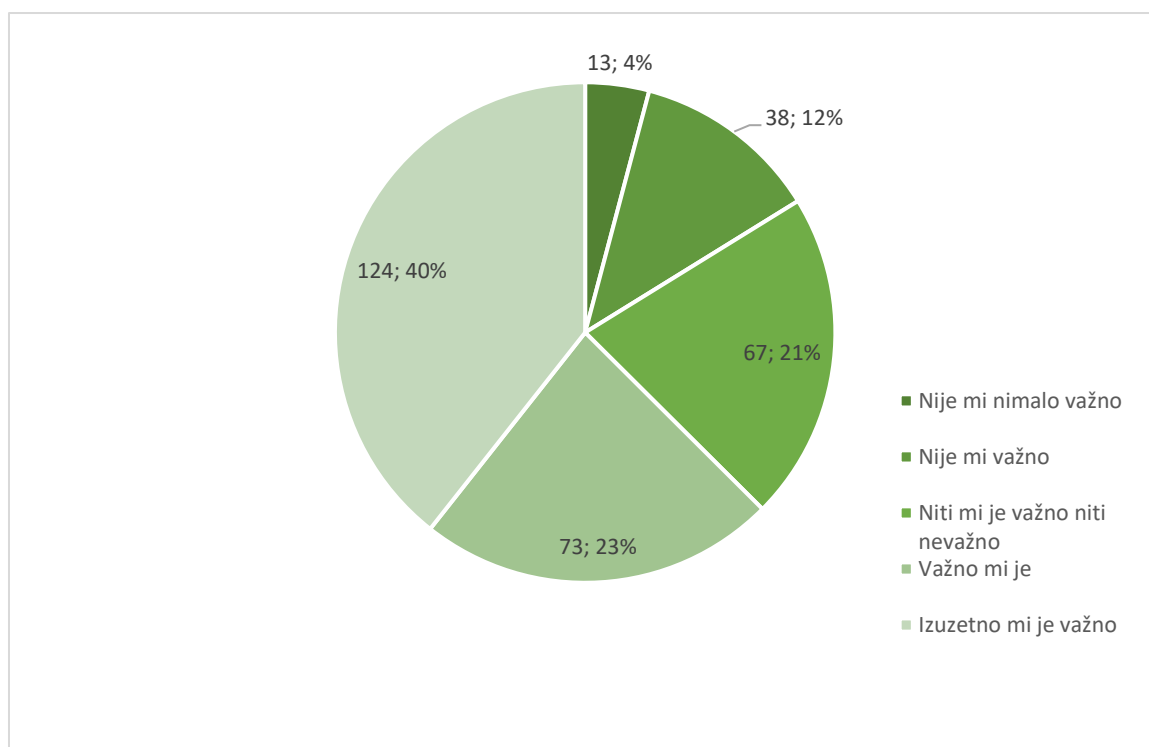
Sl. 44: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važan odmak od svakodnevice/ubrzanog načina života prilikom posjeta Gorskom kotaru

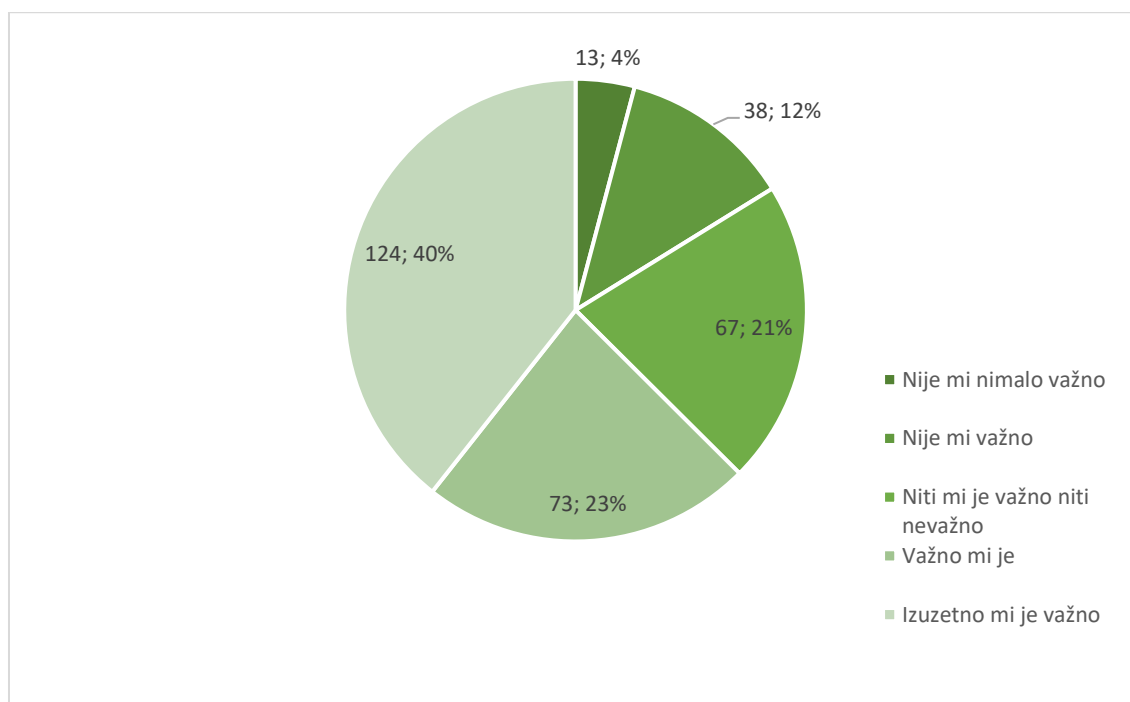
Sl. 45: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno opustiti se prilikom posjeta Gorskom kotaru

Sl. 46: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno uživati u vremenskim prilikama prilikom posjeta Gorskom kotaru

Sl. 47: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno nadići svoje fizičke mogućnosti prilikom posjeta Gorskom kotaru

Sl. 48: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno isprobati novu hranu prilikom posjeta Gorskom kotaru

Prema tab. 14. uočljivo je kako ispitanici odlaze u posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru kako bi se opustili i pobjegli od užurbane svakodnevice te kako bi uživali u očuvanoj

prirodi. Važno je da se nastavi čuvati prirodu kako ne bi došlo do degradacije okoliša, zaštićena područja su dobar način da se to ostvari. Posjetitelji ne posjećuju zaštićena područja u Gorskom kotaru kako bi se rekreirali ili nadišli svoje fizičke mogućnosti. Dolaze kako bi uživali u netaknutoj prirodi koje u Gorskom kotaru ne manjka.

6.4. Diskusija rezultata

Gorski kotar se razvijao zbog svojeg odličnog prometnog položaja. Kao dio Hrvatske koji spaja Jadransku Hrvatsku s Panonskom Hrvatskom ima važnu ulogu u tranzitu. Zbog navedenih razloga razvio se tranzitni turizam. Danas tranzit prema Jadranskom moru i dalje ima važnu ulogu za razvoj turizma u Gorskom kotaru. U doba kada sve više ljudi ima uredske poslove boravak u prirodi ima sve važniju ulogu. Gorski kotar ima odgovor na takvu potražnju. Zbog svoje prirodne baštine može privući puno veći broj posjetitelja. Upravo su netaknuta priroda i posjet zaštićenim područjima glavni privlačni faktori za potencijalne posjetitelje, ali su ujedno bili i glavni razlozi dolaska posjetitelja. Prirodna baština mora se nastaviti valorizirati, ali ne smije doći do njenog narušavanja prekomjernom valorizacijom

Prema dobivenim rezultatima uočljivo je kako ispitanici odlaze u zaštićena područja kako bi se opustili, zabavili te odmakli od svakodnevice, prilikom posjeta bi htjeli doživjeti prirodu te vidjeti mjesto koje još nisu posjetili. Ispitanici ne posjećuju zaštićena područja kako bi unaprijedili svoj društveni status. U zaštićena područja odlaze s bliskim ljudima, a ne kako bi upoznali nove ljude. Također ne žele se umarat odnosno nadilaziti svoje fizičke mogućnosti nego opustiti se.

Posjetitelji zaštićenih područja Gorskog kotara biraju zaštićena područja kako bi se opustili i pobjegli od užurbane svakodnevice te kako bi uživali u očuvanoj prirodi. Važno je da se nastavi čuvati prirodu kako ne bi došlo do degradacije okoliša, zaštićena područja su dobar način da se to ostvari. Posjetitelji ne posjećuju zaštićena područja u Gorskom kotaru kako bi se rekreirali ili nadišli svoje fizičke mogućnosti. Dolaze kako bi uživali u netaknutoj prirodi koje u Gorskom kotaru ne manjka.

Dobiveni rezultati se ne razlikuju mnogo od istraživanja koje su proveli Ajayi i Tichaawa (2023). Ajayi i Tichaawa (2023) su u svom istraživanju dobili rezultate koji ukazuju kako posjetitelji zaštićenih područja žele doživjeti prirodu, rekreirati se te opustiti. Rezultati

istraživanja provedenog u sklopu ovog diplomskog rada ukazuju kako se zaštićena područja posjećuju radi očuvane prirode, bijega od užurbane svakodnevice te opuštanja.

Uočljiva je važnost prirode za identitet Gorskog kotara. Važno je da se u turističkoj ponudi počne promovirati važnost boravka u prirodi te njezin boljitak po zdravlje čovjeka. U doba kada mnogi traže bijeg od užurbane svakodnevice to se čini kao idealna mogućnost za privući dodatne turiste u Gorski kotar. Turistička ponuda bi se mogla poboljšati na način da se, u zaštićenim područjima u kojima je to moguće, poveća sadržaj za odmor obitelji. Nadalje, trebalo bi poraditi na boljoj promidžbi zaštićenih područja. Iako Gorski kotar bilježi porast turista, na temelju rezultata iz ovog istraživanja uočljivo je kako ispitanici rado posjećuju zaštićena područja, no njih gotovo 45% nije posjetilo niti jedno zaštićeno područje u Gorskom kotaru. Prilikom daljnje valorizacije treba pripaziti kako ne bi došlo do degradacije okoliša jer su upravo prirodne ljepote ono što privlači posjetitelje u Gorski kotar.

7. ZAKLJUČAK

U doba užurbanog načina života sve je veći broj ljudi koji se odlučuju za boravak u prirodi kako bi se odmakli od takve svakodnevice. Zbog svojih dokazano pozitivnih učinaka po čovjeka ne čudi što se sve više gleda kako zaštititi prirodu te ju održati za buduće generacije.

Upravo su zaštićena područja najbolji način očuvanja prirode. Zbog različitog kategoriziranja zaštićenih područja ponekad dolazi do problema oko usuglašavanja oko istih pošto većina država ima vlastitu kategorizaciju. U Hrvatskoj je definirano 9 kategorija zaštite prirode te su ona podijeljena u dvije kategorije prema značaju. Prema značaju zaštićena područja dijele se na: područja od državnog značaja i područja od lokalnog značaja. U Gorskom kotaru nalazi se 7 od 9 kategorija zaštićenih područja, jedino nedostaju park prirode i regionalni park. Najvažnije zaštićeno područje je NP Risnjak.

Turizam se u Gorskom kotaru razvija zbog odlično prometnog položaja. Samim time se i javlja tranzitni turizam. Danas sve veću ulogu u turizmu ima netaknuta priroda i divljina odnosno prirodna baština. Gorski kotar se dobro oporavio od pandemijske 2020. koja čak i pomogla u promidžbi boravka u prirodi. Treba se nastaviti s razvojem sportskog i ekoturizma jer su upravo sudionici tih oblika turizma svjesni zašto je važno očuvati prirodu, samim time neće doći do degradacije okoliša.

Istraživanjem provedenim u sklopu ovog diplomskog rada ustanovljeno je da su za turističku ponudu Gorskog kotara od iznimnog značaja zaštićena područja. Netaknuta priroda i posjet zaštićenim područjima su uz tranzit prema Jadranskom moru glavni razlozi posjeta Gorskom kotaru. Također je ustanovljeno da je ispitanicima koji su posjetili Gorski kotar od izuzetne važnosti priroda tog područja, a u nju se pretežito dolaze relaksirati.

LITERATURA

- Agha, N., Taks, M., 2015: A theoretical comparison of the economic impact of large and small events, *International Journal of Sport Finance*, 10(3), 199–216.
- Ajayi, O., O., Tichaawa, T., M., 2023: Environmental Attitude, Motivation, and Place Attachment in a Wildlife Park, *Tourism An International Interdisciplinary Journal*, 71(1), 145-161.
- Alkier, R., Milojica, V., Drpić, D., 2012: Eco-tourism in function of increasing competitive advantages of the Republic of Croatia as a tourist destination // 6th International Conference of the School of Economics and Business in Sarajevo-ICES 2012 "Beyond the Economic Crisis: Lessons learned and Challenges ahead" / Eldin Mehic (ur.). Sarajevo: University of Sarajevo, *School of Economics and Business*, 713-728.
- Asantael, W., M., 2015: Assessing the Visitors Motivation and Satisfaction in the Ngorongoro Conservation Area, *World Journal of Social Science Research*, 2(2), 160-179.
- Bakan, R., Jaković, B., 2015: Ekoturizam, Autorizirana predavanja i primjeri vježbi, *Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici*, Virovitica.
- Bakarić, M., Landekić, M., Šporčić, M., 2023: Struktura prihoda javnih ustanova za upravljanje zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj, *Šumarski list*, 147(5-6), 251-251.
- Batina, K., 2005: BAŠTINA GORSKOG KOTARA I NJEZINA PRIMJENA: OBLICI MUZEOLošKE I TURISTIČKE PREZENTACIJE, *Etnološka tribina*, 34-35(27-28), 185-196.
- Brunsko, Z., 2002: TURISTIČKA MOTIVACIJA, *NAŠE MORE*, 49(1-2), 70-75.
- Chape, S., Spalding, M., Taylor, M., Putney, A., Ishwaran, N., Thorsell, J., Blasco, D., Robertson Vernhes, J., Bridgewater, P., Harrison, J., McManus, E., 2008: History, Definitions, Values, and Global perspective, u *The World's protected areas; status, values and prospects in the 21st century* (ur, Chape, S., Spalding, M., Jenkins, M.) *University of California Press*, Los Angeles, 1-35.
- Cheung, L., T., O., Fok, L., 2014: The motivations and environmental attitudes of nature-based visitors to protected areas in Hong Kong, *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21(1), 28-38.

- Clark, R., N., Stankey, G., H., 1979: The Recreation Opportunity Spectrum: A Framework for Planning, Management, and Research, *U.S. Department of Agriculture Forest Service*.
- Cortinovis, C., Zulian, G., i Geneletti, D. (2018). Assessing nature-based recreation to support
- Curić, Z. Glamuzina, N. Opačić, V. T., 2013: Geografija turizma – regionalni pregled. *Naklada Ljevak*, Zagreb.
- Čaplar, A., 2022: Planinarski vodič po Hrvatskoj, *Mozaik knjiga*, Zagreb.
- Dansero, E., Mela, A., 2007: Olympic territorialization, *Journal of Alpine Research | Revue de géographie alpine* , 95-3 , 1-11.
- Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Institut za turizam, 2016: STRATEŠKI PLAN RAZVOJA TURIZMA KVARNERA SA STRATEŠKIM I OPERATIVNIM MARKETING PLANOM 2016. - 2020. GODINE Situacijska analiza (1.faza projekta) (17.3.2023.)
- Feletar, P., 2015: Hrvatske povijesne ceste – Karolina, Jozefina i Lujzijana, *Meridijani*, Samobor.
- Feletar, P., Malić, A., 2011: Hrvatski prometni prag. U: Prelogović, V., Cvitanović, M. (ur.) Knjiga sažetaka Petog hrvatskog geografskog kongresa s međunarodnim sudjelovanjem "Geografija u suvremenom društvu". <https://www.bib.irb.hr/552995> (datum pristupa (17.3.2023.).
- Filipčić, A., 1998: Klimatska regionalizacija Hrvatske po W. Köppenu za standardno razdoblje 1961. – 1990. u odnosu na razdoblje 1931. – 1960.. *Acta Geographica Croatica*, 33. (1.), 7-14.
- Gammon, S., Robinson, T., 2003: Sport and Tourism: A Conceptual Framework, *Journal of Sport & Tourism*, 8(1), 21-26.
- Gibson, H., J., 1998: Sport Tourism: A Critical Analysis of Research, *Sport Management Review*, 1(1), 45-7.
- Gibson, H., J., Kaplanidou, K., Kang, S., J., 2012: Small-scale event sport tourism: A case study in sustainable tourism, *Sport Management Review*, 15(2), 160–170.

- Golubchikov, O., 2017: From a sports mega-event to a regional mega-project: the Sochi winter Olympics and the return of geography in state development priorities, *International Journal of Sport Policy and Politics*, 9(2), 237-255.
- Huggins, M., 2013: Sport, tourism and history: current historiography and future prospects. *Journal of Tourism History*, 5(2), 107–130.
- Hunitie, M., F., Saraireh, S., Al-Srehan, H., S., Al-Quran, A., Z., Alneimat, S., Al-Hawary, S., I., Alshurideh, M., T., 2022: Ecotourism Intention in Jordan: The Role of Ecotourism Attitude, Ecotourism Interest, and Destination Image, *Information Sciences Letters*, 11(5), 1815-1822.
- Jakšić, J., 2003: Motivacija. Psihopedagoški pristup, *Kateheza*, 25(1), 5-16.
- Kasunić, S., 2017: Lokalna razvojna strategija; LAG-a Gorski kotar 2014.-2020., *Centum percent d. o. o.*, Zagreb.
- Klarić, Z., Gatti, P., 2006: Ekoturizam, u Hrvatski turizam plavo, bijelo, zeleno, *Institut za turizam*, Zagreb.
- Knežević, R., 2003: RESURSNA OSNOVA ZIMSKOG TURIZMA NA GORSKO-PLANINSKOM PROSTORU HRVATSKE, *Tourism and hospitality management*, 9(2), 121-130.
- Knežević, R., i Grbac Žiković, R., 2013: Promjene gospodarskog značenja tranzitnog turizma u Gorskom kotaru, *Hrvatski geografski glasnik*, 75(1), 111-130.
- Kranjčev, R., 1979: Prirodne znamenitosti i zaštićena područja Podravine, *Podravski zbornik*, (5), str. 268-286.
- KRPINA, V., 2015: ANALIZA ODNOSA IZMEĐU POSJETITELJA I ZAŠTIĆENIH PODRUČJA PRIRODE U ZADARSKOJ ŽUPANIJI, *Šumarski list*, 139(11-12), str. 551-551.
- Kružić, V., Radunović, S., Kozlica, N., Kovačić, M., Pomenić, N., 2022: PLAN RAZVOJA GORSKOG KOTARA ZA RAZDOBLJE 2022.-2027, https://delnice.hr/DOKUMENTI_ODLUKE/2022/Nacrt%20prijedloga%20Plana%20razvoja%20Gorskog%20kotara%202022.-2027..pdf (11.7.2023.)

- Lian Chan, J., K., Baum, T., 2007: Motivation factors of ecotourists in ecolodge accommodation: the push and pull factors, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 12(4), 349-364.
- Marković Vukadin, I., 2015: *Problemi i mogućnosti održivoga upravljanja zaštićenim prirodnim područjima: primjer Nacionalnoga parka Plitvička jezera*, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu.
- Opačić, V., T., i Koderman, M., 2020: Explanatory notes on tourism in protected area Management Categories, Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 21 areas of Croatia and Slovenia u: Challenges of tourism development in protected areas of Croatia and Slovenia: zbornik radova (ur. Koderman, M. i Opačić, V., T.), *Hrvatsko geografsko društvo*, Koper, Zagreb, 9-25.
- Opačić, V., T., Curić, D., Jandras, M., Kutle, K., Marijan, N., Mirt, I., Perković, D., Vodanović, I., 2014: Zaštićena područja kao rekreacijske zone grada – primjer Parka prirode Medvednica, *Hrvatski geografski glasnik*, 76.(1.), str. 61-87.
- Parker, R. (2019), The remarkable growth of sport tourism, *Human Kinetics*, <https://humankinetics.me/2019/04/04/the-remarkable-growth-of-sport-tourism/> (3.10.2023.)
- Pavoković, G., Randić, M., Šišić, S., 2018: Važnost zaštićenih područja za razvoj ruralnog turizma u Gorskom kotaru, *Javna ustanova Priroda*, 1-11.
- Perić, M., Đurkin Badurina, J., Wise, N., 2022: Sports tourism and event impacts, u: A Research Agenda for Event Impacts (ur. Wise, N. i Maguire, K.), *Edward Elgar publishing, Cheltenham, Northampton*, 95-105.
- Perić, M., Škorić, S., i Jurčević, V., 2016: PONUDA SPORTSKOG TURIZMA U GORSKOM KOTARU (HRVATSKA) – ANALIZA I MOGUĆE PREPORUKE ZA PRUŽATELJE USLUGA, *Acta turistica*, 28(1), str. 49-71.
- Phillips, A., 2004: The history of the international system of protected area management categories, u: Protected area categories (ur. Goriup, P.) *The international journal for protected area managers*, Newbury, 4-14.
- Rabotić, B., 2013: Ekoturizam, u: Selektivni oblici turizma, *Visoka turistička škola strukovnih studija*, Beograd.

- Ryan, C., 1998: THE TRAVEL CAREER LADDER An Appraisal, *Annals of Tourism Research*, 25 (4), 936-957.
- Sisneros-Kidd, A., M., D'Antonio, A., Monz, C., Mitrovich, M., 2020: Improving understanding and management of the complex relationship between visitor motivations and spatial behaviors in parks and protected areas, *Journal of Environmental Management*, 280, 1-13.
- Sobry, C., Liu, X., Li, J., 2016: DOPRINOS DEFINIRANJU I KATEGORIZACIJI SPORTSKOG TURIZMA, *Acta turistica*, 28(1), str. 7-26.
- Stimilli, F., Šćitaroci, M., O., Sargolini, M., 2016: Turin, Sochi and Krakow in the Context of Winter Olympics Spatial Planning and Territorial Impact of the Games, *Znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam*, 1 (51), 74-89.
- Špoljarić, T., 2021: *Zaštita šuma i reforestacija kao temelj održivog razvoja Kostarike*, Završni rad, Sveučilište u Zagrebu.
- Šulc, I., Valjak, V., 2012: Zaštićena područja u funkciji održivog razvoja hrvatskog otočja – primjer otoka Mljeta, *Hrvatski geografski glasnik*, 74.(1.), str. 161-185.
- The International Union for Conservation of Nature, 2008: Guidelines for Applying Protected urban green infrastructure planning in Trento (Italy). *Land*, 7(4), 112.
- Van Rheenen, D., Sobry, C., Melo, R., 2021: Running Tourism and the Global Rise of Small Scale Sport Tourism Events, u: *Small Scale Sport Tourism Events and Local Sustainable: Development A Cross-national Comparative Perspective* (ur. Melo, R., Sobry, C., Van Rheenen, D.), *Springer*, Cham, 1-17.
- Watson, J. E. M., Dudley, N., Segan, D. B., Hockings, M. 2014: *The performance and potential of protected areas*. *Nature*, 515(7525), 67–73.
- Weaver, D., B., 2005: COMPREHENSIVE AND MINIMALIST DIMENSIONS OF ECOTOURISM, *Annals of Tourism Research* 32(2), 439–455.
- Weed, M., 2009: Progress in sports tourism research? A meta-review and exploration of futures, *Tourism Management*, 30(5), 615–628.

- Yousaf, A., Amin, I., Santos, J., A., C., 2018: Tourist's motivations to travel: A theoretical perspective on the existing literature, *Tourism and hospitality management*, 24(1), 197-211.
- Zadruga Granum Salis, 2022: Plan upravljanja Strogim rezervatom i područjem ekološke mreže Bijele i Samarske stijene (PU 6026) 2023.-2032., Crni Lug, 7-59.
- Zupanc, I., 2022: Predavanja iz kolegija: „Kulturni pejzaži: zaštita i upravljanje“, *Sveučilište u Zagrebu*.

IZVORI

- bitoraj.hr, n.d.: Povijest Fužina: Kako je nastalo turističko središte Gorskog kotara, <https://bitoraj.hr/povijest-fuzina-kako-je-nastalo-turisticko-srediste-gorskog-kotara/> (6.9.2023.)
- Državna geodetska uprava, 2021, Registar prostornih jedinica, <https://dgu.gov.hr/registarprostornih-jedinica-172/172> (15.6.2023.)
- Državni zavod za statistiku, 2015: Dolasci i noćenja turista u 2014., <https://www.dzs.hr/> (6.9.2023.)
- Državni zavod za statistiku, 2016: Dolasci i noćenja turista u 2015., <https://www.dzs.hr/> (6.9.2023.)
- Državni zavod za statistiku, 2017: Dolasci i noćenja turista u 2016., <https://www.dzs.hr/> (6.9.2023.)
- Državni zavod za statistiku, 2018: Dolasci i noćenja turista u 2017., <https://www.dzs.hr/> (6.9.2023.)
- Državni zavod za statistiku, 2019: Dolasci i noćenja turista u 2018., <https://www.dzs.hr/> (6.9.2023.)
- Državni zavod za statistiku, 2020: Dolasci i noćenja turista u 2019., <https://www.dzs.hr/> (6.9.2023.)
- DZS, n.d. : Smještajni kapaciteti, dolasci i noćenja turista, Republika Hrvatska, HR_NUTS 2021. - HR NUTS 2, županije, gradovi i općine po mjesecima, https://web.dzs.hr/PXWeb/Selection.aspx?px_path=Turizam__Dolasci%20i%20no%20c4%87enja%20turista%20u%20komercijalnim%20smje%20a1tajnim%20objektima&px_tableid=BS_TU18.px&px_language=hr&px_db=Turizam&rxid=b50aa137-0f9f-4ef4-9c92-1f322299099b (6.9.2023.)
- gorski kotar, n.d.: Gorski kotar – neodoljiv, <https://gorskikotar.hr/> (11.11.2023.)
- <https://ju-priroda.hr/zasticena-podrucja-pgz/> (11.7.2023.)
- Javna ustanova Nacionalni park „Risnjak“, 2019: Izvješće o poslovanju Javne ustanove Nacionalni park „Risnjak“ za 2018. godinu, <https://www.np-risnjak.hr/web/wp-content/uploads/2019/03/Izvje%C5%A1%C4%87e-o-poslovanju-za-2018.g..pdf> (21.11.2023.)
- Javna ustanova Priroda, n. d. a: Zaštićena područja Primorsko-goranske županije,
- Javna ustanova Priroda, n.d. b: Debela Lipa – Velika Rebar, <https://ju-priroda.hr/zasticena-podrucja-pgz/debela-lipa-velika-rebar/> (21.11.2023.)
- Jezikoslovac, n.d.: Definicija motiva, <https://jezikoslovac.com/word/2opn> (17.7.2023.)

lokvarka.hr, n.d.: Zaštićena područja, <https://lokvarka.hr/> (11.11.2023.)

MINGOR, 2022: Bijele i Samarske stijene, <https://mingor.gov.hr/UserDocsImages//UPRAVA%20ZA%20ZA%20C5%A0TITU%20PRIRODE/NATURA%202000//PU%206026%20SR%20Bijele%20i%20Samarske%20stijene.pdf> (11.7.2023.)

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2021: Definicija zaštićenih područja, <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje> (16.6.2023.)

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2021: U Staroj Sušici otvoren Centar za posjetitelje „Velike zvijeri“, <https://mingor.gov.hr/vijesti/u-staroj-susici-otvoren-centar-za-posjetitelje-velike-zvijeri/8288> (14.9.2023.)

Ministarstvo turizma i sporta, 2020: Osniva se jedinstvena turistička zajednica Gorskog kotara, <https://mint.gov.hr/vijesti/osniva-se-jedinstvena-turisticka-zajednica-gorskog-kotara/21925> , (17.3.2023.)

NP Risnjak, n.d.: Hostel „Crni Lug“, <https://www.np-risnjak.hr/smjestaj-i-prehrana/> (11.11.2023.)

NP Risnjak, n.d.: Izvor Kupe, <https://www.np-risnjak.hr/kupa/> (11.7.2023.)

NP Risnjak, n.d.: NP Risnjak, <https://www.np-risnjak.hr/> (11.7.2023.)

Školski rječnik hrvatskog jezika, n.d.: Definicija motivacije, <https://rjecnik.hr/search/?strict=yes&q=motivacija> (17.7.2023.)

TIES, 2015: What is ecotourism?, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (9.11.2023.)

UNWTO, 2002: Ecotourism and protected areas, <https://www.unwto.org/sustainabledevelopment/ecotourism-and-protected-areas> (20.11.2023.)

zeleni vir, n.d.: Vražji prolaz - Zeleni vir, <https://zelenivir.com.hr/> (11.11.2023.)

POPIS SLIKA I GRAFIČKIH PRIKAZA

Sl. 1: Geografski položaj Gorskog kotara	3
Sl. 2: Jedinice lokalne samouprave u Gorskom kotaru	4
Sl. 3: Zaštićena područja u Gorskom kotaru	12
Sl. 4: Gorski kotar - reljef.....	14
Sl. 5: Karijera turističkih putovanja	19
Sl. 6: Hrvatski prometni prag	21
Sl. 7: Turistički dolasci u Gorskom kotaru za razdoblje od 2014. do 2022. godine	22
Sl. 8: Struktura turističkih dolazaka u Gorskom kotaru u razdoblju od 2014. do 2022. godine	25
Sl. 9: Noćenja turista u Gorskom kotaru za razdoblje od 2014. do 2022. godine.....	26
Sl. 10: Struktura noćenja turista u Gorskom kotaru u razdoblju od 2014. do 2022. godine	29
Sl. 11: Ekoturizam kao koncept održivog razvoja	32
Sl. 12: Komponente, funkcije i efekti ekoturizma	34
Sl. 13: Tvrdi i meki ekoturizam	36
Sl. 14: Stadion Panathinaiko, mjesto održavanja prvih modernih Olimpijskih igara	38
Sl. 15: Klasifikacija sportskog turizma	40
Sl. 16: Stupanj obrazovanja ispitanika	45
Sl. 17: Radni status ispitanika	46
Sl. 18: Mjesečna neto primanja ispitanika	46
Sl. 19: Udio ispitanika koji znaju, odnosno koji ne znaju što su zaštićena područja	47
Sl. 20: Udio ispitanika koji jesu, odnosno nisu posjetili Gorski kotar	47
Sl. 21: Broj posjeta Gorskom kotaru među ispitanicima	48
Sl. 22: Broj ispitanika koji su posjetili neka zaštićena područja, bilo u Hrvatskoj ili izvan nje	50
Sl. 23: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno doživjeti prirodu (biljke, životinje, izvornost krajolika) prilikom posjeta zaštićenom području.....	52
Sl. 24: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno družiti se s obitelji/prijateljima prilikom posjeta zaštićenom području.....	53
Sl. 25: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno rekreirati se/biti fizički aktivan prilikom posjeta zaštićenom području.....	53
Sl. 26: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno napraviti pauzu od svakodnevice i ubrzanog načina života prilikom posjeta zaštićenom području.....	54

Sl. 27: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno upoznati nove ljude istih interesa prilikom posjeta zaštićenom području	54
Sl. 28: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno opustiti se prilikom posjeta zaštićenom području	55
Sl. 29: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno uživati u vremenskim prilikama prilikom posjeta zaštićenom području.....	55
Sl. 30: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno osjetiti se prihvaćenima prilikom posjeta zaštićenom području.....	56
Sl. 31: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno povećati znanje o lokalitetu koji posjećuju prilikom posjeta zaštićenom području.....	56
Sl. 32: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno otkriti i iskusiti drugačiji način življenja prilikom posjeta zaštićenom područja	57
Sl. 33: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno zabaviti se prilikom posjeta zaštićenom području	57
Sl. 34: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno otkriti nešto novo o samom/samoj sebi prilikom posjeta zaštićenom području	58
Sl. 35: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno isprobati novu hranu prilikom posjeta zaštićenom području.....	58
Sl. 36: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno unaprijediti svoj društveni status prilikom posjeta zaštićenom području.....	59
Sl. 37: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima posjetiti mjesto koje još nisu vidjeli važno prilikom posjeta zaštićenom području	59
Sl. 38: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno posjetiti mjesto koje njihova obitelj i prijatelji nisu vidjeli prilikom posjeta zaštićenom području.....	60
Sl. 39: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno posjetiti mjesto koje će impresionirati njihovu obitelj i prijatelje prilikom posjeta zaštićenom području.....	60
Sl. 40: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno nadići svoje fizičke mogućnosti prilikom posjeta zaštićenom području	61
Sl. 41: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važna očuvana priroda prilikom posjeta Gorskom kotaru.....	63
Sl. 42: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno druženje s obitelji/prijateljima prilikom posjeta Gorskom kotaru.....	63
Sl. 43: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važna mogućnost rekreacije prilikom posjeta Gorskom kotaru	64

Sl. 44: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važan odmak od svakodnevice/ubrzanog načina života prilikom posjeta Gorskom kotaru.....	64
Sl. 45: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno opustiti se prilikom posjeta Gorskom kotaru	65
Sl. 46: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno uživati u vremenskim prilikama prilikom posjeta Gorskom kotaru.....	65
Sl. 47: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno nadići svoje fizičke mogućnosti prilikom posjeta Gorskom kotaru	66
Sl. 48: Frekvencija odgovora na pitanje u kojoj mjeri je ispitanicima važno isprobati novu hranu prilikom posjeta Gorskom kotaru.....	66

POPIS TABLICA

Tab. 1: Kategorije zaštićenih područja prema klasifikaciji Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja	7
Tab. 2: Kategorije zaštićenih područja prema klasifikaciji IUCN-a	9
Tab. 3: Zaštićena područja Gorskog kotara	13
Tab. 4: Sadržaj, aktivnost i cijena ulaza u zaštićenim područjima Gorskog kotara.....	15
Tab. 5: Turistički dolasci prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotare za razdoblje od 2014. do 2022. godine	23
Tab. 6: Struktura turističkih dolazaka prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara za razdoblje od 2014. do 2022. godine	24
Tab. 7: Noćenja turista prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotare za razdoblje od 2014. do 2022. godine	26
Tab. 8: Struktura noćenja turista prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara za razdoblje od 2014. do 2022. godine	28
Tab. 9: Broj stalnih postelja prema jedinicama lokalne samouprave Gorskog kotara u razdoblju od 2020. do 2022. godine	30
Tab. 10: Socio-demografski podaci ispitanika	44
Tab. 11: Razlozi posjeta Gorskog kotara od strane ispitanika	48
Tab. 12: Mogući privlačni faktori za posjet Gorskom kotaru	49
Tab. 13: Važnost karakteristika zaštićenog područja.....	51
Tab. 14: Što je važno prilikom posjeta zaštićenom području u Gorskom kotaru	62